

TC.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERİN YENİDEN
YAPILANDIRILMASINDA YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ VE
İŞLEVİ BAĞCILAR ENGELLİLER SARAYI ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Yasin GÜLEÇ

İstanbul-2014

TC.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERİN YENİDEN
YAPILANDIRILMASINDA YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ VE
İŞLEVİ BAĞCILAR ENGELLİLER SARAYI ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Yasin GÜLEÇ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

İstanbul- 2014

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı **Y1212.180017** numaralı öğrencisi **Yasin GÜLEÇ**'in "TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMETLERİN YENİDEN YAPILANDIRILMASINDA YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ VE İŞLEVİ BAĞCILAR ENGELLİLER SARAYI ÖRNEĞİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 10.01.2014 tarih ve 2014/01 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *egbiligi..* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *.k.b.u.l..* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :29/01/2014

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Salih GÜNEY

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜRÜN

[Signature]
.....

[Signature]
.....
[Signature]
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

Toplumsal ve siyasal yapıları birbirlerinden farklı olan devletlerin yönetim yapıları da farklılık göstermektedir. Bugün küresel bir sorun olan engellilik, sadece merkezi hükümetlerin politikaları arasında gösterilmemektedir. Hem sosyal hizmetlerin etkin olarak gerçekleştirilmesi hem de demokratik düzenin gereklerinden ötürü ihtiyaç duyulan yerel yönetimlere de engelli kimselere hizmet götürülmesi açısından sorumluluklar düşmektedir.

Günümüz toplumlarında hükümetlerin yerine getirmesi gereken bazı sosyal politika hedefleri vardır. Bunlardan birisi de bireylerin, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleridir. Bu hedefe ulaşmak için yerel yönetim örgütlerine de önemli ölçüde ihtiyaç vardır. Belediyelerin bu bağlamda yerel yönetimler içerisinde önemli bir yeri vardır. Günümüzde sosyal belediyecilik anlayışını benimseyen birçok belediye, ihtiyaç sahibi bireylere sunduğu sosyal hizmet programlarıyla, engelliliğin şiddetini azaltma konusunda etkili olmaya çalışmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin nüfusu en kalabalık ilçelerinden biri olan Bağcılar Belediyesi'nin engellilere yönelik olarak sosyal belediyecilik anlayışının gereği olarak kurduğu engelliler sarayı çalışmanın tematik unsurunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılması sürecinde belediyelerin engelliler konusuna bakışları, engelliliği önemseme ve engelli bireylerin daha da mağdur olmalarını önleyecek ne gibi sosyal hizmet programlarına yoğunlaştıkları ve bu konudaki çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Yüksek Lisans tezimin hazırlık aşamasından en son safhasına kadar değerli katkıları bulunan Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan ÖZEROĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
TABLolar.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMETLER

1.1. SOSYAL HİZMETLERLE İLGİLİ GENEL ÇERÇEVE	4
1.1.1.Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Hizmet	4
1.1.2.İslam Düşünce Sisteminde Sosyal Hizmet Anlayışı.....	6
1.1.3.Anayasa ve Kanunlarda Sosyal Hizmet.....	11
1.2. SOSYAL HİZMETLER KAVRAMI.....	17
1.2.1. Sosyal Hizmetlerin Tanımı, Amaçları ve Hedefleri.....	17
1.2.1.1. Sosyal Reform ve Sosyal Adalet.....	20
1.2.1.2. Sosyal Barış ve Sosyal Bütünlük	22
1.2.2. Sosyal Hizmetler Kavramının Tarihsel Gelişimi	24
1.2.2.1. Dünyada Sosyal Hizmetlerin Gelişimi	25
1.2.2.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Gelişimi	32
1.2.3. Sosyal Hizmet Türleri	35
1.2.3.1. Tıbbi Sosyal Hizmet	35
1.2.3.2. Ailelere Yönelik Sosyal Hizmetleri.....	37

1.2.3.3. Yoksullara Yönelik Sosyal Hizmetler	38
1.2.3.4. Sokak Çocuklarına Yönelik Sosyal Hizmetler	39
1.2.3.5. Gençlere Yönelik Sosyal Hizmetler	42
1.2.3.6. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler	43
1.2.3.7. Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetler	46
1.2.3.8. Suçlulara Yönelik Sosyal Hizmetler	47
1.2.3.9. Okullara Yönelik Sosyal Hizmetler	49
1.2.4. Sosyal Hizmetler ve Merkezi Yönetim	49
1.2.5. Sosyal Hizmetlerde Yerinden Yönetim	52

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET ANLAYIŞI VE ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER

2.1. MERKEZİ SOSYAL POLİTİKALARIN YERELLEŞMESİ	57
2.2. YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET ANLAYIŞI.....	59
2.2.1. Sosyal Hizmet Belediyeciliği Kavramı ve Niteliği	59
2.2.2. Sosyal Hizmet Belediyeciliğinin Gelişimi	60
2.2.3. Belediyelerin Sosyal Hizmet Uygulamalarının Hukuki Kaynakları	62
2.2.4. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri	64
2.2.4.1. Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon	64
2.2.4.2. Mobilize Etmek, Yönlendirmek ve Rehberlik	65
2.2.4.3. Yardım Etme, Gözetme	65
2.2.4.4. Yatırım	65
2.2.5. Belediyeler Tarafından Uygulanan Yerel Sosyal Hizmetlerin Hedefleri ...	66
2.2.6. Yerel Yönetimlerin Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılma Sürecindeki Rolü	67

2.2.6.1. Sosyal Hizmetlerde Özelleştirme	67
2.2.6.2. Sosyal Hizmetlerde Yerinden Yönetimin Önemi	69
2.2.6.3. Sosyal Hizmetlerde Çoğulculuk Yaklaşımı.....	71
2.2.6.4 Sosyal Hizmetlerde Yerleşmenin Etkin Hale Getirilmesi.....	73
2.2.6.5. Sosyal Hizmetlerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkı ve Katılımının Sağlanması.....	74
2.3. BELEDİYELERİN ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMETLERİ	76
2.3.1. Türkiye’de Sosyal Hizmet Kapsamında Engellilere Yönelik Mevzuat Güncellemeleri	76
2.3.2. Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetleri	79
2.3.2.1. Engellilere Yönelik Sağlık Hizmetleri.....	81
2.3.2.2. Engellilere Yönelik Eğitim Hizmetleri.....	83
2.3.2.3. Engellilere Yönelik İstihdam Hizmetleri	87
2.3.2.4. Engellilere Yönelik Rehabilitasyon Hizmetleri	92
2.3.2.5. Engellilere Yönelik Sosyal Güvenlik Hizmetleri	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELLİLER SARAYI UYGULAMALARI VE SONUÇLARI

3.1. BAĞCILAR BELEDİYESİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK YAKLAŞIMI VE UYGULAMALARI	98
3.1.1. Bağcılar Belediyesi’nin Engellilere Yönelik Yaklaşımı	98
3.1.2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Meclisi	100
3.2. BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELLİLER SARAYI VE ENGELLİLER AKADEMİSİ.....	101
3.2.1. Kuruluşu ve Tarihçesi	102
3.2.2. Amacı ve Fonksiyonları	109

3.2.3. Engelsiz Eğitim Projesi	109
3.2.3.1. İstihdama Yönelik Eğitim Hizmetleri	111
3.2.3.1.1. Temel Bilgisayar Eğitimi	111
3.2.3.1.2. Bilgisayarlı Muhasebe	111
3.2.3.1.3. Çağrı Merkezi Operatörlüğü Eğitimi	111
3.2.3.1.4. Yabancı Dil Eğitimi	112
3.2.3.1.5. Tekstil Üretimi Eğitimi	112
3.2.3.1.5.1. Düz Dikişçi	112
3.2.3.1.5.2. Reşmeci	121
3.2.3.1.5.3. Overlokçu	113
3.2.3.1.5.4. Ütücü	112
3.2.3.1.5.5. Halı Kilim Dokuma Eğitimi	112
3.2.3.1.6. Cam Boyama Eğitimi	113
3.2.3.1.7. Kuaförlük Eğitimi	113
3.2.3.1.8. Mantar Üretimi Eğitimi	114
3.2.3.1.9. Ahşap Oyuncak Üretim Eğitimi	114
3.2.3.1.10. Uygulamalı Aşçılık Eğitimi	113
3.2.3.1.11. Uygulamalı Pasta Üretimi Eğitimi	115
3.2.3.1.12. Uygulamalı Grafikerlik Eğitimi	115
3.2.3.1.13. Nikâh Şekeri ve Çiçek Yapımı Eğitimi	115
3.2.3.1.14. Kariyer Destek Eğitimi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 17
3.2.3.1.15. Özürlü Memur Seçme Sınavı (ÖMSS) Hazırlık Kursları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.4. Psiko-Sosyal Eğitim Hizmetleri	118
3.2.4.1. El Becerisi ve Montaj Atölyesi	118
3.2.4.2. Görme Engelli Bağımsız Hareket Eğitimi	119
3.2.4.3. Görme Engellilere Bilgisayar Eğitimi	119
3.2.4.4. Duyu Algı Odaları	119
3.2.4.5. İşaret Dili Eğitimi	120

3.2.4.6. Erişilebilirlik Çalışmaları.....	120
3.2.5. Sağlık Uygulamaları	121
3.2.5.1. Hidroterapi Merkezi.....	121
3.2.5.2. Fizyoterapi Merkezi.....	121
3.2.5.3. Psikolojik Danışma Merkezi	120
3.2.5.3.1. Engellilere Yönelik Uygulamalar	122
3.2.5.3.2. Veli Eğitim Seminerleri.....	122
3.2.6. Anaokulu Sınıfı	123
3.2.6.1. Zihinsel Engelliler Sınıfı	123
3.2.6.2. Bedensel Engelliler Sınıfı	124
3.2.6. 3. Engelli Çocuklar Gündüz Bakımevi.....	124
3.2.7. Sanatsal ve Kültürel Faaliyetler	124
3.2.7.1. Sanatsal Aktiviteler	125
3.2.7.2. Merhaba Biz Burdayız Etkinlikleri.....	125
3.2.7.3. Konferans, Seminer ve Toplantılar.....	125
3.2.7.4. Sanatsal ve Kültürel Geziler.....	125
3.2.8. Oyun, Havuz ve Spor Etkinlikleri	127
3.2.9. Kütüphane ve Ulaşım Hizmetleri	128
3.2. BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELLİER SARAYI UYGULAMALRININ SONUÇLARI	
.....	130
3.2.1. Bireysel Sonuçlar.....	133
3.2.2. Toplumsal ve Kültürel Sonuçlar.....	134
3.3.3. Siyasal Sonuçlar.....	136
SONUÇ VE ÖNERİLER	137
KAYNAKLAR.....	138
ÖZET	150

ABSTRACT.....151

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
Akt.	Aktaran
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AD.	Ana Bilim Dalı
A.g.k	Adı Geçen Kitap
A.g.e	Adı Geçen Makale
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
Doç	Doçent
Dr.	Doktor
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
IMF	International Money Fund
Md	Madde
NISW	Ulusal Sosyal Hizmet Enstitüsü
ÖİB	B.Bakanlık Özürlüler İd. Bşk.lığı
SHÇEK	Sosyal Hzmt. ve Çocuk Esirg. Krm.
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
vb.	ve benzerleri
vd.	ve diğerleri
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar VE ŐEKİLLER**Sayfa No.**

Şekil 1. Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi Afişi.....	101
Tablo 1. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Personel Sayısı.....	105
Tablo 2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Özür Grupları ve Kurs TŐrleri.....	106
Tablo 1. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Engel Grupları Mahalle Dağılımları.	108

GİRİŞ

Günümüz dünyasında yaşanan hızlı değişim süreci, kamu hizmetlerinin rekabete açılmasını ve niteliklerinin değişmesini sağlamıştır. Bu kapsamda etkilenen sosyal politikalar, müdahaleci ve refah devleti modelinden düzenleyici devlet anlayışına geçişi hızlandırmıştır. Hantal ve verimsiz merkezîyetçi yönetimin devletin ekonomik gücünü zayıflattığı ve krizlere neden olduğu tezi neoliberal yaklaşımların ön plana çıkmasını sağlamıştır. Merkezden yönetim ve yerinden yönetim tartışmalarının gündemde olduğu bu dönemde değişen sosyal politika anlayışının yerelleşmesi, bu politik dönüşümün uzantısı olarak görülebilir.

Günümüzde sosyal hizmetlerin baş aktörü devletin yanında belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da yeni görevler yüklenmektedir. Değişen sosyal politika anlayışının yerelleşmesi Türkiye’de henüz gelişme aşamasındadır. Sosyal hizmetlerin etkinliği yerel yönetimlerin mahalli ihtiyaçlara karşı alacağı yerinden çözümlerle etkili olabilmektedir. Yerel yönetimlerin sosyal politikalar içindeki önemi, sürekli ve bilimsel yöntemlerle yapılan çalışmalarla sosyal hizmetlerin kurumsallaşması ile gelişmeye açıktır. Bu anlamda sosyal hizmetlerin yerel çözümler üretilerek halktan gelen istek ve talepler doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi, yeni imkânlar ve hizmetlerin yerel halka sunulmasını sağlamıştır. Özellikle son yıllarda engelli vatandaşların çok daha fazla etkilendiği yeni yoksulluk olarak adlandırılan kentsel yoksulluk, şehir içinde derinleşen fırsat eşitlikleri, göç, sağlık, eğitim ve istihdam sorunlarının çözümlenmesinde belediyeler önemli görevler yüklenmişlerdir.

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı, sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasında önemli bir adımdır. Fiziki binası ve kuruluş amacı olarak sadece engellilere yönelik hizmet veren kurum, engellilerin hayata sağlıklı olarak uyum sağlamaları açısından olduğu kadar, yurttaş katılımının ve engelliler konusunda bilinç düzeyinin yükseltilmesinde önemli adımlar atmıştır. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı’nda sosyal hizmetlerin en öncelikle kesimi olan engellilerin sağlık, rehabilitasyon, bilgilendirme, danışmanlık, eğitim ve

istihdam alanlarında mesleklerinde uzman kişilerce eğitim almaktadırlar. Bu eğitimlerin yanı sıra engellilerin sosyal hayat uyum sağlaması için kültürel ve spor faaliyetleri de kurum içinde periyodik olarak gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, dezavantajlı sosyal grupların başında gelen engellilere yönelik belediyelerce uygulanan sosyal hizmetlerin niteliğini, sonuçlarını ve etkilerini araştırmaktır.

Çalışmada sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasında yerel yönetimlerin önemi ve işlevleri iki farklı boyutta ele alınmıştır. Bu boyutlardan biri küreselleşme süreci ile birlikte sosyal politika alanındaki değişikliklerdir. Sosyal politika günümüzde geniş anlamı ile muhtaçlık ve yeni yoksulluk kavramlarının tümünü kapsamaktadır. İkincisi ise yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin yerel siyaset ve kamu yönetiminde 1980'li yıllardan itibaren geçirdikleri dönüşüm ile sosyal hizmet uygulamalarının yeni aktörleri olarak işlevsel görevler yüklenmesi ile ilgilidir. Belediyeler halka yakınlık ve yerinden çözümler üreten kamu kuruluşları olarak önemli sosyal hizmet faaliyetleri yürütmektedirler. Bu faaliyetler belediyecilik kanunlarının kendilerine sağladığı hukuki dayanaklar ve sivil toplum kuruluşları ile yürüttükleri kamusal görevler niteliğindedir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölümde, günümüz dünyasında değişen sosyal hizmet kavramı ile ilgili temel kavramlar açıklanmış, sosyal hizmet kavramının tanımı ve amaçları incelenmiştir. Bu bölümde Dünya'da ve Türkiye'de sosyal hizmetlerin gelişimi ve sosyal hizmet türleri üzerinde durulmuştur. Bölüm sonunda ayrıca merkezi ve yerel yönetimlerin sosyal hizmet anlayışlarındaki değişiklikler ve yeniliklerde incelenmiştir.

İkinci Bölümde, ağırlıklı olarak yerelleşme politikaları içinde merkezi sosyal politikaların yerelleşmesi süreci ve yerel yönetimlerin hizmet anlayışı ele alınmıştır. Sosyal belediyecilik anlayışı içinde belediyelerin yerel çözüm ve uygulamalarının amaçları ve hedefleri belirtildikten sonra, belediyeler tarafından uygulanan sosyal hizmet uygulamalarının hukuki dayanakları, yerel yönetimlerin sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılması sürecinde oynadığı rol tartışılmıştır. Bu bölümde çalışmanın ana odak noktası olan belediyelerin engellilere yönelik

sosyal hizmet uygulamaları belirli sınıflandırmalar başlıklarında incelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü Bölümde, Bağcılar Belediyesi'nin engellilere yönelik hizmet anlayışının genel çerçevesi çizilmiş, Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı bünyesinde engellilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları başlıklar altında incelenmiştir. Bu bölümün sonunda ayrıca, Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayında yürütülen faaliyetlerin bireysel, toplumsal ve siyasal sonuçlarının üzerinde de durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMETLER

1.1. SOSYAL HİZMETLERLE İLGİLİ GENEL ÇEERÇEVE

1.1.1. Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Hizmet

Yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki uygulamaları incelendiğinde bu kurumların dönem dönem ve ülkeden ülkeye değiştiğini görebiliriz. Ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımı ve kamu hizmeti işlevlerine sahip olan yerel yönetimler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ilk iki işlevi yeterince yerine getirememektedir. Bu kurumlar sosyal politikanın sağlanmasında merkezi idarenin bölgedeki temsilcisi olmaktan öteye gidememişlerdir.

“Gerek halkın ve yerel yönetimlerin sosyal politika faaliyetlerini merkezi yönetimin görevi olarak görmesi, gerekse daha çok büyük yatırımlar isteyen temel sosyal hizmet alanları olan eğitim, sağlık, sosyal güvence için belediyelerin yeterli kaynağa sahip olmamaları daha uzun vadeli sosyal politikaların uygulanmasını engellemektedir” (Aysan, 2007: 29).

“Sosyal politikanın sağlanmasında devletin (merkezi ve yerel yönetimler) dışında başta toplum olmak üzere, sivil toplum kuruluşları, özel sektörden oluşan geniş bir alan bulunmaktadır. Demokratik ülkelerde bu kurumların giderek sosyal politikaların belirlenmesi sürecine katılımı ve sosyal politikaların uygulanmasındaki etkinliği artmaktadır” (Koçu, 1974: 71).

“Ülkemizde sosyal politika “sosyal hizmet” merkezli geleneksel bir yapı taşımaktadır. Bu bağlamda da madde bağımlılığı, yaşlılık, engellilik, çocuk ve kadın gibi temel alanlar yoksulluk bağlamına indirgenerek ya da ilintilendirilerek konu edilebilmektedir. Ayrıca dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin kurumlaşmasına dikkat edildiğinde de karşımıza yine geleneksel

yaklaşımın ürünü olan “kurum temelli” hizmet anlayışının yer aldığı görülmektedir” (Serter, 1994: 3).

Sosyal fonksiyonları asıl olarak, yöre insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler sunmak olan yerel yönetim birimleri, bu yönüyle yöre halkının sosyal sorunlarını en yakından tespit edebilen ve çözüm üretme yeteneğine sahip olan kurumlardır.

“Belediye yönetimleri, halkın somut ihtiyaçlarını gidermek bakımından doğrudan sorumlu idari birimleridir ve merkezi yönetime göre daha avantajlıdırlar” (Seyyar, 2002: 499). “1980 sonrası dönemde hızlı bir yerelleşme süreci başlamıştır. Dünya Bankası ve diğer uluslararası kurumların da baskısıyla yerel yönetimlerin sadece sosyal politikalarda değil, diğer yönetim faaliyetlerinde de rolü bir hayli artmıştır. Ancak yerel yönetimlerin kamu bütçesinden aldıkları pay artan yükümlülükleri ile doğru orantılı olacak şekilde artmamıştır” (Koçu, 1974: 71).

“Yerel yönetimler son yıllarda, sosyal konut, sosyal yardım, sosyal hizmetler, sosyal danışmanlık, istihdam, yoksulluğun giderilmesi, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması gibi değişik sosyal alanlara ve özellikle dezavantajlı sosyal gruplara yönelik programlar hazırlamakta ve uygulamaya koymaktadır” (Seyyar ve Demir, 2008: 157).

“Sosyal politikamızda, genel ve yerel dengesinin bir türlü kurulamadığını görmekteyiz. Bunun en temel nedeni, özellikle 1944’ten sonra yükselen “her şeyi devlet yapar” yaklaşımının bürokraside ve uygulamada yer etmiş olmasıdır. Bu yaklaşım, paylaşımcılığın ve sosyal dayanışmanın önüne engel olarak dikilmiştir” (Fişek, 2007: 334).

Sosyal kalkınmanın önemli araçlarından biri hiç kuşkusuz sosyal hizmetlerdir. Sosyal yapının gelişmesi ve değişmesinde temel rol oynayan yerel sosyal hizmetler, günümüzde sadece muhtaç bireylere, yoksullara, hizmet götürme görevi ile sınırlı değildir. Bunun yanında insan kaynaklarının geliştirilmesi, hayat kalitesinin artırılması ve yerel toplumların kalkınmasının gerçekleştirilmesinde, gelir dağılımının düzenlenmesinde ve eşitsizliklerin giderilmesinde önemli görevlere sahiptir.

1.1.2.İslam Düşünce Sisteminde Sosyal Hizmet Anlayışı

“Modern sosyal devlet genel anlamda batılı bir deneyimin ürünü olmakla birlikte, 7. yüzyılda İslam dininin doğuşu ve yaygınlaşmasıyla batılı sosyal devletin sosyal karakterine yakın ama farklı bir örüntü ve işlevsellik içinde bir sistem ve anlayış ortaya çıkmıştır” (Beşer, 1988: 52). “Devlet anlayışı tarih içinde pek çok değişikliklerden geçmiştir. Devletten beklenen hizmetler zaman içinde değişmiştir. Çağımızda devletin sosyal devlet niteliği taşıması çok önem kazanmıştır. Devlet, bütçe siyaseti ile halka onun ihtiyaç duyduğu her hizmeti götürmek ve milli geliri kanuni ölçüler içinde kalarak yaygınlaştırmakla vazifeli sayılmıştır. Bu çeşit devlet anlayışının esası, vergi toplama ve bütçe yapma hakkının millete ait olduğu fikrine dayanır” (Yeniçeri, 1984: 351).

Devleti idare eden yöneticiler tahsil ettiği vergilerle halka hizmet ve yardım götürmek zorundadır. İktidar sahibi asla halka sırtına dönemez. Özellikle Hz. Ömer’le birlikte ekonomik farklılıklar yoluyla ortaya çıkabilecek sınıflaşma ve bu sınıflaşmaya bağlı mağduriyetlerin önünün kesilmesi için sosyal hizmetler konusunda ciddi tedbirler alınmıştır.

“İslam sistemi temellendirmesini bireyin temel hakları üzerinden yapılandırır. Bu dönemsel haklar olmamakta, kişinin doğuştan sahip olduğu haklar olarak varlığını sürdürmektedir. Hiçbir kurumsal örgütlenme devlet dâhil olmak üzere bu haklara yönelik bir gasp uygulayamaz. Amme hakları, cemiyetin, ferdi olması itibarıyla ferdin sahip olması gereken haklardır ve bunlardan mahrum bulunmasına imkân yoktur. Bu haklar, ferdin kendisinin, hürriyetinin ve mallarının korunması için konmuştur” (Zeydan, 1980: 115).

“İslam toplumsalının ikinci önemli esası hürriyettir. Hürriyetin tezahürleri şu şekilde ortaya çıkar; a) şahsın hürriyeti, b) inanç ve ibadet hürriyeti, c) mesken hürriyeti, d) iş hürriyeti, e) mülkiyet hürriyeti, f) düşünce hürriyeti, g) ilim hürriyeti. İşte devlet bu hürriyetlerinin tamamının garantörü bir işlev etrafında örgütlenir” (Zeydan, 1980: 116-117).

“İslam toplumunda ferdi tedbir âdeti sosyal hizmet sisteminin hissi bir özelliğidir. Din bunu teşvik eder bir mahiyettedir.” (Zaim, 1969: 21). “Şöyle ki (Zaim, 1969: 21);

1. Başkasına yük olan kişi kınanmıştır.
2. Kazancın en şereflişi kişinin kendi eliyle kazandığıdır.
3. Veren el alan elden üstün sayılır.
4. Her bireye bir mesleki alan tavsiye edilir.
5. Çalışmak ibadet olarak tavsif ve taltif görür.
6. Emek yoluyla kazanılıp eve getirilen sadaka hükmünde sayılmıştır.
7. Dinde dilencilik men edilmiş, çalışabilen insanın sonuna kadar çalışması tavsiye edilmiştir.”

İslam toplumunun en belirgin özelliği yardımlaşma ve karşılıksız vermeyi merkeze alan dinamik yapısıdır. Sosyal ve ekonomik yönden, hangi seviyede olursa olsunlar, sağlam ve dayanışma içinde bir toplum kurabilmek için, insanların karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olması gerekir. “İslam toplumu toplumsal niteliğini devletin totaliter bir şekilde kural koyduğu bir anlayışa değil ilişkiyel (kardeşlik hukuku) güce ve toplumsal ilişkinin sistematğine göre yapılandırmayı seçer. Bu toplumsal bağ en yüksek düzeyde bir hukuk olan kardeşlik hukukundan beslenir. Her Müslüman bireyin birbirine kardeş olduğu salık verilir” (Beşer, 1988: 55). Bu türden bir kardeşlik sisteminin devamlılığını sağlayan birçok toplumsal alt sistemde hem dinsel hem de örfi olarak tavsiye edilir. Kardeşler topluluğu olarak yaşayan inanmış bireyler karşılıklı ilişkilerini vermek üzerinden yapılandırır.

“Temelde İslam düşüncesi ferdin toplumsal yapı içerisindeki bir sistemle korunmasını öncelemektedir. Bu şekilde insandan insana yönelebilecek risklere karşı güçlü bir manevi toplumsal sistem inşa edilerek iradi riskler adeta kontrol altına alınmaya çalışılır” (Yazgan, 1975: 27).

Bireyin her açıdan emniyetinin sağlanması, toplumsal adaletin sağlanması, bireylerin toplumsal mevkilerinin yükseltilmesi, bireyin hürriyet alanlarının artırılması, servetin ve tasarruf yapma imkânının artırılması, kişi onurunun korunması, bireysel ve toplumsal refahın sağlanması amacıyla bir

sistemin kurulması gerektiğinde devletin bu tüm süreç ve işleyişi yönetmesi gerekecektir.

“Bugün kullanılan anlamıyla sosyal devlet ya da sosyal devletin en temel tezahürü olarak sosyal hizmet yaklaşımının nitelikleri üzerinden İslamın bu konudaki bakış açısını anlamak imkân dâhilindedir.” (Yazgan, 1975: 28). “Günümüzde hâkim yaklaşım etrafında sosyal hizmet (Yazgan, 1975: 28-29);

1. İnsan hakkıdır,
2. Bir devlet görevidir,
3. İrade dışı uğranılan tehlikelerin zararından kurtarıcı bir sistemdir,
4. Bu zararlara karşı fertlere azami ‘çalışma gücünü yeniden kazandıran’ ve asgari ‘insan şahsiyetine yaraşır gelir’ garantisini sağlayan bir sistemdir,
5. Koruduğu birim ailedir. Aile çevresinden mahrum ve başkalarının bakımını gerektiren fertler için toplumsal refah hizmetleriyle de sıkı işbirliğini gerektiren bir sistemdir.”

Yukarıda yapılan tanım açısından ele alındığında İslam toplumsal sistemi sadece ikinci maddede belirtilen durumla farklılaşmaktadır. İslami uygulamada sosyal hizmetler bağlamında dinamik toplumsal sistem, ihtiyaçlarını devlete bırakmadan kendisi çözüme eğiliminde hareket eder. Bu kültürün arka planında güçlü bir hukuk-ahlak-takva temelli bir dinsel sistem vardır. Bu sistemin gerçekleşmesinde ortaya kurumsal oluşumlar da çıkar. Devlet sistemin işlemediği noktalara gerektiğinde fıkıhla belirlenen daire çerçevesinde müdahale eder. Ahlaki dinsel gereklilikler yanında iktisadi toplumsal risklerin karşılanmasıdaki en önemli sistem zekât sistemidir.

“Zekât; Dini terminolojide belirli hak sahiplerine -fakir ve yoksullar, zekât memurları, kalpleri kazanılmak istenenler, köleler, borçlular, dini konularda çalışma yapanlar, yolcular- verilmek üzere malın, Allah’ın tayin ettiği muayyen kısmının karşılıksız olarak verilmesi durumudur.” Yazgan: ‘Tehlikeye uğrayan insanın tehlikenin zararlarından kurtarılması, sosyal güvenliği teşkil eder. İslamiyet’te bu güvenlik zekât yoluyla sağlanmaktadır’ demektedir (Yazgan, 1975: 24-25).

Günümüzde sosyal hizmet uygulamaları, kamu harcamalarını vergi ve primlerle karşılamaktadır. Bu anlamda zekâta vergi ya da prim dememiz mümkün olabilir. Zekât fertten devlete doğru bir transfer olarak kabul edildiğinde bu yaklaşım doğru, ancak fertten ferde doğru da gerçekleşen transfer olduğunda durum değişecektir. Çünkü bilindiği üzere, zekâtı her ne kadar devlet toplayıp, dağıtsa da bu zekâtın mutlak bir şartı değildir. “Devlet toplamadığı ya da topladığı halde tahsis sarf yerlerine dağıtmadığı zaman dahi, mükellef zekâtını vermek zorundadır. Zekât mecburi oluşu ve ibadet telakkisi ile verilmediğinde devlet zoruyla da alınması gerekir. Bu durumda devlet tamamlayıcı ve denetleyici misyonuyla bir sosyal aktöre dönüşür” (Beşer, 1988: 130-131).

“Zekâtı sosyal hizmetin bir aracı olarak gösterebilecek en temel yönü, mecburi oluşu ve bir ibadet telakkisi içinde verilmediği takdirde, devlet zoruyla alınacağı ilkesidir. Temelde modern sistemlerde mecburiyet prensibi vardır. Zekât bu yönüyle bir sosyal hizmet sistemi sayılabilir. Fakat dinsel bir gereklilikle temellendirilen zekât ancak verilmediğinde devletin müdahalesine imkân bırakır. Zekâttan tabiatı itibarıyla zenginler faydalanamazlar. Zekât gelirleri çoğunlukla sosyal güvenlik harcamalarına tahsis edilir” (Beşer, 1988: 133).

“Kur’an, zekât geliri dışındaki diğer gelir çeşitleri; zekât, fey ve ganimetler, cizyeler, beytülmale verilen hediye ve tahsislerdir ve sosyal devlet anlayışı içinde harcanması gerektiğini ifade etmiştir. Temel amaç gelirin yaygınlaştırılarak belli ellerde toplanılmasına mani olmaktır” (Yeniçeri, 1984: 387).

“İslam mecburi sayılabilecek vergiler için ‘zekât’ veya sadaka’ terimlerini kullandığı gibi ‘hak’ terimini de kullanmaktadır. Zenginlerin servetindeki bu hak herhangi bir anlaşma yoluyla meydana gelen bir hak değildir. Doğrudan var olan ve miktarı belli bir haktır. Ancak olağanüstü durumlarda ‘nevaib’ denilen özel vergilerde alınabilir” (Yeniçeri, 1984: 376). Bu durum Ferdi servetlerde başkalarını hak sahibi kılar ve devlet bu hakkı sahibine ulaştırır.

“İslam sisteminde hem devlet gelirleri açısından hem de özel teşebbüsün sağladığı gelirler açısından bakıldığında herkes iktisadi gelişmeden adil bir pay almalıdır. Adil pay almak; ülkedeki toplam gelirin herkese eşit bir şekilde bölüştürülmesi değildir, Eşit gelir dağılımı; Nüfusun muayyen nispetinin, gelirin aynı nispetini almasıdır. Eşitliğin sağlanması herkese işine ve katkısına göre bir pay verilmesi adil gelir dağılımı için bir esas kabul edilmiştir” (Yeniçeri, 1984: 376).

Genel olarak İslam düşünce sistemi, toplumsal yapının en küçük unsurundan başlayarak en büyüğüne yani devlete kadar ahenkli bir dayanışmayı öngörür. Öngördüğü sosyal dayanışma hayalci olmaktan ziyade pratik bir uygulamadır. Söz gelimi kendi komşusunun halini bilmeyen ve onunla ilgilenmeyen bir bireyin başka sosyal hamleler yapmasını anlamlı saymaz. “Devlet de bu sistemin tamamlayıcısı bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam devleti sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı kontrol altında tutmakta, toplumsal sistemin çözmediği çözemeyeceği süreçleri hem takip etmekte, hem de tamamlamaktadır” (Beşer, 1988: 133).

“Sosyal dayanışmanın yeterli olmadığı özel kriz süreçlerine -savaş, afet ve toplumun tümünde ortaya çıkan yoksullaşma- ise doğrudan müdahale etme refleksi göstermektedir. Özellikle dini bir gerekçe ile yapılan zekâtın hem miktar, hem toplanması süreçlerini takip eden yapısıyla adeta gizli bir takip sistemini oluşturmuştur. Fakirlerin ihtiyacını gidermeye; ferdi çalışma, zekât ve yakınların nafaka mükellefiyeti yetmiyorsa devlet bunu gidermeyi üstüne alır” (Tabakoğlu, 1981: 38-39).

Devlet bu asli vazifesini gerçekleştirmezse fakir, devlet aleyhine dava açabilir. Devletin fertlerin zaruri ihtiyaçlarını temin mükellefiyetinden gayrimüslim vatandaşlarda istifade eder.

“İslam toplumlarında toplumsal dayanışmanın dinamik yapısı sayesinde ilgili sosyal hizmetlerin karşılanması amacıyla, tamamı toplumsal orijinli kurumlar ortaya çıkmıştır. Zenginlerden başlayarak tüm toplumun mensupları bu toplumsal sistemin parçası haline gelmiştir. Özellikle Selçuklularda ve Osmanlılarda karşımıza çıkan Vakıf ve Lonca gibi toplumsal sistemler İslam toplumunun güçlü dayanışma sisteminin önemli örnekleridir.

Hatta zengin bir Müslüman olarak sultanlar ve hükümdarlar da bu sisteme dâhil olarak sosyal dayanışmaya yönelik katkılarını bu vakıflar ve müesseseler üzerinden yapmışlardır” (Yazgan, 1975: 28-29).

1.1.3.Anayasa ve Kanunlarda Sosyal Hizmet

“1876 Anayasası’nda (Kanun-i Esasi), sosyal devlet anlayışı ile ilgili bir düzenleme görülmemektedir. Her ne kadar kanuni olarak bir düzenleme yapılmasa da 1920’de açılan TBMM’de kanun değişiklik görüşmeleri yapılırken sosyal siyasete ilişkin fikirlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Meclis tarafından yayınlanan Halkçılık Beyannamesinde de yoksulluk nedenleri, sosyal yardımlaşma ve kardeşlik vurguları ve yeni sosyal kurumlar meydana getirme niyetleri ortaya konulmuştur” (Kantarıcı, 2003: 74).

Yine sosyal devlet ilkesi açık bir şekilde 1921 Anayasası’nda da görülmemektedir. Zaten 1921 Anayasası 1876 Anayasası’nın (Kanun-i Esasi) devamı şeklinde düzenlenmiştir. Bu sebeple haklarla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır.

“1924 Anayasası, 1876 ve 1921 Anayasaları’nı birleştirmiş ve tek bir metin haline getirmiştir. Modern anlamda sosyal devlet uygulamaları 1924 Anayasası’nda yer almıştır. 1924 Anayasasının 5. bölümünün 20. maddesinde temel haklar toplanmıştır. Anayasanın 70. maddesinde çalışma hakkı düzenlenmiş, 79. maddesinde bu hakkın sınırlarının kanunla belirleneceği belirtilmiş ve 73. maddesinde de angaryanın yasaklandığı ifade edilmiştir. 1924 Anayasası’nın 80. ve 87. maddelerinde eğitim ve öğretimin parasız yapılması bu alandaki ilk uygulama olmuştur. 1926’da Medeni Kanun kabul edilmiş, Borçlar Kanunu’nun 322. maddesi ile iş sağlığının korunması ve iş kazalarına karşı alınacak önlemlerden bahsedilmiş, 112. maddesi ile de işçilerin işverenler tarafından sigorta ettirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir” (Şentop, 2006: 42).

“1935 tarihli İş Kanunu, eksikliklerine ve uygulamadaki aksaklılara rağmen çalışma hayatını düzenleyici mahiyetteki ilk ciddi girişim olma özelliğine de sahiptir. Daha sonra Çalışma Bakanlığı’nın ve İş ve İşçi Bulma

Kurumu'nun kurulduğu, 1947 yılında kabul edilen Sendikalar Kanunu ve buna bağlı olarak grev hakkının tanındığı ve bu içerikteki birçok kanunun bu dönemde kabul edildiği görülmektedir” (Şentop, 2006: 43).

“Sosyal devlet anlayışı Türk Anayasa hukukuna 1961 Anayasası ile birlikte “Cumhuriyetin Nitelikleri” başlığı altında sayılan temel bir unsur olarak girmiştir. 1961 Anayasası, sosyal devlet konusunda önemli bir adım olarak ortaya çıkmıştır. Anayasa'nın başlangıç metni ve ilk dört maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin “insan haklarına dayalı sosyal bir hukuk devleti olduğu” değiştirilemeyecek hükümler adı altında garanti altına alınmıştır” (1961 Anayasası).

Aynı Anayasası'nın 41. maddesinde, sosyal devlet olmanın sorumlulukları belirtilmektedir. Bu sorumluluklar özellikle 3. Bölümde devletin sosyal açıdan vatandaşa yönelik yükümlülüklerini ele almaktadır. Sosyal hayatın düzeni, sosyal güvenlik başlıca odak noktalarını oluşturmaktadır. Öte yandan aynı anayasanın 35. Maddesi ‘Ailenin Korunması’nın önemine atıf yapmaktadır (1961 Anayasası).

“Anayasa Mahkemesi'nin 16-27 Eylül 1967 tarih ve K.1967/29 sayılı kararında sosyal devlet; ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler olarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adaletle uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirler alan adaletli bir yasal zemin oluşturan, hukuka bağlı kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlet olarak tanımlanmaktadır” (Ersöz, 2008: 770).

1982 Anayasası toplumda sosyal hizmetler konusunu temel esas olarak ele almış ve devletin, sosyal hizmet eksikliğinin hissedildiği gruplara onurlarını incitmeden yardım edilmesini ve sosyal adalet ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleştirilmesini ön şart olarak kabul etmiştir.

“Sosyal devletin gereği olan sosyal hizmetler olgusu, ülkemize eğitim ve kurum alanında ilk defa 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile

girmiştir. Bu konudaki gelişim, 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi'nin açılması ve 1963 yılında Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile devam etmiştir. Buna rağmen sosyal hizmetler konusunda ihtiyaçlar karşılanamamış, kanunlardaki dağınıklık ve hizmet alanındaki çok başlılık sebebiyle 1983'de kabul edilen 2828 sayılı Kanun ile SHÇEK Genel Müdürlüğü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanmıştır” (www.shcek.gov.tr Erişim: 14.06.2013).

1982 Anayasası'nın 90. maddesine 2004 yılında getirilen ek madde ile Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde kabul edilmiş ve hatta iç hukukun önüne geçmiştir. Bu sözleşmeler hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunulamaz. İç hukuktaki temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemeler aynı konudaki Uluslararası sözleşmelerden farklı ise uyuşmazlık halinde Uluslararası sözleşme hükümleri esas alınarak uygulanır.

Engelli hakları ile ilgili olarak iç hukukumuzda 2005 yılına kadar dağınık olarak bulunan mevzuat, kısaca Özürlüler Yasası olarak bilinen 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve KHK'larda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile bir bütünlük kazanmıştır. 5378 sayılı kanunun 1. maddesinde şöyle tarif edilir: “5378 sayılı kanunun amacı; özürlü bireyler için nitelikli bir yaşam standardı oluşturmaktır. Zorlukla karşılaşan kişi ve grupların zorluklarının giderilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.” (Ersöz, 2008: 778). Ancak bununla da yetinilmemiş 2. Madde ile kapsam genişletilerek sadece özürlülülerin değil, onların aileleri, onlara münhasır hizmet sunan kurum ve kuruluşlar da kapsama dahil edilmiştir.

Kanunlarda özürlü tanımı 5378 sayılı kanunun 3. Maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; “özürlü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiye denir” şeklinde belirtilmiştir. Bu tanımın hemen arkasından devletin 5378 sayılı

yasanın 4. maddesinin a bendinde; “insan onurunun dokunulmazlığı temelinde özürhüherin her tür istismarına karşı sosyal politikalar geliştirmesi” hükmü getirilmiştir (Ersöz, 2008: 778).

Böylelikle günümüzde çok tartişılan pozitif ayrımcılığın kanunlarımızdaki ilk uygulaması hukukumuzda yer almıştır. Bu hukuksal zemin merkezi otoriteden yerel yönetimlere dek zamanla uzanmıştır. Bu kapsamda gerek özel idare gerekse de yerel idare yani belediyeler kendi sınırları dahilinde bulunan sosyal hizmete muhtaç kişi ve gruplar için çeşitli adlar altında (Engelliler Sarayı, Rehabilitasyon Merkezleri, Engelliler Parkı, Engelliler Akademisi vs.) faaliyetler ortaya koymuşlardır. Bu hizmetlerin yerel yönetimlerce ortaya konabileceğinin kanuni dayanağı 5378 sayılı kanunun geçici 2. Maddesi oluşturmaktadır. Bu yasaya göre yerel yönetimler kanunun yürürlüğe girmesinden 7 yıl içerisinde kentin engelliler için yaşanabilir hale getirilmesinden sorumlu tutulmuştur.

“01.06.2005 tarihi ile yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 122. maddesi ile ayrımcılık suç kapsamına alınmış olup kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özürhüherlik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapan kimse hakkında 6 aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası hükmedilmesi düzenlenmiştir. Özürhüherlik ibaresi bu maddeye 01.07.2005 tarih ve 5378 sayılı yasa ile eklenmiştir. İstihdam konusunda ayrımcılık gerek 5378 sayılı yasa hükümleriyle ve gerekse 4857 sayılı İş Kanununun 5. maddesi ile de ayrıca düzenlenmiştir” (Şentop, 2006: 54).

Ayrıca engellilere sağlanan sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda da etkili olmuş; 5216 ve 5393 sayılı Kanun’lar ile Belediyelere, engellilere yönelik birçok alandan hizmet verme görevi getirilmiştir. Ancak “sosyal devlet anlayışının bir uzantısı” olarak yorumlanan bu düzenlemeler uyarınca engellilere sağlanan hizmetlerin, hak niteliği taşımadığı belirtilmelidir. Öte yandan hizmet sağlama yöntemleri ve hizmet kapsamında sağlanan edimlere ilişkin olarak norm ve standart birliğı bulunmamaktadır. Bu kapsamda engellilere sağlanan sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda, coğrafi konuma göre önemli farklılıklar ve eşitsizlikler meydana gelmiştir. 5393 sayılı

Belediye Kanunu uyarınca belediye yönetimlerine yüklenen görevlerden biri de “yoksul ve muhtaçlar için bütçeden ödenek ayrılması, sosyal hizmet almaya muhtaç kişi ve gruplara yönelik hizmetler sunmak ve engelliler merkezleri” oluşturmaktır. Bu hizmet ve yardımlar, Kanun’un 60. maddesinde, belediyenin giderleri arasında da yer almıştır (Kazgan, 2013: 145-147). Bu çalışmalara ait giderler belediye başkanının giderlerinin arasında önemli bir kalem oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra büyükşehir belediyelerinin sosyal hizmet amaçlı görevleri 5216 sayılı kanunun 7. Maddesinde ayrıca sayılmıştır (Bkz. 5216 Sayılı Kanunun 7. Maddesi). Dolayısıyla gerek belediyelerin gerekse de büyükşehir belediyelerinin; çocuk bakım evleri, kadın sığınma evleri, huzurevleri, engelli bakım merkezleri gibi oluşumları devreye sokarak ilgili gruplara sosyal hizmet sunmak ve bu maksatla her 5 yılda bir yapılan stratejik planlamada bu konuya özel bir önem ve yer verilmektedir.

Büyükşehir belediyelerinin giderleri arasında yer alan (5216 sayılı kanunun 24. maddesi) “dar gelirli yoksul ve muhtaç kimseler ile özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar anayasal bir güvenceden de kaynaklandığı üzere siyaset üstü tutulmalı ve bu yardımlar bir siyaset aracı olarak görülmemelidir. Bunları siyasetin aracı halinde getirmek hem kurumların hem de bireylerin insanlık onurunu kırııcı bir yaklaşım haline dönüşür.

Görüldüğü gibi Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu, engellilere yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmalarına imkân tanıyan, genel bir yetki ve görev alanı tespit etmiştir. Buna karşın Belediyeler Kanunu’nda “Özürllüler merkezinin” kurulmasından bahsedilmekle birlikte; geniş bir alanda engellilere yönelik sosyal hizmet sağlaması öngörülen ve bu amaçla mevzuatımızda ayrıntılı olarak düzenlenmiş olan “özürllü hizmet birimleri”nin kuruluşu, Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ile düzenlenmiş ve bu görev, Büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Büyükşehir Belediyesi Kanunuma, 5378 sayılı “Özürllüler” Kanunu ile 2005 yılında eklenen ek madde-1, özürllü hizmet birimlerinin kurulmasını öngörmüştür (Taşçı, 2007: 37).

Yerel yönetimlerde sosyal hizmete muhtaç dezavantajlı gruplar için Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği düzenlenmiştir.

“Yönetmelik uyarınca özürlü hizmet birimi, özörlölere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak; birime başvuran özürlü ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek; bilgilendirme, bilinçlendirme, mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitim sağlamak; ihtiyaç halinde engellilerin, durumlarına uygun araçlarla buldukları mekânlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşımını sağlamakla görevlidir. Anılan hizmetler, özürlü hizmet birimlerinde istihdam edilen sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanı, eğitimci ve teknik öğretmenler tarafından düzenlenmektedir” (Şahin, 2007: 91).

Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile öngörölen özürlü hizmet birimlerinin kuruluşu, Büyükşehir belediyelerine zorunlu görev olarak getirilmiştir. Buna karşın 2005 yılından bu yana birçok Büyükşehir belediyesinde özürlü hizmet birimi kurulamamıştır. Özürlü hizmet biriminin kurulduğu Büyükşehir belediyelerinin kendi aralarında da, engellilere sağlanan sosyal hizmet ve sosyal yardımlar konusunda standart sağlandığını söylemek güçtür. “Türk hukukunda engellilere yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda yaşanan adem-i merkezîyetçilik eğiliminin en önemli sakıncalarından biri, sağlanan yardım ve hizmetlerin hak niteliği taşıyamaması ve ilgililere talep hakkı vermemesidir. Ayrıca sağlanan edimlerin içeriği, kişilerin coğrafî konumlarına göre değişmektedir” (Taşçı, 2007: 39-40).

Bundan dolayı Türk hukukunda ağırlıklı olarak yerel yönetimler tarafından sağlanan sosyal hizmetlerde ve sosyal yardımlarda, süreklilik ve standart güvencesi olmadığı gibi; hak niteliği taşımayan yardımlar, yararlanan kişilere dava hakkı ve bu kapsamda hukuki güvence vermemektedir.

1.2. SOSYAL HİZMETLER KAVRAMI

1.2.1. Sosyal Hizmetlerin Tanımı, Amaçları ve Hedefleri

“Sosyal hizmet kavramı tam manasıyla literatürün üzerinde mutabık olduğu bir kavram değildir” (Sosyal Hizmet Uzmanları D.G.M.Y.K., 1995: 47). “Bu durum sosyal hizmetin en üst çerçevede, sosyal politikanın oluşturulması düzeyinde başlayarak, sosyal güvenlik plan ve programlarının tertiplenmesi ve uygulanması yanında birey, aile, grup, topluluk ve yerel toplum düzeylerinde bireysel ve sosyal sorunların giderilmesi gibi geniş bir aralıkta konumlanmasından kaynaklanmaktadır. Farklı havzalarda çeşitli kullanımlar tercih edilmekle birlikte İngilizce literatürde ‘social services’ şeklinde kullanılmaktadır” (Serter, 1994: 9).

Genel olarak sosyal hizmet ve sosyal çalışma eş değer bir kullanımla kullanılsa bile Kongar bu kullanımın yanlış olduğunu ifade etmektedir. Kongar’a göre sosyal çalışma bir mesleği, sosyal hizmetler ise çeşitli hizmet alanlarını ifade eder. Bu iki kavram irtibatlı olmakla birlikte birbirinden farklıdır. Beraber düşünülmesinin temel nedeni de, Sosyal Çalışma mesleğinin Sosyal Hizmet alanlarında etkinlikte bulunmakta olduğudur (Kongar, 1972: 35).

Sosyal hizmetlerin tanımı, bakılan çerçevenin yapısına göre değişir, iktisadi yoksunluktan, sağlığa ya da sosyal risklerden mağdur olmuşluk haline göre farklı alanları tanımlamak içinde kullanılabilir.

Sosyal hizmetler doğrudan doğruya ve birinci derecede insanın korunmasına ve geliştirilmesine yönelmiş etkinlikleri ifade eder. Sosyal hizmet alanındaki temel hizmet alanları şunlardır: eğitim, sağlık, konut, rehabilitasyon, eğlence ve boş zamanları değerlendirme.

Bir başka şekilde sosyal hizmetleri şöyle de tanımlayabiliriz: sosyal hizmetler, toplumun gayri iradi sebeplerle yoksul duruma düşen veya bedenen yahut ruhen bir eksikliğe uğrayan bireyelerine, ülkenin genel şartları çerçevesinde insana yaraşır, çevreleri ile uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri

için maddi ve manevi, iktisadi ve toplumsal gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik, kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili STK'larca karşılanan hizmetlerdir.

Bir başka tanımda, sosyal hizmetlerin içeriği sosyal sigortaları da kapsayacak biçimde geniş tutulmaktadır. Söz konusu tanıma göre, sosyal hizmetler, kişi, grup ve toplulukların yapı ve çevre koşullarından doğan ya da kendi denetimleri dışında kalan yoksulluk ve eşitsizlikleri gidermek, toplumun değişen koşullarından ortaya çıkan sorunları önlemek ve insan kaynaklarını geliştirmek, kişi, aile ve toplum refahını sağlamak amacıyla düzenlenen hizmet ve programları kapsayan bir alandır. Bu alan örneğin sosyal yardım hizmetleri, çocuk ve aile refahı hizmetleri, fiziksel ve ruhsal sakatlar için yapılan hizmetler, ıslah hizmetleri, sosyal sigortalar, aile planlaması, konut sorunları ve toplum kalkınması gibi hizmet ve programlarını kapsar (III. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı, 1968: 364).

“Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğince, çeşitli ülkelerde sosyal hizmetler sistemlerinin gelişimi konulu bir araştırma yapmakla görevlendirilmiş bulunan bir uzmanlar grubu sosyal hizmetlerin genel amacını şu şekilde yapmıştır. ‘Sosyal Hizmetler, bireylerin çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacını taşıyan örgütlenmiş çalışmalardır. Bu amaç, birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını çözmede yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilir. İktisadi ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili topluca önlemler de aynı amaca yöneliktir” (Seyyar, 2002: 458).

“1961 Anayasasıyla planlı bir sosyal politika stratejisi oluşturmak amacıyla yapılandırılan Devlet Planlama Teşkilatlarının kalkınma planlarında küçük değişiklikler olmakla birlikte aynı çerçeveye işaret edecek şekilde bazı kullanımlar görmek mümkündür. Sosyal Hizmet, 1. Beş Yıllık Kalkınma Planında ‘Sosyal Hizmetler’; İkincisinde ‘Sosyal Refah Hizmetleri’; Üçüncüsünde ‘Sosyal Yardım ve Sosyal Refah Hizmetleri’; beşincisinde de ‘Sosyal Hizmetler, yardımlar ve Sosyal Refah Hizmetleri’ şeklinde kullanılmıştır” (Taşçı, 2007: 36-38).

Yukarıda ifade edilen tüm tanımlardan yola çıkarak en kapsamlı tanımım 2828 sayılı SHÇEK kanununda belirtilen tanımla ifade edildiğini söylemek mümkündür.

Sosyal hizmetlerin geniş tanım aralığında da ifade edildiği gibi en temel özelliği, aileden, topluluk ve devlete kadar uzanan bir grubun mensupları olarak bireylerle ilgilenmesidir.

“Sosyal hizmetler, bireylerin birbiriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacını taşıyan örgütlenmiş çalışmalardır. Bu amaç, birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını çözmeye yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilir. Ayrıca, ekonomik ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili topluca önlemler de aynı amaca yöneliktir” (www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/35/1/6saitdilik.pdf Erişim: 14.06.2013).

Sosyal hizmetler, devletçe bakılmada olduğu gibi, devlet bütçesinden finanse edilmektedir. Diğer sosyal güvenlik yöntemlerinden farklı olarak, sosyal hizmetlerin niteliği maddi olmaktan ziyade toplum kalkınmasına yöneliktir.

“Sosyal hizmetler kamusal, yarı kamusal ve bir ölçüde gönüllü özel kuruluşlar yoluyla yürütülmektedir. Kamusal kuruluşlarında finansman kaynaklarını vergiler oluşturmaktadır. Gönüllü özel kuruluşların finansman kaynakları, devlet katkıları dahil, bu kuruluşların özel kaynak ve faaliyetlerine göre değişen gelirlerinden sağlanmaktadır. Hizmetlerden yararlananlardan finansmana özel bir katkıda bulunmuş olma koşulu aranmamaktadır” (www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/35/1/6saitdilik.pdf Erişim: 15.06.2013).

“Sosyal hizmetlerin yürütülmesinde objektif birtakım faktörlere değil korunan kişinin özel durumuna yönelmektedir. Özellikle gönüllü kuruluşlar için bu büyük ölçüde söz konusudur. Sağlanılacak hizmetler ve bu konuda ileri sürülecek hakların tam olarak tanımlanması yapılmamaktadır. Bu durumda sosyal hizmetlerden yararlanacak kişi hiç değilse belirli ölçüde yönetimin ya da sosyal yardımcının iyi niyetine bağlıdır” (www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/35/176_saitdilik.pdf Erişim: 15.06.2013).

Sosyal hizmet proje ve programları, kar getirici programlar şeklinde kabul edilemezler. Bunun nedeni sosyal hizmetlerin çeşitli toplumsal sorunlara çözümler ararken hiçbir zaman kar amacı gütmemeleridir. Çünkü sosyal hizmetlerin temel amacı sosyal sorunların olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasıdır.

Sosyal hizmet, kişinin irade özgürlüğünü menfaati doğrultusunda kullanması bakımından bilgilenmesinde ve yaşadığı ortamın değişen toplumsal koşullarına adapte olarak toplumda verimli bir unsur olması yönünden gerekli olan değişimin oluşmasında müdahale edebilecek bilgi ve becerilere sahip olan bir süreçtir. Bu özelliği ile toplumsal sisteme entegrasyonu sağlayacak bir süreci merkeze alacak bir teori ve pratik inşa eder.

“Sosyal hizmetlerin hedefindeki temel amaç insan onurunun korunması ve hayat standartlarının insan şahsiyetine yaraşır şekilde tanzim edilmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle yapılacak tüm müdahaleler bir program dâhilinde ve profesyonellerce yapılmalıdır” (Esping ve Andersen, 2006: 56-60). Bu nedenle sosyal hizmet üretecek aktörlerin bu amaçlılık ilkesi etrafında yetiştirilmesi gereklidir. Alanın genişliği açısından bakıldığında disiplinler üstü bir bakış etrafında tanzim edilmesi gerekecektir. Bunun yanında doğrudan alanın özel bilgisi ile donatılmış somut müdahale süreçleri açısından hazırlanmış bir mesleki uzmanlaşma sorunludur.

1.2.1.1. Sosyal Reform ve Sosyal Adalet

Türkiye’de engelliler konusunda yapılması gereken düzenlemelerin önünde kamu reformu ile ilgili çalışmalar önemli bir engel teşkil etmektedir.

“Türkiye’de bir kamu reformuna olan gereksinim yaklaşık yarım yüzyıldır tartışılmaktadır. Bu uzun süre boyunca tartışmaların odaklandığı konular değişik dönemlerin önceliklerine göre farklılaşmıştır. Ama bir kamu reformu gereksinimi her dönemde, önemi gittikçe artan bir sorun olarak kamu kesiminde kapsamlı bir reform gerektiği üzerinde, akademik çevreler ve ilgili

sivil toplum kuruluşları arasında geniş bir mutabakat gözlenmektedir” (Yeniçeri, 1984: 351).

“Kamu reformu, devletin kaynaklarını daha verimli ve etkin biçimde kullanmasının yanı sıra, kamu kurumlarının toplumsal gereksinimleri daha nitelikli, daha hızlı ve daha çok hizmet sunarak karıştılabilesini sağlamaya yönelik bir projedir. O nedenle kamu reformunun başarısı önemli ölçüde reform projesinin toplumsal gereksinim ve beklentileri doğru öngörebilmesine bağlıdır” (Gözler, 2007: 9).

“Toplumsal gereksinim ve beklentileri doğru öngören bir kamu reformundan toplumun hemen bütün kesimleri kazanç sağlayacaktır. Oysa bugüne kadarki uluslar arası deneyim, kamu reformuyla ilgili tartışmalar sırasında çoğu zaman reform sürecinden “kazançlı” ve “kayıplı” çıkacağı varsayılan kesimler arasında bir saflaşmanın ortaya çıktığını göstermektedir. Bu saflaşmanın doğurduğu çatışmalı ortam reform sürecinin başarı şansını daha başlangıçta kısıtlamaktadır” (Akbaş, 2006: 37).

“Dünyada kamu reformu gündemi günümüzde öncelikle devletin etkinleştirilmesi, yeterlilik ve güvenilirlik düzeyinin artırılması, yönetim ve yönetim kalitesinin yükseltilmesi üzerinde odaklanmaktadır. Türkiye’de de gündem esas olarak aynı yönde dönüşmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte dünyada ve ülkemizde ivme kazanan reform hazırlıkları günümüzde belli bir çerçeve kazanmış görünmektedir” (Gözler, 2007: 11).

Günümüzde yaşanan toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlar, etkili önlemleri ve acil çözüm yollarını gerektiren boyutlara ulaşmıştır. Bu nedenle, ülkemizde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlarla ilgili konulara verilen önem, teorik ve pratik açıdan giderek artmaktadır. Konu, kavramsal yönden ve uygulayıcı kurumlar bakımından geniş akademik tartışmaları ve uygulamadaki sorunları mercek altına almayı gerektiren özelliklere sahiptir. “Ancak, “sosyal hizmetler” kapsamında sunulan pek çok hizmetin bazı yönleri itibariyle, “sosyal güvenlik” kavram ve uygulamalarıyla çakışması; bazı yönleri itibariyle de sosyal güvenlikle doğrudan ilişki kurulamayacak bir karaktere sahip olması; “sosyal yardım” hizmetlerinin ise, bazı durumlarda sosyal hizmet kurumları tarafından, bazı durumlarda ise sosyal sigorta

kuruluşları veya diğer başka örgütler eliyle sunuluyor olması, durumun incelenmesini ve çözümlenmesini önemli ölçüde zorlaştırmaktadır” (Başaran, 2007: 46-49).

Sosyal yardım hizmetleri ise, yoksulluk ve yoksullarla ilgili bir bakış açısına ve uygulama anlayışına dayanır. Bu yönüyle de, “sosyal güvenlik” kavram ve uygulamasıyla doğrudan çakışmaktadır. Küreselleşme sürecine bağlı olarak “sosyal devlet” anlayışında da değişik görüşler ortaya çıkmıştır. Devletin küçülmesi, sosyal devletin rolünün azaltılması, “sosyal” sözcüğünün “sınırlı ve sorumlu” olarak değiştirilmesi gibi görüşler dile getirilir olmuştur (Yeniçeri, 1984: 351).

Ancak bu düşüncelere karşın, serbest piyasa ekonomisinin sosyal yapı üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasını ve daha eşit bir refah dağılımı ve işsizliğin azaltılmasını sağlayacak şekilde gözden geçirilmesi ve yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği de yoğun olarak ifade edilmeye başlanmıştır

1.2.1.2. Sosyal Barış ve Sosyal Bütünlük

“Sosyal devletin ana hedeflerinden biri olarak sosyal barış makro ve mikro düzeyde olmak üzere iki yaklaşımla ele alınabilir. Makro düzeyde ele alındığında; sosyal barış uluslar arası sosyal politikanın temel ve değişmez değeridir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) anayasasının başlangıcında belirtilen devletler arasındaki çatışmaların yokluğu olarak anlaşılması gereken evrensel barışın güvencesi sosyal barıştır. Mikro düzeyde ele aldığımız da ise; toplumun ontolojik altyapısı ile sosyal üst yapısının birbiriyle barışık bir sistem halinde birlikte olmasını sağlayan huzurlu ortamı ifade eder” (Seyyar, 2002: 483).

Sosyal devletin diğer bir hedefi toplumun değişik kesimlerinde doğabilecek uyuşmazlıkları, çatışmaları sulhçu yöntemlerle çözümlenmeye yardımcı olmak ve böylece sosyal gerilimleri azaltmak, huzuru sağlamaktır. Toplumda sosyal barışın sürekli olarak sağlanması durumunda, iktisadi ve sosyal kalkınmada da önemli gelişmeler elde edilebilir.

“Sosyal devlet toplumda ortaya çıkacak gerilim ve çatışmaları, sulhçu usullerle çözümlenip sosyal barışı sağlamayı amaçlar” (Georges, 2000: 52).

Sosyal barış şu alanlarda ortaya çıkar:

- 1. Beşeri Münasebetlerde:** Bir toplumu meydana getiren fertlerin aralarındaki ilişkilerde uyumlu, paylaşımcı ve dayanışmacı bir tutum içinde olmalarıdır. Böyle bir psikolojik iklim sosyal barışı yaygınlaştırır ve devam ettirir (Georges, 2000: 52).
- 2. Grup İlişkilerinde:** Her toplumda mesleki, iktisadi, kültür grupları mevcuttur. Bazı hallerde bunlar arasında çıkar ayrılıkları olabilir. Bu çıkar ayrılıklarının barışçı usullerle halledilmesi ve sosyal barışın sağlanması gerekli olmaktadır (Georges, 2000: 52).
- 3. Çalışma Hayatında:** İşçi-işveren ilişkileri çalışma şartlarının birçoğunda uyuşmazlıklar, menfaat çatışmaları doğurabilir. Bu uyuşmazlıkların çatışma noktalarına varılmadan çözümlenmesi sosyal siyasetin hedefleri arasındadır (Georges, 2000: 53-54).

“Bütün bu sahalarda sosyal barışın sağlanması toplumu bir bütün olarak sosyal gerilimlerden, mücadele ve çatışmalardan kurtarır” (Tuna ve Yalçıntaş, 1994: 211).

“Sosyal bütünlük, toplumu teşkil eden fertler arasında ortak değer ve arzulara sahip olarak birbirine yaklaşması, bunların korunup geliştirilmesi sosyal devletin temel amaçlarından biridir. Bu süreç toplumun bütünleşmesi imkânını sağlar. Bütünleşmiş bir toplumda sosyal gelişmeye imkân verecek, sosyal yapı değişikliklerini gerçekleştirmek daha süratle mümkün olur. Sosyal bütünleşmenin sağlanmadığı toplumlarda ise fertler ve gruplar birbirlerine ve toplumun tümüne karşı yabancılaşır, bu durum toplumda gerilim ve çatışmaları artırır ve sosyal parçalanmaya neden olur. Siyasi ve iktisadi faktörlerin dışında ve fakat onlarla beraber sosyal bütünleşmenin sağlanmasında eğitim, kültür, işçi-işveren ilişkileri ve moral değerler alanlarında takip edilecek politikalar önemli rol oynar” (Tuna ve Yalçıntaş, 1994: 212-213).

Esasta sosyal gruplar arasındaki mesafenin toplumun işleyen bütününe aksatmaması ve bozmaması gerekiyor.

“Sosyal bütünleşmede amaç; toplumun muhtelif sosyal gruplarını ve ünitelerini, bir mana ifade edecek, işleyecek bir mantıki bütünlük içinde bir araya getirmek, birlik oluşturmak, birbirlerini tamamlamalarını ve kaynaşmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla, sosyal bütünleşmenin sağlanması, hem fonksiyonel hem de dengeli beşeri münasebetlere imkân veren bir mana etrafında bütünleşme ile gerçekleşebilmektedir” (Sunar, 2006: 83).

Toplum içinde yer alan tüm grupları, tek sosyal varlık halinde bir araya getirecek ve hakiki manada sosyal bütünleşmeyi sağlayacak diğer faktör ise bir ideal etrafında birleşmektir.

“Fonksiyonel bakımdan birbirini tamamlayan mekanizmanın hiç aksamaya meydan vermeksizin işleyebilmesi ve cemiyetin çeşitli unsurlarının kaynaşabilmesi için, mana birliğinin temel unsurları, bir takım ortak değer hükümlerine, müşterek norm ve ahlaki anlayışa bağlı olması gerekmektedir. Bu pekiştirici mana, o toplumun müşterek inançları, kıymet hükümleri, tarih şuuru, örf ve adetler gibi sosyal- kültürel değerlerdir. Bu mana etrafında sağlanan bütünleşme en mükemmel ve sağlıklı bütünleşme şeklidir” (Seyyar, 2002: 485).

1.2.2. Sosyal Hizmetler Kavramının Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca hümanist bir yaklaşımla ya da dini gerekçelerle yaşlılara, engellilere, kimsesizlere, yoksullara vb. ihtiyaç sahiplerine yönelik sosyal hizmetler üretilmiştir. Ancak Sanayi Devrimi ile sosyal ve ekonomik koşullarda yaşanan hızlı değişimler sosyal hizmetlerin de farklı bir boyut kazanmasını zorunlu hale getirmiştir. “Sanayi Devrimi ve kapitalist sistemin beraberinde getirdiği yeni sosyal sorunların çözümünde alışlagelmiş dini ve hayırsever sosyal hizmet yaklaşımlarının yetersiz kalması günümüzdeki anlamıyla sosyal hizmetin bir bilim ve meslek olarak sosyal adalet ve sosyal hak ekseninde ele alınmasına yol açmıştır” (Kongar, 1972: 142).

“Sanayileşmiş Batı ülkelerinde bugünkü haliyle sosyal hizmet biliminin ve mesleğinin ortaya çıkışı sosyal refah kurumlarının gelişiminden sonradır. Sosyal hizmet, sanayileşen ve kentleşen toplum yapısının

sorunlarının çözümünde yetersiz kalınmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış bilimsel bir yaklaşımdır” (Şahin, 2000: 6). “Bu anlamda sosyal hizmetin ortaya çıkışı sosyal adalet ve sosyal hakların gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir” (Karatepe, 1997: 226).

“19. yüzyılda kentlerde sosyal güvenceden yoksun, işsiz, ailesiz, sokakta yaşayan, iş güvencesi olmayan, dilenen, sağlık, eğitim vb. sorunları olan risk gruplarının mevcut sistemin varlığını tehdit eder hale gelmesi, sosyal sorunların çözümü noktasında geleneksel sosyal yardım ve hizmetlerin yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Sosyal hizmet bilimi ve mesleği sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi değişimlerin yoğun olarak yaşandığı bir ortamda, farklı nitelikteki sorunları çözümlene ihtiyacına yönelik olarak ortaya çıkmıştır” (Duyan, Sayar ve Özbulut, 2008: 12-13).

Sosyal hizmet anlayışı toplumsal meselelerin çözümünde, kendisinden önce var olan sosyal refah hizmetleri, sosyal güvenlik, sosyal hizmetlerle ve diğer mesleki disiplinlerin katkılarıyla birlikte çalışır.

“Sosyal hizmet bilimsel yaklaşımını ortaya çıkaran koşullar, önceki dönemlerde sosyal refah hizmetlerini, sosyal hizmetleri ve diğer yaklaşımları ortaya çıkaran sürecin devamı niteliğindedir. Sosyal hizmet yaklaşımı insanın sosyal refahını, dolayısıyla toplumun refahını artırmaya yardımcı olan bir disiplindir” (Kongar, 1972: 143).

1.2.2.1. Dünyada Sosyal Hizmetlerin Gelişimi

“Sosyal hizmetlerin gelişimi özellikle 19. yüzyılda İngiltere ve ABD’de yoksul göçmen ailelere yapılan gönüllü ev ziyaretlerine dayalı sosyal yardımlarla başlamıştır. Gönüllülerin yapmış oldukları ev ziyaretleri ile başlayan bu süreç sosyal incelemelerde standartların belirlenmesi amacıyla formüle edilmesi gerekliliğini de beraberinde getirmiştir” (Beşer, 1988: 55-56).

“Sosyal hizmet alanında hizmetlerde standardizasyonun sağlanması amacıyla ilk olarak 1869 yılında Londra’da sosyal hizmet alanında örgütlü dernekler “The Charity Organisation Society” (COS) isimli organizasyon

kurulmuştur. Bu organizasyonun amacı yoksulluk yasası ile ilgili hayırsever kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliklerinin giderilmesi yoluyla hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin artırılmasını sağlamaktır. COS sosyal hizmet konularında değerlendirmelerde bulunmak ve değerlendirme raporları oluşturmak dışında, özellikle gönüllü çalışma yürüten kadınların sosyal hizmet alanında eğitilmesine de öncülük etmekteydi. COS, sosyal hizmet alanındaki ilk oluşum ve kurumsallaşma olarak kabul görmektedir” (Koçdemir, 2002: 248-249).

“19. yüzyılda sosyal sorun alanlarına ilişkin hizmet modeli bölge ziyaretleri ile sınırlı tutulmakta ve sosyal sorunlar sınırlı bir yaklaşımla ele alınmaktaydı. Ancak 1869 yılında kurulan COS, sosyal hizmetlerle ilgili etkinlik ve verimliliği artırabilmek amacıyla yöntem farklılığına giderek aile ziyaretlerine başlamıştır. Yapılan bu ziyaretler ihtiyaç sahiplerine yönelik ön yargıları, inançları ve davranışları da olumlu yönde etkilemiştir” (Koçdemir, 2002: 248-249).

“İngiltere’de kentlerde yaşayan evsiz, yoksul, kimsesiz, yaşlı, özürlü vb. insanlara yönelik çeşitli gönüllü kuruluşlar kurulmaya başlamış ve ilk yardım evi (Settlement House) 1884 yılında Londra’da açılmıştır. Daha sonra benzer kuruluşlar ABD’de hayırseverler tarafından kurulmaya başlanmıştır. Kurulan yardım evleri, sosyal hizmet alanında çevreye ve insana duyulan değeri gösteren ilk uygulamalar olması açısından önemlidir. Yardım evleri içerisinde en fazla ilgi çeken örnek, Chicago’da Jane Adam tarafından kurulan Hull House’dur. Jane Adam’a bu girişiminden dolayı 1931 yılında Nobel Barış Ödülü verilmiştir” (Duyan, Sayar ve Özbulut, 2008: 12-13).

“ABD’de sosyal hizmetlere ilişkin önemli gelişmelerin 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan ekonomik kriz sonrası başladığı görülmektedir. 1890 yılında hayırsever ve gönüllü organizasyonların krizden etkilenen ailelere yardım amacıyla yaptıkları çalışmalar, sosyal hizmet mesleği ve biliminin gelişmesine öncülük etmiştir. ABD’de gönüllü organizasyonların liderleri ve bilim insanları sosyal hizmetlerin daha etkili ve verimli olarak nasıl sunulabileceği konusunda çalışmalar başlatmışlardır. Bu çalışmalar sonucu

1898 yılında ilk sosyal hizmet yaz kursu New York'ta COS tarafından New York Times gazetesine verilen ilanla duyurulmuştur" (Beşer, 1988: 58).

Sosyal hizmetlerin sunulmasında bilimsel kıstasların esas alınmak istenmesinin temelinde sınırlı olan doğal kaynakların gerçek ihtiyaç sahiplerine en etkili bir şekilde ulaştırılması anlayışı yatmaktaydı.

"Bu süreç doğal olarak gönüllü çalışanların sistematik olarak eğitilmelerinin yolunu açmış ve dolayısıyla sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Dünyada bilinen ilk sosyal hizmet okulu ise 1890 yılında Hollanda'da kurulmuştur (Çeçen, 1973: 32).

"Sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkmasına yol açan en önemli gelişmelerden biri de 1904 yılında (New York School of Philanthropy) New York Hayırseverlik Okulu'nun bir yıllık sosyal hizmet eğitimi veren programlara başlamasıdır. Bu durum sosyal hizmet kurumlarında belirli standartların geliştirilmesi, etkinlik ve verimliliğinin artırılması açısından önemli bir aşamadır. Böylece Amerika'da yaz kurslarıyla başlayan sosyal hizmet eğitimi, tam zamanlı sosyal hizmet okullarına dönüşmüştür" (Duyan, Sayar ve Özbulut, 2008: 14). "New York Hayırseverlik Okulu 1917 yılında ismini (New York School of Social Work) New York Sosyal Hizmet Okulu olarak değiştirmiştir. 20. yüzyılın başlangıcından itibaren sosyal hizmet alanında üniversite eğitimlerinin başlaması ve bu alandan mezun olanların "Social Worker" Sosyal Hizmet Uzmanı unvanı ile sosyal hizmetler alanında çalışmalarını sağlamıştır" (Andersen, 2006: 35).

"1919 yılına kadar ABD'de 19 Sosyal Hizmet Okulu kurulmuştur. 1917 yılında ise Mary Richmond "Sosyal Teşhis" adıyla sosyal hizmet alanındaki ilk bilimsel kitabı yazmıştır. Sosyal hizmetin ayrı bir disiplin haline gelmesi ise 1930'lu yıllarda olmuştur. 1929 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası 1935'te ABD'de çıkarılan "Sosyal Güvenlik Yasası" kapsamında toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanması için sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması Sosyal Hizmet Uzmanlarının istihdamını ve mesleğin gelişimini sağlamıştır" (Karatepe, 1997: 229).

"İlk uluslararası sosyal hizmet konferansı 1929 yılında, 5000 kişinin katılımıyla Paris'te gerçekleştirilmiştir. Konferansta sosyal refah

politikalarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmış ve çalışma raporu birçok ülke dilinde yayınlanmıştır. 1929 yılında yapılan ilk sosyal hizmet konferansında Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun (IFSW) da kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak IFSW 1950 yılına kadar aktif olarak bir faaliyette bulunamamıştır. IFSW ilk konferansını 1956 yılında Almanya'nın Münih şehrinde gerçekleştirmiştir. IFSW, 2009 tarihi itibariyle dünya genelinde 90 ülkede 745.000'den fazla üyesi ile örgütlenmiş durumdadır” (Andersen, 2006: 36).

“1928 yılında kurulan “Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği” sosyal hizmetin dünya genelinde yaygınlaştırılması ve eğitim standartlarının oluşturulmasına yönelik olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 1966 yılında 46 ülkede toplam 350 okul üyesine sahip olan kuruluş, 2009 yılı itibariyle 70 ülkede örgütlenmiş bulunmaktadır” (Çeçen, 1973: 34).

“Ayrıca sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki gelişim açısından ilk yüksek lisans programı 1940 yılında, doktora programı ise 1952 yılında ilk mezunlarını vermiştir. 1955 yılında ABD’de Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (National Association of Social Work) (NASW) kurulmuştur. 2009 sonu itibariyle 153.000 kayıtlı üyesi bulunmaktadır. İngiltere’de de 1970 yılında İngiliz Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (BASW) (British Association of Social Work) kurulmuştur. 20. yüzyılın başlangıcından itibaren sosyal hizmet mesleği yalnızca Batı ülkeleri ve ABD’de değil farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip birçok ülkede hızla gelişme göstermiştir. Örneğin, 1920 yılında Latin Amerika (Santiago, Şili), 1924’te Afrika ve 1936’da Mısır, sosyal hizmet eğitime başlayan ülkeler arasında yer almıştır” (Çeçen, 1973: 36-37).

“Sosyal hizmet bilimi ve mesleği açısından önemli gelişmelerden bir de Psikiyatrik Sosyal Hizmetin ortaya çıkmasıdır. I. Dünya Savaşı sonrası toplumun ruh sağlığında yaşanan sorunlardan kaynaklı olarak psikiyatri alanında eğitim almış sosyal hizmet uzmanlarının orduda nöro-psikiyatri kliniklerinde görevlendirilmeleri sağlanmıştır. Bu gelişme sosyal hizmet alanlarının çeşitlenmesine öncülük etmiş ve sosyal hizmet uzmanlarının

mahkemelerde, okullarda, kliniklerde vb. alanlarda mesleki uygulamalar geliştirmelerinin yolunu açmıştır” (Duyan, Sayar ve Özbulut, 2008: 15).

“1942 yılında İngiltere’de yayınlanan Beveridge Raporu savaş sonrası toplumsal refahı artırıcı sosyal hizmet yapılanmasına vurgu yapan yaklaşımı ile sosyal hizmet alanındaki önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. 1948 yılında İngiltere’de kabul edilen Çocuk Yasası (The Children Act) ise sadece kimsesiz çocuklara değil, tüm çocuklara yönelik sosyal hizmet anlayışı ile önemli bir aşamaya işaret etmektedir” (Tanilli, 1990: 293).

“1950’lerde “casework” “vaka çalışmasının” psiko-dinamikleri düzenlenirken, 1954 yılında (generic social work course) genelci sosyal hizmet uygulaması Londra Ekonomi Okulu’nda başlamıştır. Bu dönemde sosyal hizmet alanında sosyolojik yaklaşımlara ve reform yaklaşımlarına ilgi duyulmaya başlanmıştır. 1970’lerin sonuna doğru işsizlik, ekonomik kriz gibi kavramların ortaya çıkması sosyal hizmet yaklaşımını da etkilemiş ve genelci yaklaşımın kabulünü kolaylaştırmıştır. 1980’de İngiltere’de Ulusal Sosyal Hizmet Enstitüsü (National Institute of Social Work) doğrudan devlete bağlı olarak kurulmuş ve sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumluluk alanlarına ilişkin çalışmalar yapmaya başlamıştır” (Andersen, 2006: 35).

“1960-1980 yılları arasında toplumsal gelişmelere paralel olarak sosyal hizmet alanında da radikal sosyal hizmet uygulamalarının başladığı görölmektedir. Radikal sosyal hizmet yaklaşımı, bireyi baz alan ve sorunların tespit ve çözümlünde vaka çalışmasını kullanan yaklaşımdan farklı olarak bireyi toplumsal çevresiyle kucaklayan bir yaklaşım tarzını ortaya koymaktadır” (Ağaoğlu ve Hüdaioğlu, 1998: 62).

Buradan hareketle bireyin sorunlarının yalnızca kendisinden kaynaklı olmayabileceği, sistemden kaynaklanan sosyal ve ekonomik sorunların da bu duruma etki edebileceği varsayımı ortaya çıkabilmektedir.

21. yüzyılın ilk on yılında, AB ölkeleri ve ABD başta olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan birçok dünya ölkesinde yüzyılını yeni doldurmuş bir sosyal hizmet bilimi gelişmeye devam etmektedir. Hayırseverlere ve dini kurumlara dayalı olarak gelişen sosyal hizmetler, 19. yüzyılın ikinci

yarısından başlayarak mesleki bir disiplinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. “Sosyal hizmet, evrensel değerlere sahip bir meslek ve disiplin olarak, dünyada yaşanan sosyal ve ekonomik değişimlere paralel yeni boyutlar kazanmakta ve diğer disiplinlerle karşılıklı etkileşim içerisinde kendini geliştirmektedir” (Kongar, 1972: 156).

“Sosyal hizmetin amacı insanların yaşam kalitelerini yükseltmektir. Kongar’a göre sosyal hizmeti bireylerin sorunlarını çözümlenmeye yönelmiş bir meslek olarak ele alan tanımlar iki farklı kaynaktan etkilenmiştir. Bunlardan birincisi hümanist duygularla insanların sorunlarına yardımcı olma isteğidir. İkincisi de liberal kalkınma yönteminin kendi iç yapısından kaynaklı sosyal sorunlarını çözümlenme çabasıdır. Sosyal hizmetin görünürde iki farklı çıkış noktası olsa da temel gerekçe liberalizmle birlikte toplumsal yapıda meydana gelen sosyal ve ekonomik yaraları sarma çabasıdır. Sosyal hizmet tanımlamasında kullanılan bir diğer yaklaşım da, sosyal hizmeti sosyal refah alanı kapsamında ele alan tanımlardır. Bu yaklaşımın dayanağı ise sosyal hizmetin tarihsel gelişim süreci içerisinde bireylerin refahlarına yönelik bir meslek olmasından kaynaklanmaktadır” (Kongar, 1972: 158).

Sosyal hizmetin odak noktasını insan, toplum, değişim ve gelişme konuları oluşturmaktadır. Toplumsal değişim ve dönüşümler sırasında insanın karşı karşıya kaldığı problemler ve bu problemlere çözüm üretme çabası sosyal hizmetin sorunsalını oluşturmaktadır.

“Sosyal hizmetin gelişim süreci dikkate alındığında sosyal, ekonomik ve kültürel gelişim ve değişimler sosyal sorunların çözümünde kullanılacak yöntem ve tekniklerin gelişimini de belirlemiştir” (Ağaoğlu ve Hüdaioğlu, 1998: 67). “Sosyal hizmetler, bireylerin sıhhat ve zindeliğinin geliştirilmesinde; insanların kendilerine verimli ve başkalarına muhtaç olma hallerinin önlenmesinde; ailevi rabitanın güçlendirilmesinde; kişilerin, herkesle olan sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirmelerinde yardımcı olmak amacıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek mensuplarınınca gerçekleştirilen faaliyet ve programlar bütünüdür.” (DPT, 2010: 11).

Boehm’e göre sosyal hizmet; “insan ile çevresi arasındaki etkileşimi meydana getiren toplumsal ilişkiler üzerinde odaklaşan etkinlikler yoluyla,

kişilerin tek başlarına ya da gruplar içindeki toplumsal fonksiyonlarını geliştirmeyi amaç edinmiştir. Bu etkiler üç fonksiyona göre gruplanabilirler: Bozulmuş kapasitenin onarılması, bireysel ve toplumsal kaynakların sağlanması, bozuk toplumsal fonksiyonun önlenmesi” (Kongar, 1972: 161).

2000 Temmuz’da Montreal’de yapılan Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of Social Workers) toplantısında değişen toplumsal yapı dinamikleri dikkate alınarak yeni bir tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. IFSW’a göre; “Sosyal hizmet mesleği; sosyal değişim, insan ilişkilerinde problem çözme ve güçlendirmeye yardımcı olur ve bireyin iyilik halini geliştirmek için özgürleşmesini sağlamaya çalışır. Sosyal Hizmet; İnsan davranışı ve sosyal sistemlerle ilgili teorileri geliştirerek insanların çevreleriyle etkileşime girdiği noktalarda müdahale eder. İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri sosyal hizmetin esasını oluşturur.” (Duyan, Sayar ve Özbulut, 2008: 14).

“Sosyal hizmetle ilgili tanımların farklı bakış açıları ile oluşturulmalarına rağmen ortak özellikler taşıdıkları görülmektedir. Sosyal hizmet bilimsel bilgiye dayanan, sosyal ve bireysel sorunlar üzerinde, makro, ve mikro düzeyde yöntemlerle odaklanan, topluma ait sosyal refah kaynaklarını kullanan bir meslektir. Sosyal hizmetin karakteristik özelliği birey, aile, grup ve topluma yönelik olmasıdır. Sosyal hizmet toplumsal sorunların çözümünü yine toplumun kendi içerisinde aramaktadır” (Kongar, 1972: 164-165).

Dünyadaki sosyal ve iktisadi değişimlere paralel olarak sosyal hizmetin yaklaşım ve müdahale yöntemleri de değişerek gelişmektedir. Sosyal hizmet ilk çıktığı dönemlerde birey odaklı bir yaklaşımla bireyin geçmiş yaşantısı üzerine odaklanmıştır.

“1960’lardan itibaren genelci yaklaşımın ortaya çıkmasıyla bireyi çevresiyle bir bütün olarak ele alan anlayışın etkin olduğu görülmektedir. Yaşanan toplumsal değişimler mesleki yaklaşımları etkilemekle birlikte, sosyal hizmet tanımının da farklı yaklaşım ve görüşlerin eşliğinde gelişmesini sağlamaktadır” (Ağaoğlu ve Hüdaioğlu, 1998: 62).

1.2.2.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Gelişimi

Türkiye’de sosyal hizmetlerin tarihine bakıldığında özellikle Osmanlı döneminde bu hizmetlerin vakıflar tarafından kapsamlı bir şekilde gerçekleştirildiği görülür. Tanzimatla gerçekleşen devletleştirme programının etkisiyle Tanzimat sonrasında ilgili tüm hizmetler devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde açılan kurumlar mahiyet açısından çok önemli fonksiyonlar üstlenmiş yüksek kabiliyetli temsilcilerdir. Kurulan bu müesseselerle modern anlamda kurumsallaşmış modern bir sosyal devletin adımları atılmıştır.

“II. Abdülhamit döneminde açılan kurumlardan özellikle Darülaceze, Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi, Darülhayr-ı Ali gibi müesseseler Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettirecek müesseselerdir. Ortaya çıkan savaş ve yetimler sorununa karşılık olarak spesifik olarak sadece yetim çocukların bakımı için özel kurumlar ihdas edilmiştir. Sosyal Hizmetler açısından Tanzimatla başlayan kurumsallaşma süreci belli dönemlerde iniş çıkışlar yaşamasına rağmen devam ede gelmiştir” (Eryılmaz, 2007: 81).

“1926 yılında kabul edilen “Medeni Kanun”da, çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamalarını etkileyecek önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Ana hatlarıyla belirtecek olursak; bireylerin medeni haklardan yararlanmaları, evlenme ve boşanmaları halinde taraflara ve çocuklara düşen hak ve yükümlülükler, evlat edinme, velayet, çocuk malları, çocukların korunmaları ve koruyucu aile bakımına ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Medeni Kanun, çocuğun bakım ve korunması konusunda ayrıntılı düzenlemelere gitmiştir” (Serozan, 2000: 31).

“Tanzimat’tan sonrada çocuk çalışmaları Himayeyi Etfal ismi altında devam etti. Hatta 1921 Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal, Himaye-i Etfal Cemiyetinin koruyuculuğunu kabul etti” (www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukesirgemekurumu Erişim: 02.07.2013). “30 Haziran 1921 tarihinde, daha Cumhuriyet resmen ilan edilmeden önce, Atatürk’ün önderliği ve koruyuculuğunda Kurtuluş Savaşı’na katılanların çocuklarının bakım ve eğitim problemlerine yardımcı olmak amacıyla Ankara’da kurulan “Himaye-i

Etfal Cemiyeti İstiklal Savaşı'nın doğurduğu maddi sıkıntıların etkisi altında kalmış ve mali yapısında büyük sorunlar çıkmıştır. Ancak, bütün bu olumsuz koşullara rağmen faaliyetlerini devam ettiren kurum, başarılı hizmetlerde bulunmuştur” (Akkaya, 1966: 19).

“Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1935 yılında “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” adını aldı. 1936 yılında bir dernek olarak kurulan Çocuk Esirgeme Kurumunun genel kongresi de aynı yıl içinde yapıldı. Kongreyi Başbakanlık Müsteşarı B. Kemal GEDELEÇ açmış, kongre başkanlığına Mili Müdafaa Bakanı Kazım Özal, 2. başkanlığa Diyarbakır Milletvekili General Kazım Sevüktekin yapmıştır” (www.cocukesirgemekurumu Erişim: 04.07.2013). “Başbakan İsmet İnönü, bakanlar ve milletvekilleri kongreye katılmışlardır 1937 yılından itibaren de kamu yararına çalışan bir dernek statüsünü kazanmıştır.1937 yılında da Çocuk Esirgeme Kurumu Bakanlar Kurulunun 1223 sayılı Kararı ile kamu yararına çalışan dernek olarak kabul edilmiştir” (Eryılmaz, 2007: 83).

“1949 yılında, çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi ve örgütlenmeyi ifade eden 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu Kanun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'na çeşitli kanuni görevler ve sorumluluklar vermiş fakat Milli Eğitim Bakanlığının, gerekenleri yapamaması ve mahalli idarelerdeki iktisadi yetersizlik nedeniyle istenilenler elde edilememiştir. Başka ara formüller denenmesine rağmen arzu edilen süreç ancak 1959 da gerçekleşmiş oldu” (Aysan, 2006: 65).

“Doğrudan doğruya sosyal hizmetlerle alakalı olarak 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsüne bağlı olarak, Sosyal Hizmetler Akademisi faaliyete geçmiş ve Sosyal Hizmet bölümü 1961 yılında, 7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kuruluşuna Dair Kanun'un 1. maddesi uyarınca dört yıllık bir yüksek öğretim kurumu olarak "Sosyal Hizmetler Akademisi" adıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Böylece Türkiye'de ilk kez sosyal hizmet eğitimi başlamıştır” (www.shy.hacettepe.edu.tr Erişim: 04.07.2013).

“1961 Anayasası Sosyal Devlet açısından önemli bir dönüm noktasıdır ve sosyal haklar bakımından çok özel bir yerde durmaktadır. Anayasanın çoğu ilkesi sosyal devlet prensibini destekler niteliktedir. Sadece Anayasal düzenlemeler açısından değil uygulamalar açısından da bu yıllar oldukça önemli bir milat sayılabilir. Buna göre 1963 yılında da Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü örgütlenmiş ve illerde Sosyal Hizmet Koordinasyon Kurulları meydana getirilmiştir. Alana dair uzman ihtiyacının karşılanması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Sosyal Çalışma konusundaki eğitim ihtiyacına paralel olarak 1967’de Hacettepe Üniversitesinde Sosyal Çalışma eğitime başlanmıştır” (Kongar, 1972: 165)

“Sosyal Hizmet çalışmalarının özellikle çocuk koruma çalışmalarının devlet kontrolünde ve daha organize bir şekilde yapılması, biçimsel sorunların aşılması, uygulama engellemelerinden uzaklaşılması, bütünlük ve koordinasyonun tek elde toplanması amacıyla 27 Mayıs 1983 tarihinde 2828 sayılı SHÇEK yürürlüğe konulmuş ardından da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. 1989 yılına kadar Sağlık Bakanlığı’nda bulunan SHÇEK 1989 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır” (Seyyar, 2002: 521). Çocuk koruma hizmetleri yanında sosyal hizmet ve yardıma muhtaç diğer dezavantajlı sosyal gruplara yönelik hizmetlerde yine SHÇEK tarafından yapılmaktadır.

“SHÇEK yardıma ve bakıma muhtaç bir diğer ifadeyle korunmaya muhtaç aile, çocuk, genç, özürlü, yaşlı, kadın ve diğer muhtaç insanlara sosyal hizmetler götürmektedir. Kuruma bağlı genel müdürlük ve illerdeki kolları olan Sosyal Hizmetler İl müdürlükleri yoluyla kanunla belirtilen görevler çerçevesinde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında, korunmaya muhtaç çocuk hizmetleri; huzur evlerinde yaşlı hizmetleri; kreş ve gündüzlü bakım evlerinde, gündüzlü çocuk bakım hizmetleri; rehabilitasyon merkezlerinde, sakat ve felçlilerin rehabilitasyon hizmetleri ile muhtaç durumdaki kişilere götürülecek olan kamusal yardım hizmetleri alanlarında faaliyet göstermektedir” (Seyyar, 2002: 525).

1.2.3. Sosyal Hizmet Türleri

“Sosyal hizmet uygulama türlerinin belirlenmesi genelci sosyal hizmet yaklaşımına dayanmaktadır. Toplumsal yapıdaki dinamiklerin karmaşıklığı ve değişim niteliği, birey odaklı sosyal hizmet uygulanma alanlarının da sürekli olarak değişimi ve gelişimine neden olmaktadır. Sosyal hizmet 19. yüzyıldan günümüze sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamdaki değişimleri dikkate alarak bilgi, beceri ve değer sistemi yanında, uygulama yöntemlerini ve ilgi alanlarını da değişime uğratmıştır” (Burak, 2001: 106).

Sosyal hizmetin tanımlarından da anlaşılacağı gibi sosyal hizmetin temelinde birey ve topluma yönelik teoriler geliştirmek için temel alınan nokta sosyal hak ve sosyal adalet ilkeleridir. Sosyal hizmet; birey, aile, küçük gruplar, büyük gruplar, örgütler, sosyal çevre ve toplumla çalışır. Bütün bu çalışma alanlarının temeli bireyin sosyal refahının artırılarak iyilik halinin sağlanabilmesidir.

Sosyal hizmetin uygulanma alanları burada genel hatlarıyla açıklanmakta olup toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Sosyal hizmet uygulanma alanlarının belirlenmesi devletlerin refah sistemleriyle de yakından ilişkilidir. “Ancak 1980 sonrası yaşanan yeni süreçte iletişim, teknoloji, ulaşım, ekonomik ve kültürel yakınlaşmalar sosyal hizmet ilgi alanlarının da 21. yüzyılda küresel düzeyde benzerlikler göstermesine neden olmaktadır. Bütün bu gelişmeler kapsamında sosyal hizmet uygulama alanları aşağıdaki şekilde öncelik sırası olmaksızın oluşturulmaya çalışılmıştır” (Aysan, 2006: 69).

1.2.3.1. Tıbbi Sosyal Hizmet

Tıp alanındaki bütün ilerlemelere rağmen tıbbi bakım bireysel düzeyde ya da toplumsal düzeyde önemli bir sosyal sorundur. “Tıbbi bakımı çoğu zaman (life-support system) “yaşam destekleme sistemi” ya da (the correct medical treatment) “doğru tıbbi tedavi” kapsamında düşünülmektedir. Ancak bireysel düzeyde var olan sorunların benzer durumdaki milyonlarca

insanı ilgilendiren ve onların yaşamlarıyla ilgili doğrudan karar almayı kapsayan çok ciddi bir süreç olduğu düşünülürken işin ciddiyeti daha iyi anlaşılacaktır. Örneğin; sadece yaşlı birinin bakımına ilişkin duyulan kişisel ilginin dışında, milyonlarca yaşlı ve yoksul insana hizmetlerin nasıl düzenleneceği önemli bir sosyal sorun oluşturmaktadır. Tıbbi bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması için nelerin yapılması gerektiği önemli bir sorun alanına işaret etmektedir. Tıbbi bakım hizmetlerin maliyetinin yüksek olması, sosyal güvenlik sistemindeki yetersizlikler, bütün teknolojik gelişmelere rağmen sosyal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir” (Doğan, 1999: 80-81).

“Dünya Sağlık Örgütü’ne göre sağlık “insanların fiziksel, mental ve sosyal açıdan fonksiyonların da tam bir iyilik halini sağlamak” olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, tanımından da anlaşılacağı üzere sadece fiziksel ve ruhsal açıdan değil aynı zamanda sosyal açıdan da iyilik halinde olmayı kapsamaktadır. Sağlık kimi zaman bireysel nedenlerle bozulabileceği gibi çevresel ya da toplumsal nedenlerden kaynaklı da bozulabilmektedir. Bireyin sosyal refahının artırılması ve tam bir iyilik halinin sağlanabilmesi için sağlık sorunlarının çözümünde disiplinler arası bir yaklaşımın uygulanması gerekmektedir” (Erdut, 2002: 64).

“Sosyal hizmet hastaların “hasta hakları” açısından korunmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Sosyal hizmet yaklaşımının sağlık açısından üstlendiği sorumluluklar; kamu sağlığı açısından, kişinin çevresiyle uyumlu ve sağlıklı olmasını amaçlamaktadır. Sosyal hizmet; kişinin sağlığına etki eden çevresel faktörlerin değiştirilmesinde, yoksul insanların tedavilerinin ücretsiz karşılanmasında, yaşam kayıplarının sosyal ve ekonomik açıdan en aza indirgenmesi konularında çalışmalar yapmaktadır” (Coşkun, 1997: 21).

“1948 İnsan Hakları Bildirgesi’yle başlayan ve 1981 yılında Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi ile devam eden süreçte, hasta hakları ve hastalara yönelik sosyal hizmet politikaları ve uygulamaları geliştirilmiştir. Hastanın tedavisi fiziksel, duygusal ve sosyal olarak ele alınması gereken bir durum olduğu için, hasta ve hastalığın tedavisinde bütüncül bir yaklaşımın olması gerekmektedir. Hastalığın tedavisindeki sosyal boyutun ihmal edilmemesi

açısından sosyal hizmet tedavi programının içerisinde yer alması gereken disiplinlerden birisidir” (Doğan, 1999: 83).

1.2.3.2. Ailelere Yönelik Hizmetler

“Sosyal hizmetlerin ailelere yönelik uygulamalarının temeli 1800'lere kadar uzanmaktadır. Kentleşme ve sanayileşmenin bir sonucu olarak kentlere göç eden ailelerin büyük çoğunluğu açlık, yoksulluk, bulaşıcı hastalıklar, barınma, ucuz iş gücü olarak kullanılma, düzenli bir gelire sahip olamama vb. nitelikte sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Yaşanan bu çaresizlikler karşısında bazı gönüllü kuruluşlar yoksul ailelere yardımcı olabilmek amacıyla ev ziyaretleri yapmaya başlamışlardır” (Şaylan, 1995: 64). “İlk kez 1869 yılında “The Charity Organization Societies” (COS) hayırsever yardım örgütü Londra’da sistematik olarak ailelerle ilgilenmeye başlamıştır. Yine benzer bir örgüt ilk defa 1877’de ABD’de “Buffalo” adı ile kurulmuş ve iki yıl gibi kısa bir sürede farklı şehirlerde benzer yardım derneklerinin sayısı on ikiye çıkmıştır. 1892 yılında bu oluşumların sayısı 84’e ulaşmıştır. 1919 yılında Amerika’da ailelerle çalışan gönüllü dernekleri “The American Association for Organizing Family Work” adı altında toplanmışlardır. 1925 yılında sayıları 225’e ulaşmış olup, bugünkü bilinen adıyla (Family Sevice America) Amerikan Aile Hizmetleri ortaya çıkmıştır” (Pierson, 2000: 71).

Aile alanındaki çalışmalar özellikle 1950’lerden günümüze önemli gelişmeler göstermiştir. Bu süreçte ülkelerin çocuk ve aile hizmetlerine ilişkin farklı sosyal politikalar geliştirmelerinin yanı sıra, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere diğer uluslararası örgütlerin de aile ve çocukların desteklenmesine yönelik politikaların geliştirilmesinde etkin rol oynadıkları bilinmektedir. Bunlardan en önemlisi ülkemizin de taraf olduğu 1990 tarihli “Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi”dir (Uygun, 2001: 170).

21. yüzyıl başında ailelerin karşılaştığı sorunları işsizlik, tek ebeveynli olma, aile içi şiddet, ensest, belirsiz cinsiyet rolleri, depresyon, yalnızlık, alkol ve uyuşturucu olarak sıralayabiliriz. Ayrıca AIDS ve çocuklara

yönelik cinsel suçlardaki artışlar da önemli sosyal sorunlar olarak önümüzde durmaktadır. Herkesin dünyaya çocuk olarak geldiği ve onu da dünyaya getiren bir ailesi olduğu düşünülürken aile hizmetlerinin toplumun tamamını kapsamaması gereken bir hizmet olduğu görülecektir. “Çocukların mümkün oldukça biyolojik aileleriyle birlikte yaşamalarını sağlayıcı önlemler alınması, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise çocuğun topluma ait bir birey olmasından kaynaklı devlet tarafından sahiplenilmesi gerekmektedir” (Şaylan, 1995: 64-65).

Aile refahı alanında yapılan çalışmalar sosyal hizmetin kavramsal gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

“Sosyal hizmet ve sosyal refah, çocuk hizmetleri alanında ikili bir role sahiptir. Ailelere yönelik hizmetlerin sunulması, ileriki süreçte ortaya çıkabilecek çok daha ciddi sosyal sorunların önlenmesini sağlar. Ailelere yardım insanlık tarihi kadar eskidir, ancak değişen toplumsal dinamikler özellikle 1900’lerden başlayan ve günümüze kadar uzanan dönemde, çocuklara ve kadınlara yönelik yeni yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Ailelere yönelik sosyal hizmet uygulamaları sosyal hizmet mesleğinin kişisel, aile ve grupla çalışma yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır” (Pierson, 2000: 73-74).

1.2.3.3. Yoksullara Yönelik Sosyal Hizmetler

Yoksulluk meselesi gerek ülkemizde gerekse de gelişmekte olan diğer ülkelerde toplumsal kalkınmanın sağlanmasında önemli bir engel iken 20. yüzyılın son çeyreğinde küreselleşmenin etkisiyle gelişmiş sanayi ülkelerinde de önemli sorun alanlarından biri olarak ortaya çıkmıştır.

“Birleşmiş Milletler, 1996 yılını Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Yılı (International Year for Eradication of Poverty) olarak ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler’in dışında ILO, UNICEF, UNDP, FAO vb. kuruluşlar da benzer politika ve programlar geliştirmişlerdir. Yoksullukla ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında da doğrudan bir ilişki söz konusudur. Erder’e göre her refah devletinin kapsamına göre

yoksullar “göçmenler”, “mülteciler”, “işsizler”, “kadınlar”, “engelliler” vb. olarak tanımlanırken, enformel ilişki ağlarının yaygın olduğu toplumlarda yoksulluk “ailesizlik” olarak görülmekte ve sosyal hizmetler de bu yönde sunulmaktadır. Ayrıca ülkelerin refah modelleri de yoksulluk alanındaki politika ve uygulamaların belirlenmesini doğrudan etkilemektedir” (Tuna ve Yalçıntaş, 1994: 22-23).

“Bireyin yoksulluk nedenlerinin araştırılması ve altında yatan dinamiklerinin kişisel, ailesel, çevresel, ekonomik, politik vb. tespit edilerek gerekli müdahalelerde bulunulması ön görülmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan önceki dönemde liberal sistem, yoksulluğun nedenini insanların kişisel başarısızlıklarına, tembelliklerine ya da yeterince para kazanamamalarına dayandırmaktaydı” (Gökberk, 1979: 38).

“II. Dünya Savaşı sonrası sosyal devletin etkin hale gelmesi yoksulluğa bakış açısında da önemli değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yoksulluğun sadece kişisel nedenlere indirgenerek açıklanamayacağı, devletlerin sistemindeki sosyal, ekonomik ve ideolojik yapılanmalarını da kapsayan bir durum olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet genelci sistem yaklaşımını kullanarak, yoksulluğun önlenmesi için müdahale yaklaşımları geliştirmiştir. Günümüzde post modern bir yapıya bürünen yoksulluk sorununun çözümünde sosyal hizmet yaklaşımları da nitelik değiştirerek uygulamaktadır” (Gökberk, 1979: 40).

1.2.3.4. Sokak Çocuklarına Yönelik Sosyal Hizmetler

“Korunmaya muhtaç çocuklara götürülen hizmetler, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu kapsamındadır. Bu hizmetler, devletin yönetim ve denetimi altında SHÇEK Genel Müdürlüğü bünyesinde birleştirilmiştir” (www.shcek.gov.tr Erişim: 24.07.2013).

Son yıllarda ülkemizde, özellikle yoğun göç alan büyük kentlerde, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sayısında önemli artışlar olmuştur. “Sokağın her türlü tehlikesiyle karşı karşıya kalan ve hayatlarını güç şartlar altında geçiren bu çocuk grubu, sokağı mesken edinmiştir. Bu

çocukların bir grubu aileleriyle bağlarını sürdürmektedir. Çoğunlukla, gece geç saatlere kadar sokakta yaşadıkları için bu adla anılmaktadırlar” (Uğurlu, 2002: 210).

Sokak çocukları sorunu ile ilgili olarak, başta SHÇEK genel müdürlüğü olmak üzere, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Belediyeler gibi kamu kuruluşları ile dernek ve vakıfların çeşitli girişimlerde buldukları ve çeşitli türde hizmetler vermeye başladıkları bilinmektedir.

“1997 yılında çıkan 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’na “Çocuk ve Gençlik Merkezleri” tanımlanması eklenmiştir. Çocuk ve Gençlik Merkezleri, eşlerin anlaşmazlığı, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve bunun gibi sebeplerle evsiz kalarak sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan ve sokakta çalışan çocuk ve gençlerin muvakkat bir süre ile iyileştirmelerini ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu merkezlerde çocuklara ve ailelerine rehberlik, eğitim, iyileştirme hizmetleri verilmekte, okula gitmeyen çocuklar okula başlatılmakta, iş ve meslek edindirme programlarına alınmakta, ailesinin yanına döndürülmekte, nüfusa kayıtları olmayanların kayıt işlemleri tamamlanmakta, beslenme, temizlik ve sağlık sorunlarının çözümlenmesine çalışılmaktadır” (Yıldırım, 2006: 31)

“SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne bağlı 1998 - 1999 yılında kurulan 10 Çocuk ve Gençlik merkezine günümüzde yenileri eklenmiştir. İlk yıllarda bu hizmetlerden 3414 çocuk yararlanmıştı” (Uğurlu, 2002: 210).

Sosyo-ekonomik yoksulluk ve kırsaldaki güvenlik sıkıntıları nedeniyle yoğun göç hareketlerinin yaşandığı ve göç alan merkezlerde entegrasyon ve destek hizmetlerinin verilmediği ülkemizde çocuklarımızın yoğun risk altında oldukları kabul edilirken ve bu çocukların sokağa düşme oranları giderek artarken 20012 yılı itibariyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde 28 ilimizde toplam 590 yatak kapasiteli Çocuk ve Gençlik Merkezi bulunmaktadır (Polat, 2013: 74). Bu sayının ülkemizin büyüklüğü göz önüne alındığında çok yetersiz olduğu açıktır.

“Yerel yönetimler bağlamında; İstanbul, Ankara, İzmir ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri ile bunların bazı alt İlçe Başkanlıklarınca yürütülen Çocuk ve Gençlik Merkezlerine benzer hizmetler de örnek uygulamalar olarak dikkati çekmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Küçükleri Koruma Şubesinin kurulması ve sayıca arttırılması da sorunun çözümüne olumlu katkı sağlayacaktır. Bunların yanı sıra bazı illerde dernek ve vakıflarca gerçekleştirilen çalışmalar vardır” (Yıldırım, 2006: 33).

Bunun yanında; aile içi şiddete maruz kalmış veya töre için kurban seçilmiş kız çocukların korunmaları ve rehabilite edilmeleri için uzmanlaşmış kurumlar mevcut değildir, sığınma evleri sayısı azdır.

“Meclis tarafından 2004 yılı Temmuz ayında kabul edilen Yerel Yönetimler Kanununda yer alan hükümler henüz tam olarak uygulanmamaktadır. Nüfusu elli binin üzerinde olan tüm Belediyeler, sığınma evi sağlamakla yükümlüdür” (Polat, 2013: 78)

“Temmuz 2005 tarihinde yayımlanan Çocuk Koruma Kanunu, ilk kez özel sorunları olan çocuklarla, yasal soruşturma altında olan ya da suç işlemiş çocukların haklarını ve esenliklerini güvence altına almak için bir yasal çerçeve oluşturmak amacı taşımaktadır. Bu her ne kadar olumlu bir gelişme olarak karşılanırsa da Kanun, çocuklar hakkındaki özellikli mevzuat bakımından uluslararası standartları tam olarak karşılayamamaktadır, nitekim 12 ile 18 yaş arası çocuk suçlulara ilişkin hükümler halen genel ceza hukuku çerçevesi içinde düzenlenmektedir” (Polat, 2013: 80).

“Türkiye halen Avrupa Sosyal Şartı'nın “Çocukların ve gençlerin korunması hakkı” başlıklı 7 ve “Çocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı” başlıklı 17. maddesini onaylamamıştır. Süregelen sokak çocukları problemi ile ilgili bazı adımlar atılmıştır. Kasım 2004 tarihinde sokak çocukları için Meclis'te bir komisyon kurulmuş ve bu konu ile ilgili olarak politika tavsiyelerinde bulunan bir kaç rapor yayımlanmıştır” (Polat, 2013: 81).

Sokakta yaşayan/çalışan çocuklarla ilgili çalışmalar yapmak üzere İçişleri, Adalet, Eğitim, Sağlık ve Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlıkları'ndan oluşan Bakanlıklar arası bir komite kurulmuştur. Bu komite İçişleri, Adalet,

Milli Eğitim, Sağlık Bakanlıkları ile Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlığın temsilcilerinden oluşmaktadır. Komite çocuk işçiliği ve/veya sokak çocukları ile ilgili sorunların üstesinden gelmek üzere kurulmuştur. Bu komitenin kurulmasını takiben Mart 2005 tarihinde Başbakanlık tarafından yayımlanan bir genelge ile sokak çocukları ile ilgili sorunlara çözüm bulmak amacıyla 8 ilde pilot çalışmalar başlatılmıştır. Bu proje ile sokak çocuklarına sağlık, rehabilitasyon, eğitim hizmetlerinin sağlanması ve bunların topluma yeniden kazandırılmalarını hedeflenmektedir.

Görüleceği üzere sokak çocuklarıyla ilgili yerel sosyal hizmet uygulamalarının çok yetersiz olduğu ve sokak çocukları sorununun merkezi sosyal politikalarla çözülmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Diğer önemli bir konu da sokakta yaşayan çocuklar ve sokağa mahkûm çocukların aynı kategoride ele alınmasıdır. Ayrıca “yapılan incelemeler ve görüşmeler neticesinde sokakta yaşamak zorunda olan çocukların uyuşturucu maddelerin (özellikle uçucu maddeler) ve dolayısıyla suçun batağında oldukları gözlemlenmiştir. Bu alanda özellikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının acilen çalışma yapmaları gerekmektedir” (Yeldan, 2001: 19).

“Yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan, birçok il merkezi veya ilçelerinde yaşayan ve “sokağa mahkum olma” riskiyle karşı karşıya olan binlerce çocuk için bu konuda hizmet sunacak olan herhangi bir tedavi ve rehabilitasyon biriminin veya mahkemelerce çocuklar için verilen tedbir kararlarının uygulanacağı bir merkezin olmayışı sorunun tespitini ve çözümünü imkansız kılmaktadır. Özellikle bu kapsamda hizmet sunacak olan merkezlerin bu sorunla karşı karşıya olan çocukların ikamet ettikleri yerleşim birimlerine yakın olması yani her yerel yönetimin kendi bölgesindeki çocuklara (ve onların ailelerine) kendilerine en yakın yerlerde sosyal hizmet sunması yerel sosyal politikaların kalıcı olmasını sağlayacaktır” (Güzel ve Okur, 1990: 63).

1.2.3.5. Gençlere Yönelik Hizmetleri

Yerel yönetim mevzuatına göre gençlere yönelik olarak 5393 ve 5216 sayılı Kanun'da büyükşehir belediyeleri ile nüfusu elli bini geçen belediyelerin reşit olmamış bireyler için koruma evleri açması zorunluluğu getirilmiş, diğer faaliyetler ise belediye başkanının veya il genel meclisi ile belediye meclisinin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu nedenle çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerde bir standart uygulama tespit edilememiştir.

“Gençlere yönelik belediyelerin faaliyetleri; gençlik merkezleri açarak, gençlere yönelik spor, kültür ve sanat, meslek edindirme gibi faaliyetleri yürütmek; genç meclisleri oluşturmak; çocuk kulüpleri kurmak; risk altında bulunan çocukların rehabilitasyonu ve topluma kazandırılması için merkezler açmak; şenlikler, geziler, yarışmalar düzenlemek; burs ve kredi vermek; pansiyon binaları inşa etmek; çocuk oyun sahaları ve parkları kurmak; üniversiteye hazırlık kursları tertip etmek biçiminde tespit edilmiştir” (Çelik, 2002: 41).

“Adolesan döneminde olan çocukların, okul dışında cinsel ihmal ve istismara, genç yaşta hamileliğe, uyuşturucu madde kullanımına, şiddete vb. beklenmedik risk faktörlerine karşı bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bu tür risklerle karşı karşıya kalmadan önce koruyucu ve önleyici sosyal hizmetler kapsamında gençlerin bilgilendirilmesi yaşanabilecek olumsuzlukları en aza indirgeyecektir. Sosyal hizmet desteği alan gençlerin, karşılaşılabilecekleri riskler karşısında nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri için diğer gençlere göre kendilerini koruyabilme şansları daha yüksek olacaktır. Özellikle gençlerin cinsellik konusunda eğitilmeleri bulaşıcı hastalıklar ve ergen hamileliğinin önlenmesine yardımcı olabilmektedir” (Çelik, 2002: 42-43).

1.2.3.6. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler

“Sanayileşme öncesi yaşlıların nesiller arası bilgi aktarımında köprü görevine sahip olmaları ve yaşam süresinin kısalığı gibi nedenler yaşlılığın sosyal bir sorun olarak ortaya çıkmasını engellemiştir. Ancak sanayileşme

sonrası süreçte yaşlılık sosyal ve ekonomik açılardan önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Sosyal refah düzeyinin yükselmesi ve tıp alanındaki ilerlemeler doğuştan itibaren beklenen yaşam süresinin uzamasına ve yaşlı nüfusun artmasına neden olmuştur” (Okan, 2001: 57).

“Kentsel ortamda, ailelerin yaşlılarına evlerde bakabilme olanaklarının sınırlı olması ve kurumsal bakım maliyetlerin yüksekliği, yaşlılığı sosyal bir sorun haline getirmiştir. Yaşlılığın sosyal bir sorun olarak kabul edilmesi, yaşlıların sosyal ve ekonomik açıdan topluma yük olduğu inancının gelişmesine ve kuşaklar arası çatışmaya neden olmuştur. Yaşlılıkta sağlık sorunları, sosyal statü kaybı ve ekonomik sorunlar yanında yaşlıların toplumsal olarak negatif ayrımcılığa maruz kalabilmeleri de söz konusu olabilmektedir” (Okan, 2001: 58).

Yaşlanma sonucu ortaya çıkan fiziksel değişimlerin yanı sıra, sosyal ve psikolojik ilişkilerde de değişimlerin yaşanması kaçınılmazdır. Fiziksel yaşlanmayla sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlar arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olabilmektedir. Sosyal refah politikalarının oluşturulması, insanın bütün yaşam evrelerinde uyumlu ve aktif olabilmesi için önemlidir.

“Yaşlılık sorunu sosyal, ekonomik ve toplumsal kalkınmayla doğrudan ilişkilidir. Sanayileşme ve kentleşme sonucu yaşanan değişimler, toplumsal değer yargıları ve toplumsal yapıya bağlı bir kurum olan aile yapısı üzerinde de yapısal ve işlevsel değişikliklere yol açmıştır. Yaşlı nüfusun hızla artması konut ve kentsel alanların yaşlılara uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını da artırmıştır” (Erdut, 2002: 71).

“Yaşlı nüfusun sosyal bir sorun olarak algılanması, alana ilişkin sosyal politika ve refah hizmetlerinin oluşturulmasına yol açmıştır. Ülkeler sosyal refah düzeylerine göre yaşlılarına çok çeşitli sosyal hizmet programları sunabilmektedirler. Yaşlılara yönelik evde bakım hizmeti, huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi hizmeti, yaşlı gündüzlü bakım merkezi vb. sosyal hizmetler oluşturulabilmektedir” (Erdut, 2002: 73).

5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na göre büyükşehir ve alt kademe belediyelerinin görev genel hatlarıyla belirlenmiş, yaşlılar konusunda da genel bir hüküm yer almıştır. Bu çerçevede “belediyeler

yardıma muhtaç olan yaşlıların barınması için huzurevi yapımı, ücretsiz muayene ve ilaç yardımı, gıda, yakacak, belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak gibi görevleri yerine getirmektedir” (İnanç, 2009: 23).

Türkiye genç bir nüfusa sahip olmakla birlikte, sosyal ve ekonomik alanlarda kaydedilen ilerlemeler, teknolojinin gelişmesi ve bunun bireyin hayat şartlarına yansması sonucu yaşlı nüfusta her yıl artışlar olmaktadır. “Türkiye’de genel nüfusa göre 65 yaş üzerindeki yaşlı nüfus oranınının 2000 yılı sayımına göre, %5 olduğu anlaşılmaktadır. 2012 yılı adrese dayalı nüfus sayımına göre ise %7.4 olarak tespit edilmiştir” (www.tuik.gov.tr/2012 Erişim: 02.08.2013).

Ülkemizde yaşlı nüfusun giderek artışı, aile yapısının çekirdek aile yönünde değişime uğraması, hayat tarzındaki farklılaşma, insanların değişen ilgi ve beklentileri gibi sebeplerle yaşlı kesime götürülecek hizmetlerin önemini arttırmaktadır. Bu alanda çeşitli önlemlerin alınması zorunluluktur.

“Türkiye’de, yaşlılık alanındaki hizmetlerde daha çok, kurum bakımına ağırlık verilmektedir. Başta SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı olmak üzere, belediyeler, diğer kamu kurumlar, dernek ve vakıflar, azınlıklar ile özel kesime ait toplam yatak kapasitesi 11.839’a ulaşan 131 huzurevi bulunmaktadır” (Yıldırım, 2006: 97).

Günümüzde söz konusu geleneksel yapılanmalar, yapılan yasal düzenlemelerle değiştirilmektedir. Yeni yasal düzenlemelerde aile destek hizmetleri, evde bakım gibi yeni hizmet biçimlerinin yer alması bu alanda devreye sokulan yeni bir politikanın yansımaları olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda yaşlılık konusunda bu yıl gerçekleştirilen kongreler yanında DPT’nin (Devlet Planlama Teşkilatı) “Yaşlılık Eylem Planı” çalışmaları devlet düzeyinde önemli çalışmaların başlangıcı olma niteliğindedir (DPT, 2010).

“SHÇEK Kanunu’nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la, gündüz bakım ve evde bakım hizmetleri ile bu hizmetlerin yürütüleceği Yaşlı Hizmet Merkezi tanımının kanunda yer alması sağlandı. Düzenleme ile gündüz bakım ve evde bakım hizmetlerinin yasal çerçevede yürütülmesi ve denetlenmesine imkân sağlanacaktır. Yaşlılar Koordinasyon Merkezi

tarafından geliştirilen ve Sağlık Bakanlığı'na sunulan "Devlet Hastanelerinde Yaşlı Polikliniği ve Geriatri Merkezi oluşturma" projesi Sağlık Bakanlığı tarafından benimsenmiştir" (www.shcek.gov.tr Erişim: 06.08. 2013).

"Ekonomik ve kültürel olarak çok gelişmiş belediyeler, yaşlılara yönelik olarak, seminer ve poliklinik hizmetleri, aşevlerinden evlere yemek dağıtımı, nakdi yardım, ambulansla evden alınarak sağlık hizmeti verilmesi, özel gün kutlamaları, sinema ve tiyatro davetleri, gönüllü kuruluşlarla birlikte gezi programları gibi faaliyetler gerçekleştirmektedir" (İnanç, 2009: 24).

Yaşlılara yönelik yerel sosyal hizmetler; huzurevleri açmak, işletmek ve yaşlılara yönelik farklı imkânlar sunulması şeklinde devam etmektedir.

1.2.3.7. Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetler

"Sosyal hizmete gereksinim duyan önemli bir grubu da engelliler oluşturmaktadır. Engelliler; "...doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinmelerini karşılama güçlükleri olan ve koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" olarak tanımlanmaktadır" (2828 Sayılı Kanununun 11. maddesi).

Engellilerin büyük kısmı trafik ve işyeri kazaları sonucunda oluşturmaktadır. Bu insanlar okulda, iş ve aile hayatında, arkadaşlık ilişkilerinde ve toplumla olan ilişkilerinde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Diğer önemli bir sorunları da yaşam alanlarının engellilere uygun olmamasıdır. Konut ve kentsel çevrede yaşam, engelli olan birey için işkenceye dönüşebilmektedir. Evlerde engelli bireyin hareketliliğini kısıtlayan iç mimari yapılanma kadar sokakların kaldırım, yol, asfalt vb. açılardan plansız kurgulanması engellilerin fiziksel olduğu kadar sosyal ve psikolojik açıdan uyum sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir.

Belediyelere, genel olarak, engellilere yönelik her türlü yardım ve hizmeti sunma yetkisi ve görevi verilmiştir. Ancak bu görevler, diğer sosyal

hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde olduğu gibi söz konusu kuramların yetkili organlarının inisiyatifine bırakılmıştır.

“Engellilere yönelik olarak gerçekleştirilen hizmetler; yardıma muhtaç olan engellilerin barınması için bakım ve rehabilitasyon merkezleri açmak; danışma ve rehberlik merkezleri açmak; ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmak; aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak; belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak; özel kurslar düzenlemek; yarışmalar, şenlikler, geziler ve spor müsabakaları düzenlemek biçiminde tespit edilmiştir” (Akbaş, 2006: 34).

Engelli bireylerin karşılaştığı en önemli meselelerden birisi çalışabilecek durumda olan engellilerin işsizlik ve yoksulluk sorunudur. Sosyal sigorta ve sosyal yardım kapsamında engellilere sağlanan gelir desteği de büyük ölçüde yetersizdir. Ayrıca engelliler sıklıkla sosyal dışlanmayla da karşı karşıya kalabilmektedir. Bütün bu sorunlarla yüz yüze kalan engellilerin, rehabilite edilmeleri ve toplumsal yaşama katılmalarının sağlanabilmesi için önlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayıcı sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

“Dünyadaki engelli nüfusunun genel nüfus içindeki oranı da dikkate alındığında bu gruba yönelik oluşturulacak sosyal hizmet politika ve uygulamalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2010 verilerine göre dünya nüfusunun %10'unu engelliler oluşturmaktadır. Buna göre dünyada yaklaşık 650 milyon engelli bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerden engellilere yönelik sosyal hizmet politika ve uygulamalarındaki eksikliklerin özellikle gelişmekte olan ülkelerde giderilmesi gerekmektedir” (Kazgan, 2013: 66).

1.2.3.8. Suçlulara Yönelik Sosyal Hizmetler

Tarih boyunca her toplum kendi norm ve kurallarını geliştirmiştir. Geliştirdikleri norm ve kuralları koruyabilmek için de, kurumlar ve yasalar ortaya çıkarmışlardır. Toplumun yasalarına aykırı davranışlarda bulunarak

suç işleyenlerin cezalandırılması, caydırıcılığın ve sosyal adaletin sağlanabilmesinin gerekçesi olmuştur.

“1900’lerden itibaren başlayan sosyal, ekonomik ve ideolojik değişimlerin bir sonucu olarak suç ve ceza kavramlarına bakış açısı da değişmiştir” (Amin, 1993: 32). Kişileri suç işlemeye yönelten kişisel nedenler olabileceği gibi toplumsal koşulların da artan suç işleme olaylarına neden olabileceği fikri 20. yüzyılda genel kabul görmeye başlamıştır. Bu dönemde suçluyu cezalandırmanın tek başına yeterli olmadığı, sosyal adaletin sağlanabilmesi için kişiyi suça yönelten sosyal ve ekonomik faktörlerin ele alınması gerektiği düşüncesi gelişmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler suç işleyenlerin topluma tekrar kazandırılmaları amacıyla rehabilite edilmeleri gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca suç işleyen insanların cezalarını çektikten sonraki süreçte topluma adaptasyonlarının sağlanması ve damgalanmaması düşüncesinin gelişmesi insan hakları ve hukuk açısından da önem taşımaktadır. “Sosyal hizmet, mesleki müdahale yöntemlerini kullanarak suçluların suç işleme nedenlerini anlamaya, illegal durumlarını düzeltmeye ve problemlerini çözmeye yardımcı olmayı amaçlar” (Amin, 1993: 36).

“ 19. yüzyılda suç ve ceza uygulamalarında çocuk ve yetişkinlere yönelik herhangi bir ayırım söz konusu değildir. Daha sonra ise insan hakları ve çocuk hakları alanında yaşanan gelişmeler çocuk ve yetişkinlerin ayrı mahkemelerde yargılanmalarına yönelik düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Çocuklar günümüzde “suçlu” değil “suça itilen” mantığına dayalı olarak ayrı bir yargılamaya tabidir. Çocuk mahkemelerindeki sosyal hizmet uzmanları çocuğun kendisini, ailesini, sosyal çevresini araştırarak çocuğu suça yönelten nedenlerin tespitine ve ortadan kaldırılmasına yönelik mesleki uygulamalarda bulunmaktadır” (İkizler, 1998: 47).

“Suç ve ceza arasındaki dengenin çizgilerinin belirlenmesi sosyal adalet ve sosyal hukuk düzenin korunabilmesi açısından önemlidir. II. Dünya Savaşı’nı takiben 1948 yılında İngiltere’de İşçi Partisi’nin yönetiminde yapılan yeni düzenlemelerle cezalandırmaya bakış açısında değişim gerçekleşmiştir. Hapishanelerde suçlulara yönelik rehabilite edici hizmetler

başlatılmış ve ağır ceza almayanların toplum içerisinde rehabilite edilmeleri ve kamu hizmetlerinde zorunlu çalışmaya tabi tutulmalarına olanak sağlayan “Denetimli Serbestlik Yasası” (Parol) ile suçluların topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır. Ayrıca suç işleyenlerin cezaları bittikten sonraki süreçte de işe yerleştirilmelerine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle suça itilen çocuk ve gençlerin topluma kazandırılmalarına ilişkin programların geliştirilmesi sağlanmıştır” (Burak, 2001: 107).

Sosyal hizmetin suçluluk alanındaki çalışmaları yalnızca suç işleyenlere yönelik değildir. Adalet sisteminden kaynaklı olarak adli yargılamanın istenilen sonuçları veremediği durumlarda, mağdurların sosyal ve psikolojik sorunlarının çözümüne yönelik olarak da çalışmalar yapılmaktadır.

1.2.3.9. Okullara Yönelik Sosyal Hizmetler

“Sosyal hizmetin yaklaşık 40 yıldır konularından birisi de okul sosyal hizmetidir. Okul sosyal hizmetinin temel amacı çocuğu, genci ve ailesini korumaktır. Okul çocukların, gençlerin ve ailelerinin durumlarının tespit edilmesi ve gerekli müdahalelerde bulunulması için kendiliğinden doğal bir ortam sunmaktadır. Ayrıca çocukların her türlü ihmal ve istismara karşı korunmasına olanak sağlaması açısından da önemlidir. Çocuk Koruma Servisinde (Child Protection Agencies) çalışan okul sosyal hizmet uzmanları “Child Protection Social Worker” çocukların korunmasını üstlenmişlerdir” (İkizler, 1998: 54).

“Okul sosyal hizmet uzmanları “CPSW” okulda çalışan personellerin de çocuklara karşı ihmal ve istismarda bulunabilme olasılıklarını dikkate alarak doğabilecek vakaları önlemeyi amaçlamaktadır. “CPSW” çocuklardan uyuşturucu, alkol ve sigara eğilimi olanlara koruyucu önleyici ve tedavi edici hizmetler oluşturmaktadır” (İkizler, 1998: 54-55). Ayrıca çocukların okul başarılarına etki eden olumsuzlukların önlenmesi, ailenin ve çocuğun desteklenerek iyilik hallerini geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.2.4. Sosyal Hizmetler ve Merkezi Yönetim

“Kamu yönetimi devletin faaliyetlerinin vatandaşın yaşamında somut olarak algılandığı alana işaret etmektedir. Kamu yönetimi doğal olarak özel yönetimden farklı bir yapı ve amaca sahiptir. Devletin siyasal sistemi yönetsel yapının varlığı ile kendisini vatandaşa hissettirmektedir. Her devlet kanunlarla belirlemiş olduğu sorumlulukları yerine getirebilmek için merkezi ya da yerel düzeyde çeşitli örgütlenmeler oluşturmaktadır” (Eryılmaz, 2004: 12).

“Bunlardan birincisi kamunun idari ve mali karar mekanizmasının bir merkezde toplanmasını ve hizmetlerin de çoğunlukla bu merkez tarafından yerine getirilmesini içeren merkezden yönetim anlayışıdır. İkincisinde ise, kamu gücünün bir merkezde toplanması yerine diğer kamu kuruluşlarıyla idari ve mali açıdan yetki paylaşımını içeren yerinden yönetim anlayışıdır. Devletler içinde buldukları sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına göre merkezîyetçi ya da yerinden yönetim niteliğine sahip olabilirler. Ancak her ülkede hem merkezi hem de yerel yönetimlerin az ya da çok varlığı söz konusudur” (Eryılmaz, 2004: 13-14).

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletlerin sosyal hizmetlere bakış açısı dikkat çekici bir gelişime işaret etmektedir. “II. Dünya Savaşı sonrası Batı’da refah devletlerinin ortaya çıkması sosyal refah hizmetlerinin de kamusal olarak yerine getirilmesi sonucunu doğurmuştur” (Kuyucuklu, 1982: 252).

Sosyal hizmetlerin kamusal olarak hangi düzeyde sunulması gerektiği sorusunun cevabı ise ülkelerin merkezîyetçi ya da yerindenlik düzeyindeki kamusal örgütlenme modelleri ile yakından ilişkilidir. Sosyal hizmetler üniter devlet yapısına sahip olan ülkelerde genel olarak merkezi yönetimler, federal yapıya sahip olan ülkelerde ise daha çok yerel yönetimler tarafından sunulmaktadır.

“19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kamusal görev alanı olan sosyal hizmetlerin yeni kamu yönetimi anlayışına paralel olarak hizmet yapılanması da değişime uğramıştır. 21. yüzyılın başında sosyal hizmetlerin

merkezi ve yerel yönetimler arasındaki hizmet paylaşımı ister federal ister üniter devlet modeli olsun subsidiarite ilkesi gereği yerindenlik yönünde değişime uğrayarak hizmetlerin yerel halka en yakın yönetim birimince en etkili şekilde sunumu amaçlanmıştır” (Akyüz, 2000: 451).

Ayrıca yeni süreç diğer kamu alanlarında olduğu gibi sosyal hizmetlerde de üçlü bir yönetim yapısını ortaya çıkarmıştır. Yönetişim süreci, hizmetlerde etkinliği ve verimliliği artırmak için hizmetlerin sunumunun; yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum tarafından ortaklaşa sağlanmasını ve devletin hizmet üreten değil daha çok denetleyen konumuna çekilmesini ön gören bir yapılanmaya işaret etmektedir. Merkezi yönetimler sağlık ve sosyal hizmetlerle ilgili standartları belirleyen ve bu standartların uygulanmasını ilkesel düzeyde denetleyen birimler haline dönüşmüştür. Bu süreçte yerel yönetimlerde hizmet tekeli elinde bulunduran birimlerden paydaş ve denetleyen konumuna gelmiştir.

1980 sonrası sosyal hizmetlerin merkez ve yerel ile ilişkisi kadar finansman konusunda da değişimlere uğradığı görülmektedir. “Kamu hizmetlerinin merkezi ve yerel yönetimler arasındaki hizmet paylaşımı, hizmetlerin yerine getirilmesi için gerekli kaynakların da yeniden paylaşımını sorununu beraberinde getirmiştir. Hizmetlerin yerelleşmesi yerel harcamaların toplam kamu harcamaları içerisindeki oranlarını da artırmaktadır. Örneğin; OECD ülkelerinin 1990’larda yerel harcama düzeyi %32.4 iken gelişmekte olan ülkelerde bu oran %13.4 civarındadır. Yine geçiş ekonomileri olarak adlandırılan ülkelerde ise bu oran %23’tür” (Falay, 2006: 9).

“Sosyal devletin ya da refah sistemlerinin oluşmasında sanayileşmenin ve sosyal kalkınmanın etkili olduğu bilinmektedir. Yine sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar benzer nitelikteki refah hizmetlerinin farklı şekillerde sunulmalarına neden olabilmektedir. Sosyal hizmetlerin kamusal örgütlenmesinde ülkelerin üniter veya federal yapıları kadar refah rejimleri de önemli bir role sahiptir. Bu durumda sosyal hizmetlerin örgütlenmesinin daha iyi anlaşılabilmesi için refah rejimlerinin niteliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir” (İkizoğlu, 2001: 167).

Sosyal hizmetlerin, Batılı refah devletlerindeki yerel ve merkez ilişkilerine bakıldığında ise hangi refah rejimi olursa olsun yerel yönetimlerin yetkilerinin önemli ölçüde artırılmış olduğu görülmektedir. Ancak yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılmasına rağmen harcamalar konusunda ve siyasi açıdan merkezi yönetimlerin etkinliği altında oldukları da söylenebilir. “Örneğin; İngiltere’de yazılı bir anayasanın olmaması, yerel yönetimlerin hukuki dayanağını zorlaştırmakta ve zaman zaman parlamento ya da siyasi iktidarın çıkarları doğrultusunda ciddi değişimlere gidilmesine yol açabilmektedir. Teacher döneminde Londra Büyükşehir Belediyesi’nin karşıt sol partide olduğu için siyasi gerekçelerle kapatılıp yetkilerinin Londra ilçe belediyelerine ve diğer komisyonlara bırakılması bunun en çarpıcı örneklerindendir” (İkizoğlu, 2001: 168).

“Sosyal hizmetlerin merkezi ve yerel yönetimler arasında görev paylaşımı yolu ile sunulması refah devletlerinde 1950’lerden başlayarak devam etmiştir. 1980’lerden itibaren ise sosyal hizmetlerin sunumunda gönüllüler ve özel sektörün katılımıyla yeni bir dönem başlamıştır. Ancak özellikle korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklara yönelik her türlü ihmal ve istismar vakalarındaki artışlar bu alanın öyle kolay kolay özelleştirilemeyecek ve devredilemeyecek kadar hassas olduğunu ortaya koymuştur. Çocuk istismar ve ihmali konusunda yaşanan dramatik olaylar ve toplumsal baskı bu alanda daha dikkatli olunması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sorunun çözümü ancak çok iyi örgütlenmiş kamusal bir denetim ağının “Sosyal Hizmet Birimleri”nin (Social Work Agencies) oluşturulmasıyla sağlanabilir” (İkizoğlu, 2001: 170-171).

1.2.5. Sosyal Hizmetler ve Yerinden Yönetim

Yerel özellikte hizmet sunmada yerel yönetimlere aktif bir biçimde yardımcı olacak etkinliklerden birisi, vatandaşlar tarafından sağlanan gönüllü katılım etkinliğidir. Yerel hizmetlere katılım, vatandaşların aktif hale getirilerek kendi çevresinin sorunlarıyla ilgilenmesi, yönetim ve karar süreçlerinde rol oynaması olarak tanımlanmıştır

Gönüllü katılım anlayışı her ne kadar yeni yönetim anlayışıyla birlikte ortaya çıkmış gibi görünse de aslında Türk tarihinde, yerel nitelikli kamu hizmetlerinin vakıflar gibi gönüllü kuruluşlar eliyle yapıldığı bilinmektedir. Tarihimize bakacak olursak, gönüllü katılımın merkezden çok yerel hizmetlerde daha aktif olduğu görülmektedir. “2004 yılı ile başlayan yerel yönetim reform sürecinde de gönüllü katılım olgusu mevzuatlarda düzenlenmiştir. 5393 sayılı Kanun, 5302 sayılı İÖİ. Kanunu ve İçişleri Bakanlığı tarafından “Gönüllü Katılım Yönetmeliği” çerçevesinde yerel hizmetler gerçekleştirilirken vatandaşların gönüllü desteği ve işbirliği söz konusu olacaktır” (Özbek Nadir; 2008: 55).

Günümüzde yerel yönetim birimlerinin görev ve sorumluluklarının artması ile birlikte sosyal hizmetlerin sivil toplum kuruluşlarına, gönüllü kuruluşlara ve gönüllü faaliyetlerde bulunan vatandaşlara aktarılması imkânı da artmıştır. Son zamanlarda gönüllü katılımı sağlamada sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllü kuruluşların önemli katkıları bulunmaktadır. Bununla birlikte belirli alanlarda vatandaşların bilgi, beceri ve deneyimlerinin harekete geçirilmesi, gönüllü kişi ve kuruluşların desteğinin sağlanması yerel yönetimlere çok önemli yararlar sağlamaktadır.

“Ekonomik ve mali alandan çekilen refah devletinin sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kuruluşların etkinliğinin giderek artmasına etki ettiği görülmüştür. Ekonomik alandan çekilen devlet, daha çok düzenleyici, yönlendirici ve denetleyici rollere yönelmiştir. Devletin çekildiği alanlarda, özellikle de yerel düzeyde, refah hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde özel sektör ve gönüllü kuruluşlar önemli işlevler üstlenmeye başlamıştır” (Esen, 2007: 372-373).

“Gönüllü kuruluşlar, özel sektör ve kamu sektörünün yanında üçüncü sektör (sosyal sektör) olarak ortaya çıkmıştır. Gönüllü kuruluşlar, vatandaşların kamu görevlerinde devlete fayda sağlamak için kurdukları gönüllü organizasyonlar, vakıflar, dernekler, hayırsever kuruluşlar vb. ve uluslararası kar amacı gütmeyen kuruluşlardan oluşmaktadır. Vakıflarda, kişilerin gönüllü olarak mal varlığıyla katılımı söz konusu iken dernekler vb.

gönüllü kuruluşlarda düşünce ve emek bazında katılım söz konusudur” (Aysoy, 2007: 35).

“Türkiye açısından bakacak olursak, yerel hizmetlere gönüllü katılım yeni Belediye ve İl Özel İdaresi Kanunu’nda da düzenlenmiştir. 5393 sayılı Bld. Kanunu’nun 77. maddesinde, hangi yerel hizmetlere, ne amaçla gönüllü katılım yapılabileceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özörlölere, yoksul ve düşönlölere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllölerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.” denmiştir (Resmi Gazete, 2005a).

Mezkûr resmi gazetede il özel idaresi kanununun 65. Maddesinde muhtaçlara yönelik yapılacak sosyal hizmet biçimleri belirtilmiştir. Ancak burada belediye kanununun 77. Maddesinden farklı olarak kütüphane, park gibi hizmetler sosyal hizmet kapsamına alınmamıştır.

Bu yerel mevzuat göz önünde bulundurularak İçişleri Bakanlığı 2005 yılında “İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği”ni çıkarmıştır. Yönetmeliğin amacı, yerel nitelikli hizmetlerde hemşehrilerin gönüllü katılım esas ve usullerini belirlemektir (Taşçı, 2007: 62).

“Yönetmelik, çalışma kapsamını 5393 ve 5302 sayılı Kanunlarda sayılan görevlerden daha geniş tutmuştur. Daha öncede bahsettiğimiz gibi gönüllü katılımın çalışma alanları sosyal belediyecilik ağırlıklıdır. Yönetmelik öncelikli olarak, kadınlar, yaşlılar, özörlöler, çocuklar, yoksullar, düşönlöler ve kimsesizleri kapsama alanına almıştır. Bunun dışında korunmaya muhtaç olmayıp sadece sosyal desteğe gereksinim duyan kesimlere de gönüllü katılımı öngörmüştür” (Eryılmaz, 2007: 89).

“Yönetmeliğin 1. maddesinde amacı belirtilmiştir. Buna göre yönetmeliğin amacı, il özel idarelerinin ve belediyelerin hizmetlerinin sunulmasında gönüllü katılımın usul ve esaslarının düzenlenmesini

sağlamaktır. 6. maddesine göre ise, gönüllüler, çalışmak istedikleri alanlarda ilgili belediye ve il özel idaresine müracaat ederler. Müracaatları uygun bulunan gönüllüler, yerel yönetimlerin gözetiminde ve yine taraflar arasında belirlenen şartlara göre çalışabilirler. İl özel idaresi ve belediyeler, belirledikleri şartları ihlal eden gönüllülerle ilişkilerini sona erdirebilirler. Yönetmelik, gönüllülerin araç, gereç, mekân, kıyafet ve eleman ihtiyaçlarının belediye ya da il özel idaresince karşılanmasına imkân vermiştir” (Eryılmaz, 2007: 91). “Yönetmeliğin 7. maddesinde gönüllülerde aranacak özellikler belirtilmiştir. Buna göre, reşit olanlar dışında reşit olmayanlar da gönüllü olarak çalışabilirler. Mevzuata göre, on iki yaşını bitirenler velilerinden izin almak kaydıyla gönüllü olabileceklerdir. Yönetmelik, gönüllü tüzel kişilerin yetkili organlarının kararına gerek duyarken, sivil toplum kuruluşlarının da ilgili konuda çalışması gerektiğini düzenlemiştir. 2003 yılındaki düzenlemeyle (27.02.2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu Kanun’a dayanılarak çıkarılan yönetmelikler) mülki idare amirlerine bildirmek şartıyla yabancılar da gönüllü olabileceklerdir. Gönüllü katılım yönetmeliği, yerel yönetimlerin kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, dernek ve vakıflar ile diğer yerel yönetimlerle işbirliği ve ortak çalışma yapabileceğini de hüküm altına almıştır” (Resmi Gazete, 2005c).

Yerel yönetimlere gönüllü katılımı düzenleyen üç ayrı yönetmelik bulunmaktadır. Bunlar, 2006 tarihli “Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği” ve “Kent Konseyi Yönetmeliği”, 2007 tarihli “Belediye Zabıta Yönetmeliği”dir (Eryılmaz, 2007: 94).

“Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği’ne göre, özürlü hizmet birimleri çalıştırılacak sosyal çalışmacıların gönüllülerle işbirliği yapabilmesi imkânı verilmiştir. Özürlülere yönelik gönüllü hizmetler, oluşturulacak bu yeni birimlerce İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği hükümlerine göre gerçekleştirilecektir” (Resmi Gazete, 2006).

Yerel kamu hizmetlerine yönelik gönüllü katılımı içeren bir başka yönetmelik de 2007 yılında çıkartılan Belediye Zabıta Yönetmeliği’dir. Yönetmeliğin 49. maddesinde “gönüllü zabıta” düzenlenmiştir. Buna göre,

“zabıta teşkilatı kurulmamış olan belediyelerde veya zabıta teşkilatı kurulmuş olmakla beraber zabıta hizmetlerinin desteklenmesine ihtiyaç duyulan yerlerde gönüllü zabıta teşkilleri kurulması belediyelerce teşvik edilir”. Bu yönetmelik de İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği hükümlerine dayandırılmıştır (Resmi Gazete, 2007).

2006 tarihli Kent Konseyi Yönetmeliği, kadın ve gençlik meclisleri ile diğer çalışma gruplarını gönüllülük esasına göre oluşmuş yapılar olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 2009).

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET ANLAYIŞI VE ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER

2.1. MERKEZİ SOSYAL POLİTİKALARIN YERELLEŞMESİ

“Yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki rolünün ortaya konulması, sosyal politikanın, gerek kavram gerekse bu politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında rol alan kurumlar bakımından sınırları kesin çizgilerle belirlenmemiş bir çalışma alanı olması nedeniyle oldukça güçtür. Birçok çalışmada özellikle sosyal politikanın sağlanmasında devletin dışındaki kurumların sosyal politikanın belirlenmesi ve uygulanması sürecine katılım ve katkısı ihmal edilmekte ve sosyal politika daha çok devlet ve özellikle merkezi yönetimler tarafından yerine getirilen politikalar olarak tanımlanmaktadır” (Ersöz, 2007: 32).

“Ülkemizde belediyelerin görev ve yetkileri 1930 yılında çıkarılan ve 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1580 sayılı Bld. Kanunu ile belirlenmiştir” (Başaran, 2007: 61). “1580 sayılı yasada 14. md.; yerel yönetimleri, mahalli düzeydeki sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve sınırları içindeki vatandaşların refahının artırılmasında aktif kuruluşlar haline getirmiştir. Çevre ve çevre sağlığı, kültür ve sanat etkinliklerinin yanı sıra, belediyeler konut ihtiyacının karşılanması, sosyal hizmetlerin sunulması ve sosyal yardımlarda bulunulması, işsizliği azaltmak amacıyla kentli bireylere mesleki yetenek kazandırıcı faaliyetlerin yapılması, muhtaçlar için koruma evleri açılması görevlerini yerine getirmekle vazifelendirmiştir” (Başaran, 2007: 63).

“Ülkemizdeki belediyelerin zaman içinde fonksiyonlarında meydana gelen değişim üç aşamada incelenebilir. Cumhuriyetin ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar olan ve mahalli nitelikli hizmetlerin karşılanmasında belediyelerin aktif olduğu dönem, 1990’ların başlarına kadar devam eden ve sosyal politikaların sağlanmasında merkezi idarenin baskın

hale geldiği dönem ve 1990'lı yıllardan itibaren belediyelerin etkinliğinin özellikle büyükşehirlerde yeniden artmaya başladığı dönemdir” (Koray, 2003: 98). Yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarında ortaya çıkan artış, esas itibarıyla toplum nezdinde gelişen hizmet kalite ve becerisini karşılamakta zorluk çeken devletin sorumluluklarını devretmesi anlamı taşımaktadır.

Küreselleşmeyle birlikte merkezi idarenin bazı görev ve sorumluluklarını yerel yönetimlere devretmesi ve bununla birlikte değişen aile ve toplum yapısı, insanların daha yoğun bir biçimde sosyal risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu yeni durumda belediyeler daha önce ve hatta şimdi kendilerinden beklenmeyen sosyal politika uygulamalarına girmektedirler.

“Sosyal Hizmetlere yönelik geniş kapsamlı uygulamalar özellikle 2004 yılında 5216 sayılı ‘Büyükşehir Belediyesi Kanunu’ ve 2005 yılında çıkan 5393 sayılı ‘Belediye Kanunu’ ile gerçekleşti. Son düzenlemelerle birlikte, daha önce oldukça sınırlı olarak kanunlarda değinilen engelli ve yaşlılar, yoksullarla birlikte belediyenin hedef kitlesi içinde sayıldı. Daha önce belediyelerin inisiyatifine bırakılan bazı konular belediyelerin mecburi görevleri arasına girdi. Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre özellikle son on beş yılda belediyelerin harcamalarında bu konu ile alakalı hızlı bir artış görülmektedir” (Aysan, 2007: 30-31).

Sosyal hizmet belediyeciliği anlayışı, 2000’li yılların başında yeni bir ivme kazanmıştır. Daha öncesinde birkaç büyükşehir belediyesi tarafından yerine getirilen görevler, bu tarihten sonra diğer belediyeler tarafından da uygulamaya başlanmıştır.

“Özürlü merkezleri, huzurevi, kadın ve çocuk sığınma ev ve merkezleri, hastane, poliklinik ve sağlık merkezlerinin kurulması ve kapsamlı meslek ve beceri kazandırma kurslarının düzenlenmesi birçok büyükşehir belediyesinin temel hizmetleri arasına girmiştir” (<http://sbe.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/11.pdf> Erişim: 19.08.2013).

Sosyal hizmet belediyeciliği, yoksullara yardımla sınırlamak da hatalı olur. Sadece sosyal yardımlar değil kültürel ve sportif faaliyetler, meslek edindirme gayretleri de sosyal transferlerin başka kalemini oluşturmaktadır.

Bu transferler ise belediye başkanlarına ve belediyenin ekonomik gelişmişliğine göre değişmektedir.

“Ülkemizde belediyelerin görev ve yetkileri konuşulmakta ve bu alanda yaşanan sıkıntılar için çözüm arayışları sürmekte ise de konuşulmayan konu ise belediyelerin var olan kimi yetkilerini neden kullanmadıkları veya kullanamadıklarıdır. Çünkü gerek belediyeler için temel kanun olan 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda ve gerekse değişik kanunlarda belediyelere verilen yetki ve görevlerin belediye yönetimlerince sosyal hizmetlere yönelik tam olarak kullanıldığını söyleyemeyiz. Belediyelerin var olan bazı yetkilerini kullanmamaları ve kullanamamaları söz konusudur. Bu sebepler ya politik, ya idari, ya yargısal veya bu yetkilerin gerçekçi olmayışı gibi değişik unsurlardan kaynaklanmaktadır” (Bilgili ve Altan, 2003: 411).

En etkin yerel yönetim kurumları olan belediyelerin, kamu kesimi içindeki yerinin hayli sınırlı kalmasından dolayı sosyal politika alanlarına yönelik yerel harcamalar da buna binaen çok sınırlı kalmaktadır.

2.2. YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMET ANLAYIŞI

2.2.1. Sosyal Hizmet Belediyeciliği Kavramı ve Niteliği

“Kamu ve belediye yönetiminde ve hizmet sunumunda birçok yeni alanlar ve yöntemler geliştirilmiştir. “Etkin toplumsal politikalar için yerelden yola çıkılması” yaygınlaşan bir düşüncedir” (Amittay, 1983: 67).

Yeni Sosyal hizmet belediyeciliği anlayışı 2004 yılında konulan, 2006 yılında yürürlüğe giren il özel idaresi kanunu, büyükşehir belediyesi kanunu ve belediye kanunu ile belirlenmiştir.

Yeni Sosyal hizmet belediyeciliği, belediyelerin toplumsal işlevlerini geliştiren bir anlayıştır. Bu toplumsal işlevler gelişmiş devletlerde kamu ve özel teşebbüslere, kendi kültür dokumuzda ise vakıflara bırakılmıştır. “Türkiye gibi sivil toplum kuruluşlarının yeterince gelişmediği, ara korunak mekanizmalarının etkisiz olduğu, devletin sosyo-ekonomik fonksiyonlarının

zayıf olduğu ülkelerde yerel yönetimlerin bu misyonu üstlenmeleri kaçınılmaz bir durumdur” (Şenkal, 2005: 43).

Özellikle kamu yönetimi alanında yaşanan hızlı değişim siyasal yapıların ve kurumların kendilerini yeniden tanımlamalarını öngörmektedir. İşte bu kapsamda sosyal hizmet anlayışının yerelleştiği görülmektedir.

2.2.2. Sosyal Hizmet Belediyeciliğinin Gelişimi

Son yıllarda, ekonomik yapı ile toplumdaki tüm kesimler için aynı standartta ve kalitede bir yaşam kendiliğinden sağlanamamaktadır. “Asgari düzeyde yeterli yaşam standartlarına sahip olmayan kesim, önemli bir olgu olarak toplumun tümünü ilgilendirmektedir. Yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar, kimsesizler, yoksullar olarak tanımlanan bu muhtaç kesimlere yardım edilmesi, hem bu kesimleri toplum dışında bırakmanın önüne geçilmesine hem de sağlıklı bir toplumun yapılandırılmasına katkı sağlayacaktır” (Bilgili ve Altan, 2003: 415).

Asırlardır dini kurumlar, aile dayanışmaları ve diğer sivil kuruluşlar tarafından yerine getirilen yardımlar, sosyal refah devleti uygulamalarının yaygınlık kazanması ile devletin görevleri içerisinde yerini almıştır.

“Dezavantajlı kesimlerin sayılarının fazla olması, maddi kaynakların yetersizliği ve merkezi yönetimin yerel ihtiyaçlardan uzak kalması vb. nedenlerden dolayı sosyal hizmet ve yardım uygulamaları, sadece merkezi yönetimin değil, yerel yönetimlerin de görevleri arasında üst sıralarda yer almaya başlamıştır” (Bilgili ve Altan, 2003: 416).

2. Dünya Savaşı'na kadar, yoksulluk dini kurumlar, akrabalık ve aile ilişkilerinin çözüm aradığı yerel bir sorun olarak görülmüştür. Bu sebeple merkezi yönetim ve yerel yönetimler, yoksullukla mücadele konusunda çok yetersiz kalmıştır. Fakat “II. Dünya Savaşı sonrasındaki sosyal ortam, Türkiye’de ve dünyada sosyal politikalara bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, küreselleşme ve yerelleşme ile merkezi yönetimin bazı görevlerini yerel yönetimlere ve özel sektöre devretmesi, insanların sosyal hayatta risklerle karşılaşması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle de

yerel yönetimler ve özellikle de belediyeler açısından sosyal sorunların çözümü önemli bir yükümlülük haline gelmiştir” (Başaran, 2007: 56).

Sosyal hizmet belediyciliği anlayışının gereği olarak yerel yönetimler, diğer alt yapı ve üst yapı yatırımlarına dair görevlerinin yanında sosyal sorunların çözümünden de sorumlu tutulmuştur. Hatta bu düzenlemeler belediycilik açısından önemli bir gelişme olarak gösterilebilir.

“Sosyal hizmet belediyciliği anlayışının tırmanmasındaki diğer önemli bir neden de, Refah Partisi dönemi belediyelerinin politikalarıdır. 1990’larda Refah Partili belediyelerin ilk olarak gerçekleştirdikleri iftar çadırları ve yoksullara erzak yardımı uygulaması sosyal belediyciliğin örneğidir. Bu tür uygulamaların belediyelerde yaygınlaşması sosyal belediyciliğin gelişmesine katkıda bulunmuştur” (Özbek, 2002: 21).

Gerek belediye başkanlarının, gerekse belediye meclislerinin ve gerekse de il genel meclislerinin görevleri kendi aralarında kanunlarla düzenlenmiştir. Ancak sosyal hizmetler konusundaki yeterlilik ve çabalar elbette bununla sınırlı olmamalı, ileride karşılaşılabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırma süreçlerine gidilmelidir.

“Sosyal hizmet belediyciliği açısından en büyük değişim ise 2004’te yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 2005’te yürürlüğe giren 5393 sayılı Bld Kanunu’dur. Bu kanunlarla, daha önceki kanunlarda sınırlı olarak değinilen engelli ve yaşlılar, yoksullarla birlikte hedef kitleler arasında sayılmaktadır. Yeni düzenlemelerle engellilere meslek edindirme kursu açmak gibi faaliyetler zorunlu görevler arasında yer almaktadır (Şahin, 2007: 124). Belediyelerin sosyal politika alanındaki görevlerine verdikleri önem son birkaç yıla ait olan değişimlerden ibaret değildir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 1990 yılında belediye bütçesinde sosyal harcamaların oranı binde 4 civarında iken 2010 yılında binde 23’lere varmıştır” (www.tuik.gov.tr/2012 Erişim: 22.08.2013).

2.2.3. Belediyelerin Sosyal Hizmet Uygulamalarının Hukuki Kaynakları

“Hukuk belgelerinde engelli kavramı, düzenlemenin kişi bakımından kapsamını belirlemesi bakımından önemlidir. Ulusal hukuk belgelerine göre daha genel hükümler içeren uluslararası hukuk belgeleri, engelli alanındaki sosyal politikaları ortaya koymakta ve bu kapsamda yukarıda açıklanan yaklaşımları yansıtmaktadır. Engelliler alanında, hukuki kaynak niteliği taşıyan uluslararası belgeler çok sayıda olmadığından, kişiler üzerinde doğrudan etkiye sahip olan ulusal düzenlemelerdir. Bu bakımdan ulusal düzenlemelerde engelli kavramının ele almış biçimi, bir taraftan uluslararası plandaki genel eğilimi yansıtırken diğer taraftan engellinin hukuki bir statüye girmesini sağlamakta ve engelliye hak sahibi niteliği kazandırabilmektedir” (Uğurlu, 2002: 219).

Tanzimat öncesinde, sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri, yerel halkın bireysel ve ortak çabalarına bırakılmıştır. Padişahlar, vezirler ve bireylerin kent ve kasabalardaki vakıf yoluyla yaptıkları, hastane, çeşme, hamam, aşevi, imarethane gibi kurumlar dönemin imar ve sosyal yardım hizmetlerini yerine getirmektedir. “Vakıfların temelinde, hayır kazanmak ve sevap elde etmek için fakirlere yardım yapmak amacı yer almaktadır. Vakıf müessesesi amacına ulaşmış, sosyal yardımlaşma ve muhtaçlığa karşı mücadelede başarı kazanmıştır” (Gözler, 2007: 22).

“Sosyal içerikli görevlerini Osmanlı’dan bu yana sürdüren belediyeler için Cumhuriyet döneminde 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmıştır. Kanunun 15. maddesinde belediyenin görevleri 81 başlıkta sayılmıştır. Bu kanun ile belediyelere verilen sosyal hizmet görevleri; belediye hastaneleri kurmak ve işletmek; akıl hastaneleri kurmak ve işletmek; ilk yardım ve imdat hizmetleri kurmak ve işletmek; muayenehane ve dispanserler kurmak ve işletmek; doğuma yardım edici tesisler kurmak ve işletmek; eczane olmayan yerlerde eczane açmak; fenni buğuevi (tedbirhane) işletmek; fuhuş nedeniyle bulaşan hastalıkların yayılmasını önlemek ve hastalananları tedavi etmek üzere tesisler işletmek biçiminde düzenlenmiştir” (Serozan, 2000: 49).

“1930 tarihli 1580 sayılı Kanun ile belediyelere verilen sağlıkla ilgili yükümlülükler, birkaç maddedekiler dışında yerine getirilmemiştir. Buna göre, akıl hastanesine İstanbul Bakırköy Belediyesi'nin dışında başka bir belediyede rastlanmamıştır. Eczane açmak hiçbir belediye tarafından yerine getirilmeyen bir görevdir. Diğer görevlerde büyük ölçüde yapılmamıştır. Sağlıkla ilgili görevlerin Sağlık Bakanlığı ve SSK hastaneleri tarafından yerine getirilmiş olması kurumlar arasında görev ve yetki çatışmasının yaşanmış olması ve maddi yetersizliklerin olması belediyelerin bu görevlerini yerine getirmelerine engel olmuştur” (Ertem, 2005: 44).

"Sosyal hizmet faaliyetlerinin uygulanmasında genel yetkili merkezi idare olmasına rağmen, son yıllarda halka yönelik sosyal hizmetlerin geliştirilmesi açısından yerel yönetimler, özellikle belediyeler ön plana çıkmıştır. “Merkezi yönetimin sosyal hizmet faaliyetleri yerel yönetimlerin desteği ile sağlanabilmektedir. Zaten yerel yönetimler, halkın sosyal ihtiyaçlarını belirlemede ve karşılamada merkezi yönetime göre daha avantajlı durumdadır. Aynı zamanda sosyal hizmetlerin uygulayıcısı olarak sadece merkezi hükümeti yetkilendirmek sosyal hizmetlerin yerel etkinliğini engelleyecek bir uygulamadır” (Eryılmaz, 2005: 172-175).

Geçmişten günümüze yerel yönetimler açısından yapılan kanuni düzenlemeler, sosyal hizmetler açısından yerel yönetimlere verilen görevlerdeki değişiklikleri ve gelişimi ortaya koymaktadır.

Türkiye’de engellilerin eğitim, sağlık, rehabilitasyon, istihdam vb. alanlarda sahip oldukları haklar çeşitli yasa, tüzük, yönetmelik ve genelgelerle güvence altına alınmıştır Engelli bireylerin bu haklardan yararlanabilmesi için öncelikle bu düzenlemelerden bilgi sahibi olmaları gerekir. Burada engelli bireylerin yasal haklarını, engelli bireylere karşı sorumlulukları ve görevleri olan kurum, kuruluş ve kişilerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri konularını incelemeyi amaçlamaktayız.

“5393 syl. Bld. Kanunu'nun ortaya çıkma nedeninin gerekçesi, vatandaş odaklı olma olarak açıklanmıştır. Buna göre, vatandaşların yönetim süreçlerine ve siyasal sürece katılımına atıfta bulunulmuş ve kent konseylerinin altı çizilmiştir. Ayrıca, yerel yönetim hizmetlerinin verilmesinde,

hizmetlerden faydalananların olumlu düşüncelerini artırma, kanuna uygunluğu sağlamak için vatandaşların beklentilerini esas kabul eden anlayışı uygulamaya koymak gerektiği vurgulanmıştır” (Akbaş, 2006: 41).

2.2.4. Sosyal Hizmet Belediyeciliğinin İşlevleri

Sosyal hizmet belediyeciliği 1982 Anayasasında yer alan sosyal devlet kavramının yereldeki tamamlayıcısıdır. Her ne kadar yerelde sosyal belediyecilik uzun yıllar algılanamamış olsa da son dönemlerde özellikle Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde önemini artırmıştır. Sosyal belediyeciliğin işlevleri aşağıda dört ana başlık halinde ele alınacaktır.

2.2.4.1. Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir. “Bireylerin devletin sosyalleştirme ağının dışında kalmaları birçok soruna sebep olabilmektedir. Bunlar toplumdan dışlanmış, toplumsallaşamamış bireylerin şehirlerde doğurduğu problemler vb.” (Özdemir, 2004: 45).

“Belediyeler bu çerçevede bir nevi sosyal eğitim işlevi görebilirler. Zaten evinin bahçesinde hayvan besleyerek, yüksek sesle müzik dinleyerek veya etrafa hoş olmayan koku ve görüntü saçarak çevreyi rahatsız eden vatandaşlarla ilgilenme yetkisi cezai anlamda belediyelere aittir” (Çelik, 2002: 41).

“İnsanların toplum içinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda da belediyelerin eğitici olmaları bu fonksiyonları tamamlayıcı mahiyettedir. Mahalli idareler toplumsal düzenin devamının sağlanmasına yönelik olarak bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama manasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görebileceklerdir” (Çelik, 2002: 42).

2.2.4.2. Mobilize Etmek, Yönlendirmek ve Rehberlik

“Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmektedir” (Okan, 2001: 58). Tüketici Danışma Merkezleri gibi oluşumlar bunlara örnek olarak verilebilir.

2.2.4.3. Yardım Etme, Gözetme

“Yerel yönetimler bölgelerindeki fakir ve muhtaç vatandaşların bilgilerine kolaylıkla sahip olabilmekte, onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte, asgari yaşam sınırında olanlara gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye gibi yardımlarda bulunabilmektedir. Kış gecelerinde ev ev gezerek, vatandaşın ne yediği, ne yaktığı, öğrenim durumunda olanların ne tür ihtiyaçları olduğu gibi konuları başkaca takip eden bir kurum ve mekanizma da mevcut yapı içinde geliştirilememiştir” (Yeldan, 2001: 22).

2.2.4.4. Yatırım

Yerel yönetimler vatandaşların esasta geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü birtakım tedbirler almasalar da, kolaylaştırıcı birtakım hizmetlere yönelebilmektedirler.

“Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bunlardan sadece bazılarıdır. Bu hizmetlere yönelik olarak mahalli idarelerin yatırımlara girişmeleri bir zorunluluk olarak görünmektedir” (Yeldan, 2001: 24).

2.2.5. Belediyeler Tarafından Uygulanan Yerel Sosyal Hizmetlerin Hedefleri

Sosyal hizmetler ile kamu yönetimi arasındaki ilişki amaçları itibari ile her ikisinin de taraflar ve değişik çıkar grupları arasında denge ve uzlaşma sağlayıcı rol oynamalarında yatmaktadır.

“Devletin eğitim, sağlık, gelir dağılımı, sosyal güvenlik, istihdam politikaları yoluyla ülkenin ekonomik ve sosyal refahını sağlayacak sosyal hizmet tedbirleri almaya başladığı dönemlerde, sosyal hizmet kavramının devlet aracılığıyla uygulanabilirlik kazandığı söylenebilir. Ancak zamanla küreselleşmenin de etkisiyle sosyal sorunlar çeşitlenerek artmış, devletin çeşitlenen sosyal sorunları çözüme yönündeki etkinliği azalmaya başlamıştır” (Pierson, 2000: 77).

Sosyal devlet ve sosyal hizmet ile ilgili temel konular ve sorumluluklar açısından önemli yetkilerle donatılmış olan yerel kamu yöneticileri, buldukları bölgedeki sosyo-ekonomik sorunların çözümünde ve dezavantajlı sosyal grupların mağduriyetlerinin giderilmesinde etkin bir rol üstlenmektedirler. “Sosyal hizmet, iktisadî düzenlemelerin sosyal ve ahlâk esaslarının şemsiyesi altında tasarlanması gerektiğini ortaya koyan bir alan olmanın ötesinde sosyal devletlerin, resmi ve özel sosyal kurumların ve sivil toplum örgütlerinin, değişik sosyal kesimlerin yaşama şartlarını iyileştirmek amacıyla uyguladıkları politikaların ve tedbirlerin bütünüdür” (Seyyar, 2004: 544-546).

Anlamın genişlemesine paralel olarak modern sosyal hizmet, bugün hemen hemen bütün sosyal alanların ve bütün sosyal grupların sorunlarını tespit etmekte ve buna göre çareler aramaktadır. “Sosyal hizmetlerin ilgi alanının genişlemesi şüphesiz, insan haklarının ve bununla birlikte sosyal hakların daha belirgin bir biçimde ortaya çıkması ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla, değişik sosyal grupların (işsizler, gençler, çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler, bakıma muhtaçlar, ev hanımları, yabancılar vs.) hak ve menfaatlerini belirlemek, korumak ve geliştirmek sosyal hizmetlerin ana hedefleri arasına girmektedir” (Ebenstein, 1996: 16).

Böylece, toplumdaki tüm sınıfların ve grupların sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, konut, vergi gibi problemlerini çözme görevini üstlenen sosyal hizmet, sosyal devletlerin değişik sosyal sorunların çözümünde en önemli vasıtası hâline gelmiştir.

“Devlet bazı sorunların çözümü olduğu kadar, bazı sorunların da bizzat kaynağıdır. Gelir dağılımı ve yoksulluk sorunu bu tahlile örnek olarak gösterilebilir. Devlet müdahaleleri kimi zaman mevcut gelir dağılımını ve yoksulluk sorununu daha da büyütebilir. Oysa yerel yönetimlerde yoksul kesimin kentle bütünleşmesini sağlayacak önlemleri almak daha kolaydır. Bu anlamda yoksulluğun kaynaklarından biri olan gelir dağılımı adaletsizliği giderilebilir kayıt dışı ekonomi ve faizden gelir elde eden kesimlere yönelik politikalar etkin bir şekilde uygulanarak gelir uçurumu kapatılabilir. Ancak sosyal belediyeciliğin etkin olabilmesi için belediyelerin güçlendirilmesi kaçınılmazdır. Etkin sosyal hizmetler, belediyelerin sınırları içindeki halkının sorunlarını çözmeye yönelik en geçerli yoldur” (Es, 2001: 51).

Unutulmamalıdır ki, kentlerde görülen yerel düzeydeki sorunları yine en iyi çözecek yer yerel idarelerdir. Bunun için uygun sosyal politikalar üretilmeli ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılmalıdır. Yerelde güçlü bir sosyal belediyecilik anlayışı sosyal devlet olmanın önemli bir ön şartı ve sosyal sorunların çözümüne yönelik bir anahtardır.

2.2.6. Yerel Yönetimlerin Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılma Sürecindeki Rolü

2.2.6.1. Sosyal Hizmetlerde Özelleştirme

“Sosyal devletin finansal krizi, bütçe açıklarının sosyal hizmetlere olan talebi artırması ve bu artan talebin mevcut kaynaklarla karşılanmasında ciddi sıkıntılar yaşanması finansal anlamda yeni çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Sosyal hizmet kuruluşları tarafından ihtiyaçların karşılanamaması, devleti halk karşısında daha etkisiz ve güvenilmez bir

duruma getirmiş; bu krizin aşılması amacıyla hizmetlerin özelleştirilmesi yönünde kararlar hayata geçirilmeye başlanmıştır” (Kesgin, 2008: 78).

1980 sonrasında popülerleşen “özgürlük” ve “kurtuluş” söylemleri ile birlikte sunulan özelleştirme “daha az devlet, daha fazla piyasa” felsefesine dayanmaktadır. Bu bağlamda devlet, bazı hizmetlerin üretilmesini özel sektöre devretmiştir ve temel işlevi olan “üretim”in yerine “düzenleyicilik” işlevini koymuştur. Böylece “üreten” özel sektör, “tüketen” toplum, “düzenleyen” ise devlet konumuna gelmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde hizmetlerin merkezi ya da yerel yönetimlerden özel sektöre devri söz konusudur. Devletin ise kamusal hizmetlerdeki rolü üretilen hizmetleri yönetmektir. “Government” kelimesi köken itibarıyla “dümeni sevk ve idare etmek” anlamına gelmektedir. Buna göre kamu hizmetlerini üreten devlet olmamalıdır. Devlet düzenleyen, sevk ve idarede dümeni elinde tutan olmalıdır (Gözler, 2007:9).

“Yaşanan finansal kriz nedeni ile özelleştirmeler yalnızca kar amacı güden sektörler ile sınırlı kalmamış, kamu yararına üretilen sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler alanına da sıçramıştır. Bu da özel emeklilik ve özel sağlık sigortası uygulamalarının başlamasına yol açmıştır. Bugün Batı ülkelerinde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde de sosyal hizmet uygulamalarının özelleştirilmesi sağlanmaktadır” (Ölçen, 1991: 20).

Özel sektör günümüzde yaşlılara yönelik huzurevi, yaşlı bakım merkezleri, evde bakım hizmetleri sunmaktadır. Yine bedensel ve zihinsel engellilere yönelik özel merkezlerde tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, çocuklar için kreş ve bakım evleri, çocuk kulüpleri, madde bağımlıları için de tedavi ve rehabilitasyon merkezleri vb. hizmetler sunabilmektedir. “Sosyal hizmet uygulama alanlarının maliyetinin yüksekliği dikkate alındığında genel olarak devletler tarafından sübvansede edildikleri görülmektedir. Geline nokta da kamuya ait birçok alanda olduğu gibi sosyal hizmetler alanında da özel sektör hizmet sunabilmektedir. Önümüzdeki süreçte hizmetlerin tamamen özel sektöre devredilip edilemeyeceği konusu tartışmaya açık bir konu olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Çünkü bütün özelleştirme girişimlerine rağmen örneğin, İngiltere de özel okul eğitimi alanlarının oranı

sadece %7'dir. Yine sağlık hizmetleri ile ilgili olarak halkın %15'i özel sağlık sigortası yaptırmış durumdadır" (Kesgin, 2008: 80).

Buna ek olarak kamusal hizmetleri özelleştirmenin tek başına çözüm olamayacağı da açıktır. "Örneğin, Kanada ve ABD'de yerel yönetimlere ait hizmetlerin özelleştirilmesi sonrasında şikâyetlerde azalma beklenirken tam aksine artışlar yaşanmıştır. Çünkü hizmetler ister yerel yönetimler tarafından isterse özel sektör tarafından karşılanmış olsun ücretlerdeki düşüklüğün hizmet kalitesini doğrudan etkilediği görülmüştür. Dünya genelinde belediyeler üzerinde yapılmış araştırmaların çoğunluğunda hizmet kalitesi bakımından özel sektöre oranla belediyelerin kamusal hizmetleri daha iyi sundukları yönünde görüşler elde edilmiştir" (Armaoğlu, 1997: 378).

Sonuç olarak, özel firmalarca üretimin devam edeceği savından hareketle, yerel yönetimlerin hizmet kalitesini denetleyici rolünün biraz daha artırılmasının yararlı olabileceği düşünülebilir

2.2.6.2. Sosyal Hizmetlerde Yerinden Yönetimin Önemi

"1980'lerden itibaren bütün dünyada etkin olan yerinden yönetim merkezi yönetime ait görev ve sorumlulukların yerel yönetimlere devredilmesini içeren bir kavramdır. 1980'lerde Dünya Bankası tarafından özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansal sorunun çözülebilmesi için önerilen bir yönetim yaklaşımıdır. 1990'larda etkinliği giderek artan yerinden yönetim uygulamaları yeni yerel yönetim anlayışı kapsamında hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin artırılmasını amaçlamaktadır" (Özdemir, 2004: 47).

Yerinden yönetim "klasik anlamda, merkezi idareden yerel yönetimlere doğru, yetki, görev ve kaynak aktarımını ifade eder." Modern anlamda yerinden yönetim (adem-i merkezîyet) ise "merkezi idarenin elindeki planlama, karar verme (decision making) ve kamu gelirlerini toplama gibi işlevlerin bir kısmının, taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı özerk kamu kurumlarına, meslek kuruluşlarına ve idarenin dışındaki gönüllü örgütlere (dernek ve vakıf gibi) aktarılmasıdır." "Yetki genişliği", "hizmette yerindenlik"

(subsidiarite), “yetki devri” ve “özelleştirme” de esas itibariyle yerinden yönetim kapsamında değerlendirilebilir (Çandar, 2003: 51).

“Taylorist üretim yapan büyük fabrikaların ya da işletmelerin yapıları “modülerleşme” olarak ifade edilecek yöntemle ana işin mümkün olduğunca küçük parçalara ayrılarak bu şekilde sorumluluk ve yetkinin de küçültülmesini sağlamıştır. Bu yaklaşımda parçalar birbirlerini tamamlar bir bütün oluşturacak şekilde bölündükleri için, rahatlıkla yeniden bir bütünü oluşturabilmektedirler. Benzer yaklaşım kamusal hizmetlerin yönetimleri arası bölüşümü anlayışı çerçevesinde saptanan kamu mal ve hizmetlerin merkezi yönetimden yerel yönetimlere aktararak sunulmasını sağlayan yerinden yönetim anlayışının mantığını da oluşturmaktadır” (Özdemir, 2004: 48).

“Yerinden yönetim kavramı yeni kamu yönetimi uygulamalarından daha önceki Taylorist üretim dönemlerinde ortaya çıkmış bir kavram olmakla birlikte yeni kamu yönetiminin konuya daha farklı bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışı öncesi yerinden yönetim, merkezi yönetimin kontrolünde olmak kaydıyla hizmetlerin yerinde yürütülmesi anlamını taşıırken; yeni yönetim anlayışı yönetilebilir üniteler yaratmayı amaçlamaktadır. Bu şekilde merkezi yönetim anlayışından kaynaklı verimsizliği azaltan bürokratik-hiyerarşik yapılanmaya alternatif olarak kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği artırmayı sağlayacak esnek ve hızlı karar alma mekanizmalarının oluşturulmasını amaçlamaktadır” (Oppenheimer, 1984: 36).

“Dünya Bankası (1999-2000 yılı raporunda) yerinden yönetimin kaçınılmazlığına vurgu yapmakta ve ülkeleri bu yönde değişim yapmaları konusunda teşvik etmektedir. Ulus devlet yetkilerinin bir kısmının yerel düzeydeki oluşumlara terk edilmesi zorunluluğu tespitinde bulunmaktadır. Yerinden yönetim taraftarı /karşıtı tartışmalarının yersiz olduğu ve kilit konunun yerelleşmenin nasıl sağlanacağına tartışılması olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca yerelleşme ekseninde yetki ve görev alanlarının yeniden paylaşılması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmetlerin de merkez ve yerel arasında yeniden paylaşımında yerel lehine

yapılanması gerekliliği vurgulanmış olmaktadır. Yine Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) sosyal hizmetlerin yerelleştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Yoksulluk programlarının yerelleşmesi sonucu belediyelerin daha etkili olduğu, ayrıca dini örgütlerle ve özel sektörle işbirliği içerisinde olunması gerektiği vurgulanmaktadır” (Kenneth, 2004: 194-196).

“1980 sonrası yeni sağ akımların etkisinde refah devletinin merkezi görev ve sorumluluklarının sınırlandırılması, yerel yönetimlerin genel yetkili kılınması, sosyal devletin kaldırılması ve piyasa için devlet yapılanmasının oluşturulması amaçlanmaktadır” (Özdemir, 2004: 50-51).

Kamu hizmet alanlarından özelleştirilebilecek durumda olanların özelleştirilmesi özelleştirilemeyecek olanların ise yerelleştirilmesi temel felsefesine dayanmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmetlerin de diğer kamu hizmet alanları gibi özelleştirilmesi ya da yerelleştirilmesi sağlanarak hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin artırılması hedeflenmektedir

2.2.6.3. Sosyal Hizmetlerde Çoğulculuk Yaklaşımı

“1980’lerde sosyal hizmetlerin sunumunda özelleştirme ve yerelleşme dışında “refah çoğulculuğu” (welfare pluralism) ya da “refah karması” (welfare mix) anlayışı gelişmiştir. Refah çoğulculuğu yaklaşımı yeni bir kavram gibi görünmesine rağmen kökeni devletler tarihinden bile eskiye dayanmaktadır. Bu yaklaşım aile, akrabalık, komşuluk ve gönüllülük esaslarına dayalı olarak ortaya çıkmış bir yardımlaşma modelidir. Ancak sanayileşme ve kentleşme sürecinde yaşanan sosyal sorunların farklılığı ve çeşitliliği devletleri eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmetler gibi alanlarda hizmet üretmeye zorlamıştır” (Mutioğlu, 2003: 299-301).

“1970 sonrası süreçte ise devletler; yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler/alt-üst oluşlar nedeni ile kamu hizmetlerini yeterince etkili ve verimli şekilde sunamadığı, sürekli bütçe açıkları yaşanmasına yol açtığı, sosyal harcamaları artırdığı, kaynakları gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştıramadığı vb. konularda, yeni sağ siyasetin sürekli eleştirilerine maruz kalmıştır. 1980’lerde sağ iktidarların refah devletlerinde iktidara gelmesi ile

başlayan kamuda yeni yapılanma sürecinin bir ayağını da refah çoğulculuğu anlayışı oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın özünü kamuya ait sosyal hizmetlerin sadece kamu yönetimince değil piyasa ve sivil toplumun da katılımlarıyla çoklu bir hizmet yapılanması içerisinde sunulması oluşturmaktadır” (Şaylan, 1995: 62).

“Refah karmasını (birleştirici modelini) oluşturan aile, sivil toplum, kamu ve özel sektör arasındaki ilişkiler sürekli bir değişim içerisinde. Ortakların tek başlarına etkin olamamaları diğerlerine ihtiyaç duymalarını beraberinde getirmektedir. Piyasa yönelimini terk etmeden etkinliğin, verimliliğin ve ortak yararların sağlanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. Modelin temel amacı ise kamunun ve özel sektörün sivil toplum aracılığıyla tekrar kontrol altına alınmasını sağlayabilmektir. Bu durumun sağlanabilmesi için de kamu fonlarının desteği ile güçlendirilmiş bir sivil toplum yapısının oluşturulması amaçlanmaktadır” (Seyitoğlu, 1993: 408).

Sosyal refah anlayışının oluşmasına katkıda bulunan aile, özel sektör, sivil toplum ve kamu sektörünün bütünü oluşturduğu toplam refah “refah çoğulculuğu” olarak adlandırılmaktadır (Şaylan, 1995: 64-65). Sosyal refahın sunumunda yaşanan bu gelişmeler bazıları için siyasi olarak devletin ortadan kaldırılması anlamı taşıırken bazılarına göre de bu süreç tarih boyuca var olan bir oluşumun tekrar önemini artmasından ibaret bir duruma işaret etmektedir

Aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri; halen çocukların ve yaşlıların bakımını sağlayarak ve mahalledeki ihtiyacı olan komşuya yardımda bulunma geleneğini kısmen de olsa sürdürerek; gönüllü kuruluşlar ve özel sektör de gittikçe artan bir etki ile muhtaç durumda olan çocuklara, yaşlılara, kadınlara, engellilere vb. gruplara sosyal hizmet sunma konusunda ulaşarak sosyal hizmetlerin sunumunda fonksiyonları ölçüsünde refah çoğulculuğuna katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak bütün bu gelişmeler refah devletlerinde sosyal hizmetlerin çoğulcu bir yaklaşım içerisinde sunulmakta olduğunu ve kamunun payının giderek azalacağını göstermektedir.

2.2.6.4. Sosyal Hizmetlerde Yerelleşmenin Etkin Hale Getirilmesi

Kamu hizmetlerinin merkezi ya da yerel düzeyde sunulması çoğu zaman ülkelerin üniter veya federal yapıya sahip olmaları ile yakından ilişkilidir. “Merkeziyetçi “üniter” yapıya sahip olan ülkelerde “tam kamusal” ya da “yarı kamusal” mal ve hizmetlerin sunumu merkezi yönetim tarafından sağlanmaktadır. Federal yapıya sahip ülkelerde ise kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı ve sunumunu yerel otoriteler üstlenmektedir. Ülkelerin merkezi ve yerel yönetim yapıları arasındaki bütün bu farklılıklara rağmen, özellikle 1980 sonrası ortaya çıkan yönetim anlayışı çerçevesinde merkezden yönetimlerin etkinliğinin azaldığı ve yerel yönetimlerin sorumluluklarının arttığı görülmektedir” (Erdut, 2002: 79).

Yeni yerel yönetim anlayışı yerel yönetimleri sadece ilkesel düzeyde kurumsal örgütlenme ve hizmet sunma özelliklerine sahip birimler olmaktan öte anayasal bir yaklaşımla klasik yönetim anlayışına alternatif yönetim modeli olarak ele almaktadır. Yeni yönetim anlayışı yerel yönetimleri piyasa kadar etkin olmasalar dahi merkezi yönetimin özgürlükleri kısıtlayan yapısı karşısında tercih edilebilir bulmaktadır. Bu anlamda “Yeni yerel yönetim anlayışı hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanabilmesi için sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar vb. alanlardaki hizmetlerin özelleştirilmesini, özelleştirilmenin mümkün olmadığı durumlarda ise yerelleştirilmesini amaçlamaktadır. Özellikle gelişmiş kapitalist ülkeler, 1990 sonrasında merkezi yönetime ait birçok kamusal hizmetin yerel yönetimlere devredilmesi uygulamasını gerçekleştirmiştir” (İkizoğlu, 2001: 167).

Bu ülkelerde, 1980 sonrasında merkezi yönetime ait yetkiler sınırlandırılırken, yerel yönetimlerin hizmet ve harcama sorumlulukları artırılmıştır. Yaşanan bu değişim süreci, işgücü ve istihdam politikalarını da doğrudan etkilemiştir. Yerel yönetimler yalnızca hizmet sunan değil aynı zamanda en fazla personel istihdam eden kuruluşlar haline gelmiştir. “Örneğin Almanya’da belediyelerin işgücü istihdamı 1993 yılında yaklaşık 110.000 iken, 1996’da 200.000, 2000 yılında ise 400.000’e ulaşmıştır. Ayrıca hizmetlerin rekabet ortamında sözleşmeye dayalı olarak satın alınması da

yerel yönetimleri iş gücü piyasası açısından önemli hale getirmiştir” (Erdut, 2002: 81).

“Yerelleşmenin etkin hale gelmesinde Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının kullandığı önemli bir ilke de “Yerindenlik” (Subsidiarite) ilkesidir. Federal Almanya’da uzun yıllardan beri etkin olarak kullanılan bu kavram, 1992 yılında Maastrich Antlaşması ile AB’nin anayasal dayanaklarından biri haline gelmiştir. Yerindenlik ilkesi AB içerisinde adem-i merkezi bir yapının oluşturulmasını ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Merkez ve yerel arasındaki yetki paylaşımının yerel lehine yapılmasını öngören ilke, bu yolla hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanabileceğini öngörmektedir. Yeni Kamu Yönetimi ile Yerindenlik ilkesinin merkezi ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilere yaklaşım benzerlikleri, 1980 sonrası süreçte Yerindenlik ilkesinin başta AB olmak üzere bütün dünyada Yeni Kamu Yönetimi anlayışı ile birlikte etkin olarak kullanımına yol açmıştır” (İkizoğlu, 2001: 169).

2.2.6.5. Sosyal Hizmetlerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkı Ve Katılımının Sağlanması

Tarih içerisinde değişik kullanımları açısından farklı özellikler gösteren sivil toplum kavramı, Akyüz’ün saptamasına göre “günümüzde batı demokrasilerindeki özgür kurumların varlığı ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum için devlet iktidarının koruması altında olmayan “özgür kurumlar” önemli kurucu öğeler arasında yer alırken, toplum da bu özgür örgütlenmeler sayesinde devlet siyasalarını önemli ölçüde etkileme ve yön verme işini gerçekleştirebilir. En genel tanımı itibari ile sivil toplum, devletin ve piyasanın dışında kalan alanı ifade etmektedir” (Akyüz, 2000: 468).

1980 sonrası yeni kamu yönetimi anlayışı ise devletin etkinlik ve verimliliğinin artırılabilmesi, kaynakların gerçek ihtiyaç sahiplerine en iyi şekilde ulaştırılabilmesi için, sosyal yardım, eğitim, sosyal hizmet, yoksullara yardım vb. görev alanlarının sivil toplum kuruluşlarına, “kar amacı taşımayan” dernek, vakıf vb. kurumlara devredilmesini amaçlamaktadır. Bu

yaklaşımın temel amacı ise devletin sosyal harcamalarında önemli bir yer tutan sosyal yardım ve sosyal hizmetleri kamusal görev alanı dışına çıkarabilmektir (Doğan, 1999: 80-81). Bu da Doğan'ın dediği "devlet yapmasın, biz yapalım" yaklaşımı ile kamusal hizmetlerin tam anlamıyla özelleştirilmesi tehlikesini içinde barındırmaktadır (Doğan, 1999: 82).

"Nitekim günümüzde bu paralelde uygulamaların yaşandığı, sosyal yardım hizmetlerinin devlet ve kâr gütmeyen kuruluşlar yanında kâr amaçlı özel sektör (piyasa) tarafından da gerçekleştirildiği, sosyal korumanın devlet ve özel sektör birlikteliği ile sağlanabileceği düşüncelerinin hâkim olduğu görülmektedir. Sosyal hizmetin özel sektör ve gönüllü kuruluşlar öncülüğünde sunulması gerektiği anlayışının hâkim olduğu ABD'de sosyal refah harcamalarının büyük bir kısmının özel sektör tarafından gerçekleştirildiği, özel sektör tarafından yapılan kamuya yönelik harcamaların toplam harcamaların %40'ını oluşturduğu görülmektedir" (Kazgan, 2013: 71).

"Yine 2010 yılı itibariyle ABD'de 1,1 milyon STK'nın 125 milyar doları kontrol ettiği görülmektedir. Bu paranın %46'sı dini oluşumlarca, %11,3'ü eğitim, %8,2'si sağlık, %7,5'i sanat, %2,5 çevre, %14,1'i de değişik toplumsal amaçlarla kullanılmıştır. ABD'ye ek olarak İngiltere, Almanya, İsrail, Hollanda, Norveç, Kanada, İspanya ve G. Kore gibi ülkelerde de devlet ile kâr gütmeyen kuruluşların ortaklığına gittikçe artan derecede önem verildiği görülmektedir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının etkinlik alanlarının tüm dünyada genişleme eğilimi göstermesi beraberinde devletsiz bir topluma doğru evrilme mi getirir, sorusunu gündeme getirmektedir" (Kazgan, 2013: 75).

2.3. BELEDİYELERİN ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL HİZMETLERİ

2.3.1. Türkiye’de Sosyal Hizmet Kapsamında Engellilere Yönelik Mevzuat Güncellemeleri

1975 yılında Türkiye, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen 3447 Sayılı Sakat Kişilerin Hakları Beyannamesi’ni ve Avrupa Birliği ülkelerindeki engellilikle ilgi mevzuatı benimseyerek engellilerle ilgili kanunu güncellemiştir. Bu kanun kapsamında bulunan hizmetlerin yerine getirilmesinde uyulması gereken esaslar şunlardır: Devlet, engellilerin her türden zarara uğramasını engelleyecek yöntemler geliştirir ve engelliler zararına herhangi bir ayrımcılık yapılamaz. Engellilere yönelik olarak alınacak kararlarda ve verilecek hizmetlerde engellilerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşların katılımı sağlanır. Ayrıca hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır. Bu kanun gereği engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde “Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın görüşünün alınması zorunludur. Engellilere yönelik bakım hizmetlerini SHÇEK Genel Müdürlüğü’nden ruhsat alan gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşları verebilir” (Ertem, 2005: 68).

“Engellilerin yaşamlarını kolaylaştırabilmek için çeşitli kanunların bazı maddelerinde değişiklik yapılmış veya ek maddeler konulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: Kat Mülkiyeti Kanunu’nun 42. maddesinin 1. fıkrasından sonra şu fıkra eklenmiştir; engellilerin hayatı için mecburiyet göstermesi durumunda, proje değişikliği kat sahiplerinin 3 aylık zaman zarfında yapacakları toplantıda görüşülerek oy çokluğu ile karara bağlanır” (Gözler, 2007: 36).

“Devlet Memurları Kanunu’na konulan Ek 39. maddede memurların, hayatını başkasının yardım veya bakımı olmadan devam ettiremeyecek şekilde engelli olduğu saptanan eşi, çocukları ile kardeşlerinin, memuriyet mahalli dışındaki resmi veya özel bir eğitim ve öğretim kuruluşunda eğitim ve öğretim yapacaklarının belgelendirilmesi halinde, ilgilinin talebi üzerine eğitim

ve ğretim kuruluşlarının bulunduğu il veya ilçe sınırları dahilinde uygun ve boş bir kadroya ataması yapılır” (Ertem, 2005: 69).

“SHÇEK Kanunu’na eklenen maddelerde SGK’lara bağlı olmayan, yardıma ihtiyaç duyan engellilerden yakınlarını kaybetmiş olanlara bakım hizmetleri resmi veya özel kurumlarda veya ikametlerinde verilmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca işitme ve konuşma zrllerine gerektiğinde mtercimlik yapmak üzere illerde “işaret dili” bilen personel görevlendirilir” (şenkal, 2006: 64).

“Karayolları Trafik Kanunu’nun 61. maddesinin 1. fıkrasına eklenen (o) bendinde engellilerin araçları için ayrılmış park yerlerinin ihlal edilmesi halinde para cezasının iki kat arttırılacağı belirtilmiştir” (Bülbül, 2006: 266).

“KDV Kanunu’nun 17. maddesinin (4) no’lu fıkrasına eklenen (s) bendinde engellilerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programlarının vergiden muaf olduğu vurgulanmıştır” (Bülbül, 2006: 266-267).

“Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 2. maddesine eklenen (o) bendinde engelli bireylerin spor yapabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak üzere; spor tesislerinin engellilerin kullanımına da uygun olmasını sağlamak, spor eğitim programları ve destekleyici teknolojiler geliştirmek, gerekli malzemeyi sağlamak, konu ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları ile yayınlar yapmak, spor adamları yetiştirmek, engelli bireylerin spor yapabilmesi konusunda ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir” (Bülbül, 2006: 269).

“Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında. Kanun’a Ek 3. madde konulmuştur. Buna göre görme, ortopedik, işitme, dil-konuşma, ses bozukluğu, zihinsel ve ruhsal zrl çocuklardan özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmeleri uygun görülenlerin eğitim giderlerinin, her yıl bütçe uygulama talimatında belirlenen miktarı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır” (Bülbül, 2006: 270).

“Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanununun 1. Maddesi; “devlet, kalıtsal kan hastalıklarından thalessemia ve orak hücreli anemi dâhil olmak üzere, bütün kalıtsal kan hastalıklarıyla ve engelliliğe yol açan diğer kalıtsal hastalıklarla koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında mücadele eder. Bunun için gerekli ödenek Sağlık Bakanlığı yılı bütçesine konulur” şeklinde değiştirilmiştir” (Bülbül, 2006: 272).

“RTÜK Kanunu’nun 4. maddesinin 2. fıkrasının (u) bendi kadınlara, güçsüzlere, engellilere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkelerinden biridir şeklinde değiştirilmiştir” (Bülbül, 2006: 274).

“TCK’nın 122. maddesinde yapılan değişiklikle; “kişiler arasında engellilik nedeniyle ayırım yaparak bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını engelliliğe bağlayan, besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden, kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse hakkında ceza verileceği hükmü yer almıştır” (Özbek, 2008: 57).

“Engelli bireylerin sahip oldukları haklar konusunda bilgili ve bilinçli olmaları, haklarını etkin bir şekilde kullanmaları yeni hakların elde edilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Vatandaşlık haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren engelli bireyler toplumun engellilere karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesinde de öncülük etmiş olacaktır” (Aysoy, 2007: 46).

Sonuç olarak engelli bireylere acımak, üzölmek onlar için herhangi bir yarar sağlamaz. Onların yanında olmak, onlar için bir şeyler yapmak çok daha yararlı olacaktır. Bu anlamda ilgili tarafların engellilerle ilgili yasal düzenlemelere uyması ve bunları uygulaması engellilerin daha kolay yaşayabilmelerine katkı sağlayacaktır.

2.3.2. Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetleri

“2012 yılında yapılan ulusal ölçekli araştırmaya göre; Türkiye nüfusunun %12.29’unu engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu oranın yaklaşık %9’unu süregen hastalığı olanlar, diğer %3’ünü de zihinsel, bedensel ve ruhsal engelli bireyler oluşturmaktadır” (TUİK, 2012).

Özürlüler siyasetinin temel bakış açısı; eğitimde, sağlıkta, iş bulmada, sosyal güvende ve sosyal hayatın her kademesinde engellilerin, her türlü eşit haklardan faydalanan bireyler olarak kabul edilmesidir. Genel olarak “engellilerin yaşam koşullarını iyileştirmek, toplumsal gelişmelerden pay almalarını sağlamak bağımsızlaşmalarına destek verecek olanaklardan yararlanmalarını temin etmek, engelliler politikalarının yadsınamaz sorumluluklarıdır” (I. Özürlüler Şurası, 1999).

“Birinci Dünya Savaşı’na kadar engel türlerine göre özel eğitim tekniklerinin geliştirilmesi ve engellilerin bu tekniklerden yararlandırılması öncelikli hedef olmuştur. Daha sonra tıbbi ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri yoğunluk kazanmıştır. Bu süreci, İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda engellileri iş hayatına dâhil edebilme gibi gelişmeler izlemiştir Günümüzde ise engellilerin mesleki eğitimi ve rehabilitasyonu konusu ağırlıktadır” (Başaran, 2007: 46).

“Yerel yönetimlere hemşehrilik hukuku ile bağlı olan engelliler, yerel yönetimlerle toplumsal hayatın temel alanlarıyla ilgili konularda sürekli bir ilişki içindedir. Bu yüzden engellilerle ilgili politikaların hayata geçirilmesinde yer, zaman ve yasalar bakımından yerel yönetimler önem arz eder” (Başaran, 2007: 46-47).

“Türkiye’de 1950’li yıllarda, öncelikle özel eğitimin altyapısını oluşturan çalışmalar başlatılmıştır. 1951 yılından itibaren özel eğitim uygulanmaya başlanmıştır. 1951 yılında çıkarılan bir yasa ile daha önce Sağlık Bakanlığı’na bağlı olan özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir. Bu hareketin en önemli hatta dönüm noktası sayılabilecek özelliği bu konunun sadece bir sağlık konusu olmadığına farkına varılması

ve eğitim boyutunun ağırlık kazanmaya başlamasıdır” (I. Özürlüler Şurası, 1999).

“3 Aralık 1999 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk engelliler şurası olan I. Özürlüler Şurası’nın teması “Çağdaş toplum, çağdaş yaşam ve özürlüler” olarak belirlenmiştir. Özürlüler ile ilgili herkesi tek çatı altında buluşturan ve özürlüleri ilgilendiren her türden konunun görüşülmesi ve tartışılması nedeniyle özürlülük açısından önemli bir şura olmuştur. 2005 yılında gerçekleştirilen II. Özürlüler Şurasının konusu “Yerel Yönetimler ve Özürlüler” olarak belirlenmiştir (II. Özürlüler Şurası, 2005). 19 Kasım 2007 tarihinde ise “Bakım Hizmetleri” başlığıyla III. Özürlüler Şurası yapılmıştır” (III. Özürlüler Şurası, 2007).

Ülkemizde engelliye özel düzenlemelerde ciddi bir yoğunlaşma ve bu süreçte de yanlış uygulamalar belirginleşmektedir. Dönem dönem medyada yer alan engelliler parkı gibi uygulamalar engelliye özel mezara kadar uzanmıştır. Söz konusu yaklaşım engellileri toplumdan ayıklayan, ayrımcı yaklaşımların ürünü olarak karşımızdadır. Olması gereken engelliye özel değil her düzenlemede engellilerin faydalanabileceği uygulamalardır. Bu anlamda 5378 sayılı yasa ayrımcılıkla mücadele eksenli bir sosyal hizmet çerçevesini belirleyen bir yasadır.

Ülkemizde giderek yerel idarelere devredilen sosyal hizmet alanı, hâlihazırda sürdürülen hizmetlerden farklı, engelliler ve yaşlılar için bakım hizmeti gibi yeni hizmetlerin yer aldığı geniş bir alanı oluşturmaktadır. “Geleneksel sosyal hizmetler yani “kurum temelli” bir hizmet sunumu anlayışından ziyade yeni hizmet biçimleri, hizmet sunulan kesimi kendi sosyal evreninden kopartmadan “evde bakım”, “mobil bakım”, “aile destek hizmetleri” gibi organizasyona dayalı bir modele yönelmektedir. Bu doğrultuda özürlülere yönelik yeni hizmetlerin ve yeni yaklaşımların tartışıldığı “II. Özürlüler Şurası”, 2005 yılında “Yerel Yönetimler ve Özürlüler” ana temasında gerçekleştirilmiştir” (II. Özürlüler Şurası, 2005).

“5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’na ek 1.madde ile özürlü hizmet birimleri kurulmasına dair yönetmelik çıkartılması öngörülmüştür. Bu kapsamda belediyelerde özürlü hizmet birimleri veya merkezleri

açılmaktadır. Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nde, özürülülerin toplumsal bütünleşmesi için ne gerekiyorsa; eğitim, sağlık, mesleki eğitim ve rehabilitasyon, toplum temelli rehabilitasyon, sosyal yardım, bakım, rehberlik ve danışmanlık gibi konuları kapsadığı görülecektir. Bu bağlamda birçok yerel idare ve özel şirketler özürülü rehabilitasyon ve hizmet birimleri kurmuştur" (Başaran, 2007:52).

Özürülü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığının 2009 yılı brifing raporuna göre (Kazgan, 2013: 102-103);

A. Ailesi yanında kalıpta bakım ödeneğinden; 56.806 kişi yararlanmaktadır

B. Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi hizmetinden; 60 merkezde 3918 kişi yararlanmaktadır

C. Resmi Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezinde; 12 merkezde 457 kişi

D. Özel Bakım Merkezinde; 24 merkezde 1044 kişi olmak üzere toplamda 96 merkezde 162.225 özürülümüze etkin ve verimli bir hizmetin sunulmasına çalışılmaktadır.

2.3.2.1. Engellilere Yönelik Sağlık Hizmetleri

Türkiye'de özürülülere yönelik politikalar ilk olarak sağlık alanında gelişmeye başlamıştır. "Özürülülere yönelik sağlık politikaları daha çok rehabilitasyon merkezli ele alınmaktadır. Rehabilitasyon hizmetleri bağımsız yaşam becerilerini en üst seviyeye çıkarmayı hedeflemesinin yanı sıra tam katılım ve eşitlik prensiplerinin gerçekleşmesini de hedefler. Özellikle sağlık alanında özürülülük tanımları büyük önem kazanır. Genellikle bu alanda Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün tanımları kullanılmaktadır" (Akyüz, 2000: 452).

"Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun "Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar" kararının "Rehabilitasyon" başlıklı 3. Kural'ı bu konuda belirli bir standart getirmeye yöneliktir; devletler engellileri, kendi kendilerine yeterlilik ve fonksiyonellik konusunda uygun bir seviyeye

çıkarmak ve onların bu durumda kalmalarını sağlamak için rehabilitasyon hizmetlerini şart koşmalıdırlar” (İnanç, 2009: 27).

Tüm devletler özür grupları için ulusal düzeyde rehabilitasyon hizmetleri verebilecek programlar geliştirmelidirler. Bu tür programların; engellilerin bireysel ihtiyaçların gidermeye yönelik olmalarının yanı sıra, tam katılım ve eşitlik prensibi üzerine dayandırıyor olmaları da gereklidir. Söz konusu programlar; zekayı yükseltici eğitimler, engelliler ve ailelerine danışmanlık hizmetleri, kendine güvenin geliştirilmesi, ihtiyaç halinde değerlendirme ve rehberlik hizmetleri gibi geniş bir alanı kapsamalıdırlar.

“Bu programlara; çok ağır ya da birkaç türden özrü olanları da kapsayacak şekilde, rehabilitasyona ihtiyacı olan tüm özürülüler kabul edilmelidirler. Bütün rehabilitasyon hizmetleri, özürünün yaşadığı yerdeki bölgesel kuruluştaki verilebilmelidir. Özürülülerin ve ailelerinin; eğitilmiş öğretmenler, rehberler ya da danışmanlar olarak rehabilitasyona aktif katılımları için teşvik edilmeleri şarttır. Devletler; rehabilitasyon programlarının oluşturulmasını ya da değerlendirilmesini, özürülülerle ilgili kuruluştan verilen bilirkişi raporuna göre yapmalıdırlar” (İnanç, 2009: 30).

Aynı şekilde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun “Özürülü Hakları Bildirgesi”nin 6. maddesinde (BM Özürülü Hakları Bildirgesi, 1975) “Özürülü kişiler, tıbbi, psikolojik ve fonksiyonel tedavi hakkına, düzgün hayat standardı hakkına sahiptirler. Protez, ortopedik uygulamalar, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon çalışmaları, eğitim, mesleki staj ve rehabilitasyon, yardım, istişare, plasman hizmetleri, özürülü kişinin yetenek ve becerilerini en üst düzeye çıkaracak ve onların sosyal beraberliklerini hızlandıracak diğer bütün faaliyetler bu maddenin kapsamına dahildir” ifadeleri yer almaktadır. Ülkemiz Birleşmiş Milletler üyesi olarak bu kararlara uymak ve politikalarını bu çerçevede belirlemek durumundadır. Zaten genel olarak da ulusal özürülüler politikamız uluslararası normların çerçevesinde oluşturulmaya çalışılmaktadır.

“1982 Anayasası'nın daha önce de zikredilen mevcut 42, 56, 59 ve 61. maddeleri bu konu kapsamında genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde özürülülerin sağlık konusuyla ilgili çeşitli yasa ve

yönetmelikler mevcuttur. 2828 syl. SHÇEK Kanunu rehabilitasyonla ilgili; özürlü ve yaşlıların tespiti, yetiştirilmesi ve iyileştirilmelerinin temin edilmesi için gerekli hizmetleri yürütmek ile görevlendirilmiştir” ([www.shcek.gov.tr /KurumsalBilgi/Mevzuat/Kanunlar](http://www.shcek.gov.tr/KurumsalBilgi/Mevzuat/Kanunlar) Erişim: 14.09.2013.

Öte yandan çeşitli yönetmeliklerle özörlölere yönelik sağlık hizmetlerinin işleyiş ve kurumsal çerçevesi belirlenmiştir.

2.3.2.2. Engellilere Yönelik Eğitim Hizmetleri

“Türkiye’de özörlölere yönelik eğitim politikalarını yürüten en temel kurum MEB’e bağlı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’dür. Genel olarak özel eğitim konusundaki amaç, özel eğitim gerektiren bireylerin, milli eğitim sistemimizi düzenleyen genel esaslar çerçevesinde eğitimlerini, toplumda bir iş ve meslek sahibi olarak bütünleşmelerini sağlamaktır” (Burak, 2001: 109).

“Özel eğitim sınıfları, rehberlik ve araştırma merkezleri, özel özel eğitim kurumları, rehabilitasyon merkezleri, eğitim uygulama okulları ve iş eğitim merkezleri, ilköğretim okulları ve iş okulları vb. okul ve kurumların eğitim öğretim programlarını, ders kitap ve eğitim araç gereçlerini hazırlamak ve faaliyetlerini Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’na sunmak Genel Müdürlüğün görevleri içersinde yer almaktadır” (Çandar, 2003: 58).

1. Erken Çocukluk ve Okul Öncesi Eğitime Yönelik Politikalar

“Okul öncesi eğitimin özörlö öğrenciler için önemi son zamanlarda daha iyi anlaşılmış ve bu alana yönelik politikalara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede engelli çocukların okulöncesi eğitimlerinin zorunlu hale getirilmesi önemli gelişmelerdendir. Bununla ilgili olarak 1997 yılında “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” yayınlanmıştır” (Tuncay, 2000: 108).

Erken çocukluk eğitiminin temel amacı, her çocuğun gelişimini kendi koşullarında en yüksek düzeye ulaştırmak ve güçlendirmektir. “Okul öncesi programlar ise çocukların bireysel farklılıklarını müfredatla bağdaştırabilen

programlardır. Okul öncesi programlarda ilköğretim programlarından farklı olarak, derslerden çok duyuşal keşifler, ifade becerileri ve aktif katılım önemlidir. Bu programlarda, öğretim ürünlerinden çok öğretim sürecine önem verilir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, doğal, açık, samimi ve meraklıdır. Birbirlerine önyargı olmadan yaklaşır. Onların bu özellikleri, özel gereksinimli akranları ile daha kolay etkileşimde bulunmalarına ve sosyal entegrasyona yardımcı olur. Ayrıca erken bir dönemde birlikte eğitim almak, özel gereksinimli bireylerin kendilerini farklı hissetmelerini ve buna bağlı uyumsuz davranış sorunlarının oluşmasını da engelleyecektir. Tüm bunlar, okul öncesi kurumların ve okul öncesi programların kaynaşmadaki önemini ve gerekliliğini göstermektedir” (II. Özürlüler Şurası, 2005).

Okul öncesi eğitim programları Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır. Programda esnek ve dışa dönük bir yaklaşım benimsenmekte böylece de özel eğitime muhtaç çocuklar için aynı program kullanılabilir.

2.Resmi ve Özel Eğitim Okulları, Rehabilitasyon Kurumları ve Özel Alt Sınıflar

“Özel eğitim almaya ve muhafaza edilmeye ihtiyacı olan bireyleri eğitmek için önlemler alınır” ifadesi ile özürli çocuklara yönelik eğitim öğretim görevi Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. Daha önce Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak faaliyet gösteren Özel Rehabilitasyon Kurumları da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır (Yeldan, 2001: 27).

Böylece aynı hizmetlerin tek bir kurum çatısı altında toplanmasına yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır. Fakat özel rehabilitasyon kurumlarının ruhsatlandırılması, teftişi, denetimi konularında henüz sağlıklı yasal düzenlemeler söz konusu değildir.

“Ülkemizde engel gruplarına yönelik farklı eğitim politikaları oluşturulmuştur. Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın Özürlüler İçin Ülke Raporu (1995-2000)'nda özür gruplarına yönelik politikalar ayrı ayrı ele alınmıştır” (Özürlüler İçin Ülke Raporu, 1995-2000).

A-Görme Engellilere Yönelik Politikalar

“Özel eğitim okullarında görme engellilere ve az görenlere ilk ve ortaokul düzeyinde eğitim hizmetleri sunulmaktadır. İlk ve ortaokul düzeyindeki görme engellilerin okullarının tümü yatılıdır, gündüzlü devam imkânı sağlanmaktadır” (Serozan, 2000: 41).

İlköğretimini tamamlayan görme engelliler üst öğrenimlerini normal okullarda sürdürmektedir. İlköğretim ders kitapları Braille olarak basılmakta, diğer araç gereçler ücretsiz dağıtılmaktadır. Ortaöğretime parasız yatılı olarak yerleştirilen görme engellilerin ders kitapları kasetlere okutularak öğrencilerin hizmetine sunulmaktadır. Sağlık Bakanlığı ve Gazi Üniversitesi işbirliği ile “Az Görenlerin Eğitimi Projesi” uygulamaya konulmuştur (Serozan, 2000: 41-42).

B-İşitme Engellilere Yönelik Politikalar

“Özel eğitim okullarında işitme engellilere ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde yatılı ve gündüzlü hizmet verilmektedir. Ortaöğretimlerini normal okullarda sürdürmeleri esas alınmakla birlikte, meslek liselerine sınavsız yerleştirilmeleri sağlanmış ve çok programlı liseler açılmıştır” (Çelik, 2002: 39).

C-Fiziksel (Ortopedik) Engellilere Yönelik Politikalar

“Özel eğitim okullarında ortopedik engellilere okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim hizmetleri, tıbbi rehabilitasyon ile iç içe sunulmaktadır. Bu engel grubu için açılan meslek lisesinde halen kız öğrenciler “dekoratif el sanatları”, erkek öğrenciler “cilt ve serigrafi”, kız ve erkek öğrenciler “muhasabe” bölümlerine devam etmektedirler” (Özdemir, 2004: 55).

D-Dil ve Konuşma Güçlüğü Olanlara Yönelik Politikalar

“Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklar, özel eğitim önlemleri alınarak normal okullarda kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam etmektedir. Bu

öğrencilere rehberlik ve araştırma merkezlerinde uygun terapi hizmetleri de sunulmaktadır. Öğretmenlerin ve ailelerin, dil ve konuşma güçlükleri konularında bilgi ve deneyimlerini arttırmak amacıyla hazırlanan rehber kitaplar, aile ve öğretmenlere seminerler aracılığıyla ücretsiz dağıtılmaktadır” (Özbek, 2002: 19).

E-Öğrenme Güçlüğü Olanlara Yönelik Politikalar

Öğrenme güçlüğü olanların eğitimleri, özel eğitim okullarında okul öncesi, ilköğretim ve yaygın eğitim düzeyinde gündüzlü olarak sunulmaktadır.

“Orta düzeyde (eğitilebilir) zihinsel yetersizliği olanlar ilköğretimlerini normal ilköğretim okulları ile özel eğitim ilköğretim okullarında sürdürmektedir. Kaynaştırma uygulamaları ile eğitimlerine öncelik verilmektedir. İlköğretimlerini tamamlayan bu öğrenciler temel mesleki becerileri kazandırmaya yönelik meslek derslerinin yanında öğrencilerin düzeyine uygun genel kültür derslerinin verildiği meslek okullarına alınmaktadır. Ağır düzeyde (öğretilebilir) zihinsel yetersizliği olan, zorunlu öğrenim çağı içindeki çocukların eğitimleri, temel yaşam becerilerinin kazandırılmasına yönelik programların uygulandığı özel eğitim okullarında sürdürülmektedir” (Burak, 2001: 111).

“16 yaşını tamamlamış yetişkin zihinsel engellilerin gelişim ve seviyelerine uygun bir iş ve mesleğin temel becerilerini kazandırmak amacıyla iş eğitim merkezleri ve iş okulları bulunmaktadır. Bu merkezlerde değişik programlarda kurs açılmaktadır. Sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıkları sebebiyle eğitime devam edemeyen çocuklara, hastane bünyesinde açılan okullarda eğitim verilmektedir” (Burak, 2001: 112).

F-Üstün ve Özel Yeteneklilere Yönelik Politikalar

“İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün ve özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirmek ve en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla “bilim ve sanat merkezleri” pilot proje kapsamında açılmıştır” (Özdemir, 2004: 59).

G-Uyum Güçlüğü Olan Çocuklara (Otistikler) Yönelik Politikalar

“Otistik çocukların bireysel özellikleri mevcut eğitim-öğretim ortamlarından yararlanmalarına engel teşkil ettiğinden, bu çocukların bireysel özelliklerine yönelik eğitim-öğretim ortamları oluşturulması amacıyla Bağımsız ve Bağımlı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri açılmaktadır” (Koray, 2003: 102).

“İlköğretim okullarını bünyesinde açılan bağımlı otistik çocuklar eğitim merkezlerinde, otistik özellik gösteren çocuklara bireysel eğitim verilmekle birlikte kaynaştırma yoluyla da eğitim verilmektedir” (Koray, 2003: 102).

“5378 sayılı Özürlüler Kanunu’nda ise, özürlülerin eğitim-öğretimiyle ilgili önemli düzenlemeler yapılmıştır. Özürlülere yönelik materyal hazırlama görevi bu yasada ele alınmış ve bunun sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı’na verilmiştir. Yine Türkiye’de ilk kez işitme engellilere yönelik Türk işaret dili sisteminin geliştirilmesi yasanın önemli maddelerinden biridir” (I. Özürlüler Şurası, Ankara, 1999).

2.3.2.3. Engellilere Yönelik İstihdam Hizmetleri

Engellilerin eğitimi ve istihdamı meselesi dünyadaki hemen hemen her ülkenin en önemli meselelerinden biri olup, eğitim ve istihdam politikalarında bu işgücüne özel bir yer ve statü tanınmaktadır.

İnanç’a göre, “asıl olan engellileri, mesleki eğitim ve rehabilitasyondan geçirerek güçlendirmek; çalışacakları işlerin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmak ve böylece iş piyasasındaki şanslarını arttırmaktır. Kapitalist düzen içerisinde, verimli olmayan işgücünü, salt toplumsal gerekçelerle işlendirmek sürdürülebilirliği olan bir uygulama değildir. Her geçen gün daha çok nitelikli işgücüne gereksinme duyulan iş piyasasında herkes için olduğu kadar özürlüler için de iyi yetişmenin önemi artmaktadır” (İnanç, 2009: 26).

Engelli istihdamında doğru yaklaşım zorunluluklar ve cezalar koymak değildir. Çözüm özendirici düzenlemelerdir. Türkiye’nin en önemli ve bir numaralı sorunu istihdamdır. “Son verilere göre Türkiye’de her 4 kişiden biri

işsizdir. Ve nüfus trendleri bize gelecek on yılda işsizliğin daha da artacağına sinyalini vermektedir. Buna karşılık ülke ekonomisinin istihdam yaratma performansı düşüktür. Dolayısıyla engelli istihdamını genel işsizlik sorunundan ayrı ve bağımsız kılmak imkânsızdır. Bu nedenle engellilerin istihdam sorununun odak noktası, tüm işsizlerin istihdamının da odak noktası olan Ulusal İstihdam Stratejisi ve Politikaları'dır (Kesgin, 2008: 82).

Engellilerin istihdamı sorunu, çok yönlü ele alınması gereken, birçok kurumun işbirliğini gerektiren önemli bir konudur. Nitekim istihdam sorunu, engellilere özgü bir sorun alanı da değil ülkemizin bütün kesimlerini etkileyen en ciddi problemlerden biridir. Fakat engellilerin istihdam probleminin çözülmesinin birçok bakımdan daha öncelikli olduğuna yönelik çeşitli görüşler vardır. Engellileri başkalarına bağımlı ve topluma yük olmanın ezikliğinden kurtaracak, kendini toplumun bir parçası olarak görmesini sağlayacak ve onlara bir işe yaramanın mutluluğunu hissettirebilecek başlıca yol, istihdam edilmeleridir.

“Genelde engellilerin istihdamının önemini vurgulamaya yönelik ele alınan en temel gerekçe Türkiye’de 10 milyona, dünyada da 500 milyona yaklaşan engelli nüfusun yüksek oranıdır. Bu kadar büyük bir kesimin işgücünden mahrum edilmesinin ekonomik açıdan büyük kayıp olduğu söz konusu edilmektedir. Yine sosyal psikolojik açıdan, engelli istihdamının, engellinin toplumla bütünleşmesi, kendini dışlanmış hissetmeyip toplumun bir parçası olarak hissetmesini sağlamak anlamında da önemine vurgu yapılmaktadır” (İnanç, 2009: 27-28).

“İnsanlar kendilerinin ve bakmakla yükümlü olduklarının varlıklarını sürdürebilmek, doğal, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayabilmek için çalışmak ve gelir sağlamak zorundadır. Bu zorunluluk engelliler için de geçerli olup aynı zamanda da bir haktır. Bu açıdan engellilerin çalışma yaşamına girmesi sosyal olduğu kadar aynı zamanda ekonomik bir zorunluluktur. Ayrıca toplumun genel refah düzeyinin yükselmesi ancak yüksek bir istihdam düzeyinin sağlanması ile mümkündür” (Mutioğlu, 2003: 312).

“Ülkemizde engelli olmadığı halde iş bulamayanların olması, işsiz kalmaları gibi gerekçeler ise engellilerin lehine dönük istihdam politikalarını haksız kılmaz. Engellilerin insanca yaşama koşullarının oluşturulmaması ve onların sahipsiz bırakılması sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmaz. Bu gerekçelere bağlı olarak son zamanlarda engellilerin istihdamına yönelik ciddi adımlar atılmaya başlanmıştır” (Kesgin, 2008: 84).

“2005 yılında, Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nca, “2005-2010 Özürlülerin İstihdamı Eylemi Planı” hazırlanmış ve 2005 yılı özürlülerin istihdam yılı olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte özürlülerin istihdamının önündeki engelleyici bazı mevzuatlarda düzenlemeler yapılmıştır. Fakat mevzuattaki iyileştirme ve düzeltmelere rağmen kurumsal anlamda uygulamalarda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bununla birlikte Türkiye son zamanlarda AB rüzgârının hızıyla birlikte yasal düzenlemeler konusunda eksikliklerinin çoğunu tamamlamış; bu alan, sorun niteliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır” (Kazgan, 2013: 61). Türkiye’de artık ağırlığını daha çok hissettiren sorun; mevzuatın hayata geçirilmesinde ağırdan alma, uygulama alanındaki koordinasyon eksikliği ve denetim mekanizmalarındaki boşluklardır

1.5378 Sayılı Özürlüler Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler

5378 sayılı Özürlüler Kanunu’nun istihdamla ilgili düzenlemelerini ele alacak olursak, istihdam konusunda özürlülere yönelik ayrımcılığa karşı önemli hükümlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Yasanın 14. maddesinde “kişiyi işe alımda; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde özürlülerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz. Çalışan özürlülerin aleyhine sonuç doğuracak şekilde, özrüyle ilgili olarak diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz.” (Mutioğlu, 2003: 315) denilmektedir. Bu madde 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında daha sonra detaylı şekilde ele alınacaktır. Yine bu kapsamda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’ndaki düzenleme önemlidir. 657 sayılı DMK’nın 48.

maddesi A/7 fıkrasında yer alan “görevini devamlı yapmasına engel olabilecek vücut veya akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile özürlü bulunmamak” ifadesi şu şekilde değiştirilmiştir: “Görevini devamlı yapmasına engel olabilecek şekilde zihinsel özürlü olmamak”. Böylece ileri derecedeki zihinsel engelliler hariç olmak üzere özürülere memuriyet yolu açılmıştır. Bu ayrımcılığa yönelik önemli bir düzenlemedir (Şahin, 2007: 118).

Aynı biçimde Özürülüler Kanunu’nun istihdamla ilgili maddesinde: “çalışan veya iş başvurusunda bulunan özürülülerin karşılaşabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya ve ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılması zorunludur. Özürülülük durumları sebebiyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özürülülerin istihdamı, öncelikle korumalı işyerleri aracılığıyla sağlanır.” (Özürülüler Kanunu, 2004: m.14) ifadeleriyle kurum ve kuruluşlara, işyerlerine önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Bununla ilgili düzenleme de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Özürülüler İdaresi Başkanlığı’na bırakılmıştır (Şahin, 2007: 121).

2.4857 Sayılı İş Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler

4857 sayılı İş Kanunu’nda özürülülerin istihdamına yönelik zorunlu kota rejimi öngörülmektedir. İş Kanunu açısından özürlü, Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelikte (ÖETİHY), (İşgücü Yetiştirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeliği, 2004) “Özürlü: Bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerindeki engelleri nedeniyle çalışma gücünün en az yüzde 40’ından yoksun olduğu sağlık kurulu raporuyla belgelenenleri” tanımlar (Gözler, 2007: 49).

Çalıştırılacak özürlü oranı İş Kanununun 30/1 maddesinde belirlenmiştir. Bu yönetmelikte kurumlara çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Öncelikle kurum çalıştıracığı özürülüye bir istihdam alanı yaratmak zorundadır. Özürülülerin mesleğe kazandırılmaları, mesleki rehabilitasyonları ve istihdam danışmanlığı hizmetleri de kurumun diğer sorumluluk alanlarıdır. İşveren

kurumun sorumluluk alanlarını belirleme için, Türkiye İş Kurumu; İşgücü Yetiştirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeliği'ni çıkarmıştır (İşgücü Yetiştirme ve Uyum Hizmetleri Yönetmeliği, 2004). Yönetmeliğin ekinde de özürliilerin çalıştırılabilecekleri işler listesi yer almaktadır. Bu liste dışında çalıştırılma ancak işyeri hekiminin kararına bağılıdır. Özürlü istihdamına yönelik teşvikler de Özürlü ve Eski Hükümlülerin Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdamlarına İlişkin Tebliğ'de belirlenmiştir (Gözler, 2007: 52). İlgili tebliğini 11 inci maddesinde (Gözler, 2007: 53-54); "50 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran kamu kurum ve kuruluşlarının;

1. 4857 sayılı Kanununun 30 uncu maddesi gereğince her yılbaşından geçerli olmak üzere Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen orana göre çalıştırmaları gereken sayıdan fazla çalıştırdıkları özürlü ve eski hükümlü için,
2. Çalışma gücünü %80'den fazla oranda kaybetmiş özürlüleri istihdam eden kamu kurum ve kuruluşlarının bu şekilde çalıştırdıkları özürlüler için,
3. İstihdam etme yükümlülükleri olmadığı halde bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde özürlü ve eski hükümlü çalıştıran kamu kurum ve kuruluşlarının bu şekilde çalıştırdıkları özürlü ve eski hükümlüler için, ödemeleri gereken sosyal sigorta primi işveren hissesinin yarısı hazinece karşılanır.
4. Özürlü istihdamına uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlarda çeşitli Kanun ve Yönetmeliklerle belirlenmiştir. Fakat uzunca bir zaman yaptırım konusunda boşlukların olduğunu belirtmek gerekir. Bu süre zarfında yaptırımların oldukça düşük kalması özürlülerin istihdamının başarısı konusunda bir engel olarak kalmıştır. Bu sorun maddi cezaların yeniden düzenlenmesi ve caydırıcı bir hal almasıyla çözümlenme sürecine girmiştir."

"Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik önemli düzenlemeler ortaya koymakla birlikte çeşitli eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu eleştirilerden biri de Kurt'a aittir. Yönetmelik istihdam konusunda gerek iş arayan özürlü işsizlere gerekse özürlü işçi

çalıştırmak isteyen işverenin ihtiyaçlarına etkin ve verimli çözümler getirmemektedir. Kolaycılık sistemine dayanarak ortaya çıkan Yönetmelik, işvereni istihdamı zorunlu, Türkiye İş Kurumunu ise istihdamdan sorumlu tutarak işsiz özürülleri çalışma hayatına kazandırmayı hedeflemektedir” (Sunar, 2006: 91).

“Özürüllerin özürüllük durumları, iş ortamlarının bu durumlarına uygunluğu, ergonomik durumların sağlanabilirliği, özürüllerin işe alıştırılmaları, işyerindeki eğitimleri vb. konular ise Yönetmelikte yer almamaktadır. Ortaya çıkan yasal boşluktan dolayı işverenler tarafından engelli işçilerin sayısının azaltılması amaçlanmaktadır. Yönetmelikte açık olarak belirtilen tek konu ise, işe alımlarla ilgili sürelerdir. Sürelerin katılığı engellilerin istihdamı ile ilgili ciddiyetsizliğin ifadesidir” (Gözler, 2007: 57).

“Ancak düşünölmelidir ki zorunlu kota rejimini benimsemiş her ölkede çeşitli yaptırım ve müeyyideler kaçınılmaz olarak kullanılmaktadır. Özellikle cezaların daha yaptırıcı şekilde yükseltilmesi olumlu sonuçlar vermiştir. Önceki ceza oranlarında engelli çalıştırmaktansa ceza ödemeyi karlı bulan işveren yeni düzenlemelerle engelli çalıştırmak konusunda sorumluluk alma arayışına girmeye başlamıştır. Sorumluluk arayışındaki işverene devletin şu an için destek olma konusundaki yetersizliği eleştirisi gerçekçidir” (Sunar, 2006: 93).

Öyle sanılıyor ki bu sorunun çözümü soruna hangi pencereden bakıldığına bağlıdır. “Engelliye göre iş mi?” yoksa “İşe göre engelli mi?”. Bu sorunlara verilebilecek sağlıklı cevaplar bu alandaki temel politikaları belirlemede önemli katkılar sağlayacaktır.

2.3.2.4. Engellilere Yönelik Rehabilitasyon Hizmetleri

5378 sayılı Özürüllü Kanunu'nda rehabilitasyon şu şekilde tanımlanmaktadır: “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan özü ortadan kaldırmak veya özürüllüğün etkilerini mümkün olan en az düzeye indirmek, özürüllüye yeniden fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal, sosyal, mesleki ve ekonomik yararlılık alanlarında başarabileceği en üst düzeyde

yetenekler kazandırarak; evinde, işinde ve sosyal yaşamında kendine ve topluma yeterli olabilmesi ve özürünün toplum ile bütünleşmesi, ayrımcılığa karşı tüm tedbirlerin alınması amacıyla verilen koruyucu, tıbbî, mesleki, eğitsel, rekreasyonel ve psiko-sosyal hizmetler bütünü.” (Özürülüler Kanunu, 2005).

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi rehabilitasyon hizmeti çok yönlü bir faaliyettir. Bu faaliyetin sağlıklı yürütülebilmesi için doktor, psikolojik danışman/psikolog, fizyoterapist, çocuk gelişimci, özel eğitim öğretmeni, sosyal hizmet uzmanı, hemşire gibi alanında uzman bir ekibin birlikte çalışması zorunludur. “Rehabilitasyon hizmetlerini genel itibariyle üç gruba ayırmak mümkündür” (Şahin, 2007: 116):

1. Medikal (Tıbbî) Rehabilitasyon Hizmetleri

“Medikal rehabilitasyonu; fiziksel anlamda kısıtlı yetenekleri çeşitli yöntemlerle mümkün olabilecek en üst düzeye çıkarmaya yönelik uzmanlık gerektiren faaliyetler olarak tanımlayabiliriz. Bu faaliyetleri öncelikle yürütecek kişiler fizyoterapistlerdir. Fakat bu faaliyette de ekip çalışması zorunludur. Rehabilitasyon, hizmet alacak kişinin düzeyine göre programlanır ve uygun araçlarla hizmet sunulur. Türkiye’de bu faaliyetler genel olarak özel rehabilitasyon kurumları aracılığıyla sunulmaktadır ancak bu kurumların da yeterli uzman kadroya ve donanıma sahip olmadıkları bilinmektedir” (Şahin, 2007: 116-117).

2. Psiko-Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri

“Bu rehabilitasyon türü özürülü bireyler kadar onların ailelerine de dönük bir hizmettir. Günümüz şartlarında özürülü olmayan insanların bile sıkça ihtiyaç duyduğu psikolojik destek özürülüler ve onlardan doğrudan etkilenen aileleri için oldukça büyük önem taşımaktadır. Ailelerin, özürülü çocuğa sahip olduklarında; kabullenmeme, aşırı koruyucu olma ya da içe kapanma şeklinde gösterdikleri ilk tepkileri, genelde, herhangi bir profesyonel destek almadıklarından, kalıcı hale gelmektedir. Bu sağlıksız

durum da doğrudan özürlü çocuklarını olumsuz etkilemektedir. Planlanmış düzenli destek hizmetiyle, ailelerin mevcut durumu, sağlıklı bir şekilde kabullenmeleri kolaylaşacak ve bu kabulleniş engelli bireyin gelişimini hızlandıracaktır. Yine aynı şekilde özürölüler ve ailelerine yönelik çeşitli sosyal etkinlikler birçok açıdan çok önemli yararlar sağlayacaktır” (Şahin, 2007: 118).

“Fakat maalesef günümüzde çoğu kişi psikososyal rehabilitasyonun yararlarında hemfikir olsa da bu alanda düzenlemeler ve faaliyetler ya oldukça yetersiz ya tamamen plansız ya da göstermelik yapılan uygulamalar şeklindedir. Devletin bu konuda da politikalar üretmesi, sürekli ve planlı aktivitelerin yasal çerçevesini belirlemesi gerekmektedir” (Şahin, 2007: 118-119).

3.Mesleki Rehabilitasyon Hizmetleri

“Günümüzde sosyal model ağırlıklı sosyal politikalar kapsamında, hem ulusal hem de uluslar arası ölçekte mesleki rehabilitasyon önemini her geçen gün arttırmaktadır. O nedenle tanım çeşitliliği de kaçınılmaz olmaktadır” (Şahin, 2007: 120). Özürölüler Kanunu’nda mesleki rehabilitasyon şu hükümler yer almaktadır:

“Özürölülerin yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz. Özürölülerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla meslekî rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır. Gerçek veya tüzel kişilerce açılacak olan özel meslekî rehabilitasyon merkezleri, yetenek geliştirme merkezleri ve korumalı işyerlerinin değişik tipleri ile özel işyerlerinde bireylerin bireysel gelişimleri ve yeteneklerine uygun iş veya becerilerini geliştirici tedbirler alınır. Bu alandaki hizmetler ihtiyaçlara göre iş ve meslek analizi yapılarak hizmet satın alınması suretiyle temin edilebilir. Buna ilişkin usûl ve esaslar, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Özürölüler İdaresi Başkanlığınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Sosyal ve mesleki rehabilitasyon

hizmetleri belediyeler tarafından da verilir. Belediyeler bu hizmetlerin sunumu sırasında gerekli gördüğü hallerde, halk eğitim ve çıraklık eğitim merkezleri ile işbirliği yapar. Özürünün rehabilitasyon talebinin karşılanamaması halinde özür, hizmeti en yakın merkezden alır ve ilgili belediye her yıl bütçe talimatında belirlenen miktarı hizmetin satın alındığı merkeze öder.” (Özürümler Kanunu, 2005).

Yine buna paralel olarak Uluslar arası Çalışma Örgütü'nün tanımı da şu şekildedir: “Mesleki rehabilitasyon, devamlı ve koordinasyon içindeki rehabilitasyon sürecinde, özür, kişiyi uygun bir iş sahibi yapmak ve bu konumunu korumasını sağlamak üzere planlanan mesleki rehberlik, mesleki eğitim ve seçici yerleştirme örnekleri gibi çeşitli hizmetlerin sunulduğu bir hizmet kesimidir.” (Akbaş, 2006: 34). Mesleki rehabilitasyon günümüz özürümler politikalarının en önem verilen alanlarından biridir. Özürümler Kanunu'nda görüldüğü gibi devlet bu alanda yerel yönetimleri devreye sokmayı tasarlamakta ve yerel yönetimlere sorumluluk yüklemektedir.

“Mesleki rehabilitasyon, kurumlar arası koordinasyon ve ciddi bir planlama/takip gerektiren masraflı bir faaliyettir. Türkiye'de ise bu faaliyet alanının ciddi bir şekilde işlerlik kazandığını ve gerekli yasal düzenlemelerin ve kurumlaşmaların olduğunu söyleyemeyiz. Türkiye İş Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, dernekler, özel kurum ya da kuruluşlar bu alana yönelik kendilerine özgü çeşitli çalışma ve etkinliklere imza atsalar da; bunları yeterli olarak değerlendirmek mümkün değildir” (Akbaş, 2006: 35).

Yeni sosyal güvenlik sistemi önceki SGK yapılarını tek çatı altında birleştirecek şekilde yeniden yapılandırılmış ve özürümlere yönelik kapsam genişletilerek bu yapının içine alınmıştır. 1999'da yapılan 1. Özürümler şurası bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturmuştur. Özürümler için 1995-2000 yıllarını kapsayan ülke raporunda AB müktesebatına uyumlu olabilmek adına vurgulanan hassasiyet göz önünde bulundurulmuştur.

2.3.2.5. Engellilere Yönelik Sosyal Güvenlik Hizmetleri

“Sosyal güvenlik sistemimiz, bireylerin bugünü ve yarınını, ortaya çıkması muhtemel sosyal, ekonomik, fizyolojik (doğal) risklere karşı güvence altına almayı hedefleyen bir sistem olarak görülmektedir.” (I. Özürülüler Şurası, 1999). Bu bağlamda sosyal sigortaların önemli bir yeri olduğu görülmektedir: Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör yapıları için geçmişten günümüze dek onlarca kanun çıkarılmıştır.

Bu kanunlar kapsamında özürlülük malullük olarak değerlendirilmekte kendi hizmet alanlarıyla ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Ayrıca bakıma muhtaç özürülüler için evde bakım uygulaması kanuni zorunluluk haline gelmiştir. “Örnek olarak, 5434 sayılı Kanuna göre, kota kapsamında özürülü olarak işe alınanlardan 15 yıl fiili hizmet süresini dolduranlara istekleri üzerine emekli aylığı bağlanabilmektedir” (Aysan, 2006: 63).

Fakat bu düzenlemelere rağmen ülkemizde, sosyal sigorta kapsamında özürülüler açısından ciddi sıkıntılar vardır. Sosyal sigorta şemsiyesi, bu alandaki hizmetlere en çok ihtiyaç duyan bu kesimin ciddi bir oranını kapsamamaktadır. “Türkiye'deki özürülülerin sadece yüzde 60.28'inin sosyal güvenlik imkânına, sahip olduğu, bunların yüzde 44.50'sinin kendi adına, yüzde 55.49'unun ise başkası adına sosyal güvenlikten yararlandığı” (Özürülüler İçin Ülke Raporu, 1995-2000) göz önüne alındığından durumun ciddiyeti anlaşılacaktır.

“5378 sayılı Özürülüler Kanunu'yla özürülüler ayrıcalıklı kılınmış emeklilik için 15 yıl sigortalılık süresi yeterli görülmüş, yaş sınırlaması aranmamıştır. Aynı zamanda bu yasada özürülü çocuğa sahip çalışan anneler için de iyileştirici bir düzenleme yer almıştır. Bu düzenlemeye göre bakıma muhtaç özürülü çocuğu bulunan annelere 1 Ekim 2005'ten sonraki çalışmaları için 1/4 oranında fiili hizmet zammı verilecek ve bu süreler yaş haddinden indirilecektir. Bu hüküm sadece 1 Ekim 2005'ten sonraki çalışmalara uygulanacak olup, geçmiş çalışmalar için geçerli olmayacaktır. Yani bakıma muhtaç özürülü çocuğu bulunan bir kadın, 1 Ekim 2005'ten sonra 20 yıl çalışırsa, 5 yıl da fiili hizmet süresi eklenecek ve 25 yıl prim ödemiş sayılarak

emekli olacaktır. Ayrıca bu 5 yıl emeklilik yaşından da indirilecektir. Böylece normalde 58 yaşında emekli olacakken 5 yıllık indirimle 53 yaşında emekli olabilecektir” (Aysan, 2006: 65-66).

“Sosyal yardım da sosyal güvenlik uygulamalarına benzer biçimde fonksiyon icra edebilmektedir. 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun kapsamı; fakru zaruret içinde ve muhtaç halde bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlaması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler ile sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olup, bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özürülülerin tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerinin kurumlarca karşılanmayan kısmıdır. Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nda toplanan kaynaklar, il ve ilçelerde oluşturulmuş bulunan 931 vakfa aktarılarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır” (Özürülüler İçin Ülke Raporu, 1995-2000).

“5378 sayılı Özürülüler Kanunu’nda ise bakıma muhtaç özürülülerle ilgili bakım hizmetlerine yönelik önemli düzenlemeler yer almaktadır. Sosyal bakım hizmetleri kapsamında bir kurumsallaşmanın önü açılmak istenmektedir. Bakımın, bir hizmet şeklinde olabileceği gibi nakdi yardım olarak da sunulabileceği yasanın 6-9-25-2630. maddelerinde ifade edilmektedir. 25’inci maddede hiçbir sosyal güvencesi olmayıp belirlenen yoksulluk düzeyinde bulunan özürülülere maaş bağlanacağı hükmü getirilmiştir. Bu kapsamda Özürülü aylığından 2005 yılında 328.000 özürülü vatandaş yararlanmıştı” (İnanç, 2009: 41).

Özürülüler Kanunu’nda bakım hizmetinin, hizmet sunduğu kişiler anlamında kapsamının genişletildiğini söyleyebiliriz. Böylece bakıma muhtaçlara yönelik özel kurumlaşmanın önü de açılmış ve bakım hizmetinde aylık ödenecek tutarın iki asgari ücreti geçemeyeceği de hükme bağlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELLİLER SARAYI UYGULAMALARI VE SONUÇLARI

3.1. BAĞCILAR BELEDİYESİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK YAKLAŞIMI VE UYGULAMALARI

3.1.1. Bağcılar Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Yaklaşımı

Bağcılar Belediyesi üst yönetimi dezavantajlı toplum gruplarına karşı kurumsal ve sürekli hizmet anlayışı ile hizmet vermeyi genel hizmet anlayışı içinde benimsemiştir. Bu amaçla Belediye'nin engelliler, kadın ve çocuklar ile yaşlılara yönelik sosyal, kültürel, ekonomik ve sağlık hizmetleri bulunmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2009: 44).

Bağcılar Belediyesi faaliyet raporlarının hepsinde stratejik alan olarak belirlediği "sosyal belediyecilik", "insan ve sosyal hayat" başlıkları altında engellilere yönelik amaç ve hedeflerini belirtmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 44).

Bağcılar Belediyesi'nin engellilere yönelik yaklaşımında temel amaç ve hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- A. Engellilerin topluma kazandırılmasını sağlamak
- B. Engellilerin sorunlarını yerinde tespit etmek
- C. Engellilerin toplumsal ve ekonomik hayata katılabilmeleri için tek bir merkezde organize edilmiş profesyonel sağlık, rehabilitasyon, bilgilendirme ve erişilebilirlik çalışmalarını düzenlemek ve koordine etmek,
- D. Engellilerin meslek edinmelerini sağlayacak meslek edindirme kursları açmak
- E. Engelli ve ailelerinin bilgilendirilmesi, sosyal hayat uyumu, rehabilitasyon ve motivasyonlarının yükseltilmesini sağlamak

F. Engellilere yönelik Avrupa Birliği projeleri ile toplumsal projelerin birlikte yürütülmesini sağlamak,

G. Engellilere yönelik maddi ve ayni yardımları organize etmek (Bağcılar Belediyesi, 2009: 45).

Bu amaçla belediye bünyesinde bulunan Sağlık İşleri Müdürlüğü, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Basın Yayın Halkla İlişkiler Müdürlüğü tarafından organize edilen sağlık, kültürel ve sosyal aktiviteler ile sürekli ve düzenli olarak Bağcılar Belediyesi “Engelliler Koordinasyon Birimi” ile uyumlu bir şekilde Engelliler Sarayı içinde oluşturulan sistemli çalışmalar belediyenin engellilere yönelik çalışmalarının temelini teşkil etmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 45).

Bu amaçla Bağcılar Belediyesi engellilere yönelik çalışmalarını;

A. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı

B. Engelli vatandaşların ürettikleri ürünleri satabilecekleri Engelliler Çarşısı

C. Meslek edindirme Kursları bünyesinde sürdürmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 45).

Bağcılar Belediyesi engellilere yönelik hizmetlerini sivil toplum kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Kalkınma Ajansı ve gönüllü katılımcılar ile işbirliği içinde yürütmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 44).

Belediye üst yönetimi engellilere yönelik hizmetlerinde pozitif ayrımcılık uygulamaktadır. Kadınlar, çocuklar ve gençler, yaşlılar ile engellilerin toplumun her alanında uyumlarını sağlayabilmek belediye üst yönetimi tarafından desteklenmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 3).

Bağcılar Belediyesi her yıl engellilerin topluma kazandırılması ve engellilere yönelik çalışmaların iyileştirilmesi amacıyla Engelliler Şurası düzenlenmektedir. 2000 yılından beri düzenlenen Engelliler Şurası her sene Mart ayında engellilerin sorunlarına ve çözüm önerilene yönelik çalışmaların ortak bir amaç etrafında tartışıldığı, bilimsel olarak çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı bir platform olarak görülmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 5).

Engelliler Şurası’nda konu ile ilgili sosyal hizmetler uzmanları, hekimler, yerel yönetim kademelerindeki görevliler ve halkın katılımı ile yerel

ve ulusal düzeyde engellilere yönelik çalışmalar hakkında bilgi verilmekte ve halkın talep ve istekleri değerlendirilmektedir.

3.1.2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Meclisi

Bağcılar Belediyesi tarafından vatandaş odaklı halka dönük, yönetim anlayışı halk Meclisleri toplantıları ile ilçede bulunan 22 mahallede yapılmaktadır. Bu meclislerde doğrudan demokrasi örneği olarak kadın engelli ve çocuklardan oluşan özel grupların, aracısız olarak istek, şikayet ve taleplerini sunmaları ve belediye yöneticileri ile doğrudan iletişime girmeleri sağlanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2012: 93).

Bağcılar Belediyesi engellilere yönelik temel politika olarak uygulama ve projeler geliştirmesini 45 üyeden oluşan sivil toplum kuruluşu özelliğinde Engelliler Meclisi ile koordineli olarak yürütmektedir. Engelliler Meclisi engellilere yönelik faaliyetlerde belediye ile işbirliği içinde tavsiye kararları alabilmekte ve engellilerin talep, istek ve beklentilerini doğrudan belediyenin ilgili bölümlerine iletebilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2009: 62).

Engelliler Meclisinin amacı, Bağcılar'da yaşayan engellilerin sorunlarıyla ilgilenmek, onların çözümüne katkıda bulunmak ve onların toplumsal hayata uyum sağlamaları için gereken her türlü çalışmayı yapmaktır (Bağcılar Belediyesi Engelliler Meclisi Yönetmeliği, 2013: md.5).

Bu amaçla Bağcılar Belediyesi Engelliler Meclisinin Görevleri aşağıda sıralanmıştır (Bağcılar Belediyesi Engelliler Meclisi Yönetmeliği, 2013: md.12).

- A. Meclis kararlarını yürütecek olan 9 kişilik İcra Kurulu'nu seçmek,
- B. Engellilerin sorunları ile ilgili çalışmalar yapacak olan komisyonları seçmek,
- C. Engellilerin sorunları ile ilgili toplantılar tertip etmek,
- D. Belediye hizmetleri açısından tespit edilen eksiklikleri rapor etmek,
- E. Çeşitli kültürel etkinlik ve formlar düzenlemek,

F. Seslerini kamuoyuna duyurup, sorunlarını gündeme getirmek için her türlü çalışmayı yapmak.

Bu proje ile engelli vatandaşların toplumla kaynaşması, bütünleşmesi ve sosyal hayata katılımı sağlanmaktadır.

3.2. BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELİLER SARAYI VE ENGELLİLER AKADEMİSİ

3.2.1. Kuruluşu ve Tarihçesi

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı, Bağcılar Belediyesi tarafından 2008 yılında Stratejik Plan'a alınan ve 2010 yılında yapımı tamamlanan, engelli ve ailelerine kalıcı çözümler üretmeyi amaçlayan sistemin tek çatı altında toplanmış kurumdur (Bağcılar Belediyesi, 2013: 71).

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı 2.500 m² alana kurulmuş ve kullanım alanı olarak 16.500 m² ye sahip engellilere bütünleşik hizmet sunan bir yapıya sahiptir. Bina bünyesinde; 180 araç kapasiteli otopark, hidroterapi merkezi, fizyoterapi merkezi, derslikler, atölyeler, psikolojik danışma merkezi, idari bürolar, eğitim sınıfları, üretim atölyeleri, görme engelliler odası, kitap basım ve idari bürolar, fuaye, sergi salonu, iki adet seminer salonu, sinema salonu, çok amaçlı salon, mutfak, yemek eğitim merkezi, hazır pişirme merkezi, restoran, kapalı oyun salonu ve açık hava sineması yer almaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 76).

Engelliler Sarayı dünya standartlarına uygun olarak engellilere yönelik erişilebilirlik çalışmalarına uygun olarak yapılmıştır. Bina girişi, merdivenler, salon ve toplantı merkezleri, tuvalet ve lavabolar zihinsel ve bedensel engelliler düşünülerek tasarlanmıştır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 77).

3.2.2. Amacı ve Fonksiyonları

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nın temel amacı engelli ve ailelerinin toplumsal ve ekonomik hayata uyum sağlayabilmeleri için kurulmuş engellilere yönelik sosyal hizmetlerin toplandığı sistemi tamamlamaktadır (<http://www.bagcilarengellilersarayi.com/> Erişim: 01.09.2013).

Bütünleşik sosyal hizmet yaklaşımı ile engellilerin rehabilitasyon çalışmaları tek bir merkezde pek çok sosyal, kültürel ve eğitim aktivitesi ile beraber verilmektedir. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı bünyesinde Bağcılar Belediyesi Engelliler Koordinasyon Birimi tarafından organize edilen "Engelliler Akademisi", engellilere yönelik bütün faaliyetlerinin genel adıdır. "Hayal Kur Geleceğe Dokun" sloganı ile belediye sınırları içindeki engellerin projeden yararlanması sağlanmaktadır (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 01.09.2013).

Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi Projesinin amacı, engelli bireylerin ve ailelerinin 15 farklı meslek edindirme kursuyla istihdam edilmelerini, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerle kendilerinin ve ailelerinin sosyo-ekonomik gelişimine, toplumla bütünleşmesine katkı sağlamaktır. Aynı zamanda, mesleki eğitimlerle "evde istihdam" kolaylığını da hayata geçirmektir (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 01.09.2013).

Engelliler Akademisinin en önemli amacı; ekonomik gelişimle birlikte, uyum seminerleriyle, engelli bireylerin kendilerini ifade edebilme yeteneğini artırmak, engellilere ve ailelerine psikolojik danışmanlık hizmeti vererek sorunlarla mücadele etme yollarını öğretmek olarak belirtilebilir (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 01.09.2013).

Engelliler Akademisi Projesi ile hızla değişen ve gelişen gündelik yaşam standartlarında Belediye sınırları içinde her bireyin sosyal hayatta statü edinmesi ve sosyo-ekonomik gelişimini tamamlamış olması hedeflenmektedir. Bu gelişim sürecince dezavantajlı gruplardan engellilerin hayata uyum sağlama sürecini hızlandırmak, projenin vizyonunu oluşturmaktadır. Sosyal ve ekonomik olmak üzere iki aşamalı olarak

yürütülen projede bir yandan engellilerin gelişimi sağlarken diğer yandan da toplumda bir farkındalık ve hassasiyet oluşturmaya yönelik çalışmalar yapan fonksiyonel bir projedir (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 02.09.2013).

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nın hedef kitlesi, Bağcılar İlçesi'nde yaşayan, 3-6 yaş arası ortopedik, zihinsel, konuşma, işitme ve görme engelliler, 14-60 yaş arası ortopedik, zihinsel, konuşma, işitme ve görme engellilerle bu engellilerin aileleri hedef gruplardır. Ayrıca "Engelli Çocuklar Gündüz Bakım Evi" ile engelli çocuklarımızın okul öncesi eğitim almaları sağlanmakta ve böylece terapi süreçlerine destek olunmaktadır (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 02.09.2013).

Şekil 2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi Afişi

Kaynak: Bağcılar Belediyesi, http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/images/pro_jebrosuru.PNG Erişim: 03.10.2013.

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda sosyal hizmet ve mesleki eğitim alan engelli grupları aşağıda gösterilmiştir:

- A. Ortopedik Engelli
- B. Görme Engelli
- C. İşitme Engelli
- D. Konuşma Engelli
- E. Zihinsel Engelli (Bağcılar Belediyesi, 2009: 110).

Engelliler Akademisi Projesi, Bağcılar Belediyesi, İstanbul Kalkınma Ajansı, T.C. Kalkınma Bakanlığı, T.C. Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Özel İdaresi ile beraber koordineli şekilde yürütülmektedir (<http://www.bagcilarengellilerekademisi.com/index.php> Erişim: 05.09.2013).

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda aşağıdaki bölümler bulunmaktadır:

1. Desen Atölyesi
2. Ahşap Boya Atölyesi
3. Ses Kayıt Odası
4. Minyatür Atölyesi
5. Telkari Atölyesi
6. Hat Atölyesi
7. Tezhip Atölyesi
8. Ebru Atölyesi
9. Cam Atölyesi
10. Grafik Eğitim Atölyesi
11. Yabancı Dil Eğitim Odaları
12. Ahşap Boyama Atölyesi
13. Resim Atölyesi
14. Kağıt Atölyesi
15. Kitap Basım Odası
16. Görme Engelli Odası
17. Konuşma Engelli Odası
18. Kütüphane
19. Eczane

20. Satış Birimi
 21. Seminer Salonu
 22. Çok Amaçlı salon
 23. Restoran
 24. Oyun Salonları
 25. Radyo Yayın Teknik Odası
 26. Engelli Aile Rehabilitasyon Odası
 27. Yüzme Havuzu ve Fizyoterapi Birimi (Bağcılar Belediyesi, 2009: 115-116).

Tablo 1. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Personel Sayısı

Görev	Sayı
Şef	2
Danışman	3
Psikolog	1
Fizyoterapist	1
Hidroterapist	2
Teknisyen	3
Muhasebe Öğretmeni	1
Anaokulu Öğretmeni	3
Uygulama Öğretmeni	2
Tekstil Öğretmeni	2
İngilizce Öğretmeni	1
Bilgisayar Öğretmeni	1
Diğer Öğretmenler	6
Servis Şoförü	7
Teknisyen	3
Sekreter	2
Güvenlik	8
Temizlik Görevlisi	6
Stajyer	19
Toplam	73

Kaynak: (Bağcılar Engelliler Sarayı, 2013).

Tablo 2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Özür Grupları ve Kurs Türleri

KURS	Fiziksel	Zihinsel	Yaygın	Psikolojik	Görme	İşitme	Dil	Süreğen	Yok	Toplam	Adet
	Engelli	Engelli	Glş.Bzk.	Engelli	Eng.	Eng.	Bzk.	Eng.			
TEMEL BİLGİSAYAR EĞİTİMİ	122	56	1	-	15	13	9	10	69	295	144
BİLGİSAYARLI MUHASEBE EĞİTİMİ	37	4	-	-	5	7	3	3	36	95	54
ÇAĞRI MERKEZİ OPERATÖRLÜĞÜ EĞİTİMİ	52	11	-	-	21	2	1	5	35	127	45
YABANCI DİL EĞİTİMİ	103	16	-	-	15	6	3	13	136	292	72
İŞARET DİLİ EĞİTİMİ	1	2	-	-	-	26	5	-	12	46	29
TEKSTİL ÜRETİM EĞİTİMİ (Düz Dikişçi)	12	23	-	-	2	8	2	1	17	65	36
TEKSTİL ÜRETİM EĞİTİMİ (Reşmeci)	5	11	-	-	-	6	-	2	17	41	13
TEKSTİL ÜRETİM EĞİTİMİ (Overlokçu)	7	22	-	-	-	5	1	2	15	52	21
TEKSTİL ÜRETİM EĞİTİMİ (Ütücü)	6	15	-	-	2	6	2	2	9	42	12
HALI-KİLİM DOKUMA EĞİTİMİ	23	138	-	-	5	4	1	-	58	229	48
BAYAN KUAFÖRLÜK EĞİTİMİ	17	29	-	-	-	7	5	2	13	73	38
MANTAR ÜRETİM EĞİTİMİ	30	16	-	-	3	5	-	1	30	85	19
AHŞAP OYUNCAK ÜRETİM EĞİTİMİ	33	133	3	-	5	8	13	-	2	197	86

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Özür Grupları ve Kurs Türleri											
KURS	Fiziksel	Zihinsel	Yaygın	Psikolojik	Görme	İşitme	Dil Knş	Süreğen	Yok	Toplam	Adet
	Engelli	Engelli	Glş.Bzk.	Engelli	Eng.	Eng.	Bzk.	Eng.			
EL BECERİSİ MONTAJ ATÖLYESİ	36	223	1	-	2	11	18	8	161	460	183
GÖRME ENGELLİ BAĞIMSIZ HAREKET EĞİTİMİ	3	6	-	-	65	6	3	-	-	83	6
UYGULAMALI GRAFİKERLİK EĞİTİMİ	13	2	-	-	3	-	-	-	2	20	46
GÖRME ENGELLİ BİLGİSAYAR EĞİTİMİ	1	2	-	-	35	3	1	-	-	42	17
UYGULAMALI AŞÇILIK EĞİTİMİ	1	4	-	-	1	-	1	-	1	8	67
UYGULAMALI PASTA ÜRETİM EĞİTİMİ	3	4	-	-	1	2	1	-	2	13	76
BÜRO YÖNETİM VE SEKRETERLİK EĞİTİMİ	9	-	-	-	-	1	-	-	5	15	60
MÜZİK EĞİTİMİ	3	23	-	-	3	-	-	3	-	32	16
ANA OKULU	65	94	7	-	1	3	26	2	2	200	63
ERKEK KUAFÖRLÜK EĞİTİMİ	14	26	-	-	1	-	1	-	1	43	37
RESİM	32	44	-	-	7	7	5	-	6	101	49
HALK OYUNLARI	4	52	-	-	1	-	1	1	-	59	43
KONUŞMA TERAPİSİ	1	-	-	-	-	-	137	-	-	138	421
Toplam	633	956	12		193	136	239	55	309	2.853	2.513

Kaynak: (Bağcılar Engelliler Sarayı, 2013)

Tablo 2. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Engel Grupları Mahalle Dağılımları

MAHALLE	Fiziksel	Zihinsel	Yaygın Gİş. Bzk.	Psikolojik	Görme	İşitme	Dil Knş	Süreğen	Yok	Toplam
100.yıl Mahallesi	19	26	0	0	9	8	10	0	0	72
Bağlar Mahallesi	5	6	1	1	1	4	8	1	2	29
Barbaros Mahallesi	26	29	4	0	5	6	26	4	9	109
Çınar Mahallesi	18	23	3	0	5	4	18	2	3	76
Demirkapı Mahallesi	17	37	1	0	6	8	39	0	6	114
Evren Mahallesi	33	42	0	0	8	10	25	3	5	126
Fatih Mahallesi	30	27	0	0	6	5	31	3	5	107
Fevzi Çakmak Mahallesi	22	30	0	0	2	3	35	3	4	99
Göztepe Mahallesi	14	22	0	1	3	5	29	0	1	75
Güneşli Mahallesi	17	35	2	0	9	4	44	1	2	114
Hürriyet Mahallesi	13	33	2	0	3	9	24	1	3	88
İnönü Mahallesi	17	16	0	0	7	4	20	1	2	67
Kazım Karabekir Mah.	25	35	2	0	2	3	20	3	8	98
Kemalpaşa Mahallesi	19	23	0	0	4	3	21	5	5	80
Kirazlı Mahallesi	29	48	2	0	12	14	37	6	6	154
Mahmutbey Mahallesi	13	19	0	0	3	4	11	3	1	54
Sancaktepe Mahallesi	9	10	0	0	1	3	10	2	0	35
Yavuz Selim Mahallesi	11	18	0	0	7	5	13	1	2	57
Yeni Mahalle	21	26	0	0	3	8	14	3	4	79
Yenigün Mahallesi	16	28	1	0	2	3	8	1	0	59
Yıldıztepe Mahallesi	15	29	0	0	6	7	26	3	0	86
Merkez Mahallesi	19	20	5	0	1	4	20	1	2	72
Diğer	7	8	2	0	4	0	24	0	2	47
Toplam	415	590	25	2	109	124	513	47	72	1.897

Kaynak: (Bağcılar Engelliler Sarayı, 2013)

3.2.3. Engelsiz Eğitim Projesi

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı bünyesinde Engelliler Akademisi Projesi başlığı ile yürütülen “Engelsiz Eğitim Projesi” pek çok eğitim hizmetinin bütününden oluşmaktadır (<http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php> Erişim: 09.09.2013). “Engelsiz Eğitim Projesi” kapsamında faaliyet yürüten eğitim türleri aşağıda bulunmaktadır.

3.2.3.1. İstihdama Yönelik Eğitim Hizmetleri

Engelsiz Eğitim Projesi kapsamında yürütülen eğitim hizmetlerinin başında engellilerin istihdamlarını kolaylaştırıcı eğitimler bulunmaktadır. Bu eğitimlerin istihdam artırıcı yönü olduğu gibi aynı zamanda rehabilitasyon ve engelli bireylerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır.

3.2.3.1.1. Temel Bilgisayar Eğitimi

Temel bilgisayar eğitimi diğer eğitimlerin yanında özellikle ortopedik engellileri bulunan bireyler için planlanmıştır. Bu eğitimler zihinsel engelli olmayan bireylere yönelik hizmetlerdir.

Teknolojinin büyük bir hızla geliştiği günümüzde, pek çok uygulama bilgisayar ortamında gerçekleşmektedir. Akademide, engelli bireylerin kişisel gelişimine katkı sağlamaya yönelik bilgisayar eğitimi verilmektedir. İçeriği “Temel Bilgisayar Eğitimi” olan müfredat, altyapısı hazırlanmış sınıflarda engelli bireylerimize uygulanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 61).

3.2.3.1.2. Bilgisayarlı Muhasebe

Bilgisayarlı muhasebe ya da ön muhasebe olarak yapılan işlemlerin ve genel hesap planlarının öğretildiği eğitimlerdir.

Bilgisayarlı muhasebe, bilgisayarda, muhasebe paket programları kullanılarak genel ve ön muhasebe tutma işlemidir. İşin genel özellikleri itibariyle, engelliler için ideal bir meslektir. “Bilgisayarlı Muhasebe Eğitimi” alan engelliler, muhasebeci yardımcısı olabilmektedir. Aynı zamanda eğitim sonunda verilecek belgeyle muhasebe bürolarında ve işletmelerin muhasebe bölümlerinde istihdam edilebilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 61).

3.2.3.1.3.Çağrı Merkezi Operatörlüğü Eğitimi

Engelliler Akademisi'nde verilen eğitimlerin en önemlisi olarak gösterilebilecek çağrı merkezi operatörlüğü eğitimleri, özellikle hareket engeli bulunan bireylerin istihdam edilebilmesini sağlayan önemli iş kollarından biridir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 62).

Teknolojik gelişme ile değişen hizmetler, farklı iş alanları açmaktadır. Çağrı Merkezi operatörlüğü de bu mesleklerden biridir. Birçok firmada 7 gün 365 saat 24 saat hizmet veren çağrı merkezleri, operatörlere sürekli ihtiyaç duymaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 62).

Çağrı Merkezi Operatörlüğü, ürün ve hizmet noktasında bireysel hizmeti ön plana çıkarmaktadır. Engelliler için uyumlu ve kolay bir meslek olan “Çağrı Merkezi Operatörlüğü Eğitimi”, temel olarak çağrı merkezlerindeki özel eğitimlere ön hazırlık aşamasında engelli bireylerin diksiyon, el becerisi ve konuşma becerilerine yönelik verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 62-63).

Kurumsal yapısını tamamlamış büyük ve orta ölçekli işletmelerle yapılan sosyal sorumluluk projeleri ve İŞKUR ile düzenlenen karşılıklı anlaşmalarla çağrı merkezi operatörlüğü eşgüdümlü olarak yürütülmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 63). Bu eğitimler sonucunda engelli bireylerin eğitim almasının yanı sıra, istihdam edilebilmesinin de önü açılmış ve pek çok kursiyer bu eğitimlerden sonra özellikle mobil telefon operatörleri, beyaz eşya üreticileri ve bankaların çağrı merkezlerinde istihdam edilmişlerdir.

3.2.3.1.4.Yabancı Dil Eğitimi

Teknolojik değişimlere paralel olarak yabancı dil eğitimi gerekli ve yaygın konuma gelmiştir. Fırsat eşitliğini önemseyen akademimiz, bu gayeyle engellilerimizin yabancı dil öğrenmelerini sağlamaktadır. Temel dil eğitimi kapsamında yabancı dil sınıfı oluşturularak, engelli bireylerimize yönelik “Temel İngilizce Eğitimi” verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 64).

Yabancı dil eğitimleri başlangıç düzeyinde verilmektedir. Bu eğitimler ile engellilerin bu alandaki eksikliklerinin giderilmesi ve aynı zamanda sosyal rehabilitasyon kapsamında normal bireyler gibi kişisel gelişimlerinin tamamlanması amaçlanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 64).

3.2.3.1.5.Tekstil Üretimi Eğitimi

Engelliler Akademisi’nde verilen istihdam artırıcı eğitim hizmetlerinden en önemlisi sayılabilecek tekstil üretimi, ilçe genelinde bulunan imalathaneler ve konfeksiyon atölyelerinin ihtiyaçları göz önünde planlanarak geliştirilmiştir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 64).

3.2.3.1.5.1. Düz Dikişçi

Tekstil sektöründeki nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak üzere Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayında bulunan atölyelerde “düz dikiş” eğitimi verilmektedir. Engelliler Akademisi’nde bu eğitimi alan engelliler, beceri ve istekleri doğrultusunda meslek sahibi olmakta ve tekstil sektöründe çalışma imkânı bulabilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 65).

3.2.3.1.5.2. Reşmeci

Tekstil işinde dikiş dikmek için kullanılan çeşitli makinelerden biri de reşmedir. Bu makineyi kullananlara ise reşmeci denilmektedir. “Tekstil Üretim Eğitimleri” kapsamında verilen bu kurs, engellilerin istihdamında kolaylık sağlamaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 65).

3.2.3.1.5.3. Overlokçu

Tekstil, en önemli ve gelişmiş sektörlerden biridir. Firmalar, bu alanda nitelikli elemana ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlardan ve sağlıklı verilerden yola çıkılarak, akademimizde engelli bireylerin istihdamına yönelik “overlokçu” eğitimi verilmektedir. Overlok; kumaş, halı ve kilimlerin kenarına makineyle atılan zikzaklı sıkı dikiştir. Bu bölümde eğitim alan engelliler, tekstil firmalarının çokça ihtiyaç duyduğu bu mesleğe sahip olabilmektedir. Overlok; kumaş, halı ve kilimlerin kenarına makineyle atılan zikzaklı sıkı dikiştir. Bu bölümde eğitim alan engelliler, tekstil firmalarının çokça ihtiyaç duyduğu bu mesleğe sahip olabilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 65-66).

3.2.3.1.5.4. Ütücü

Ütücüler, tekstil sektöründe ihtiyaç duyulan ve çokça aranan nitelikli elemanlardır. Sektörün canlılığı ve gereksinimleri dikkate alınarak, “Tekstil Üretim Eğitimleri” ile engellilerin istihdamına yönelik önemli adımlar atılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 66).

Bu eğitimler ile engelli bireylerin kolay istihdam edilecekleri ara eleman eksikliğini giderilmesi planlanmıştır. Özellikle köyden kente göçün ağırlıklı olduğu ilçede ilçe genelinde yoğun bir sektör olan tekstil üretimi işletmelerine aileleri ile gidebilecekleri düşünülmüş ve el emeğinin değerlendirilmesi için evde üretim yapan ailelere de finansal açıdan destek olunmaya çalışılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 66).

3.2.3.1.5.5. Halı Kilim Dokuma Eğitimi

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı’nda bulunan atölye çalışmalarına dayalı eğitimlerde, el becerileri önemli bir yer tutmaktadır. “Halı-Kilim Dokuma Eğitimi” ile geleneksel sanatlarımız makine tezgâhlarında yeniden canlanmakta ve engellilere istihdam sağlayarak, değerli bir mesleğe dönüşmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 67).

Halı ve kilim dokuma eğitimleri engelli bireylerin sosyal ve hareket motor kabiliyetlerini geliştirici eğitim hizmetlerindedir. Bu eğitim sonucunda üretilmiş halı ve kilimlerin engelliler çarşısında, düzenlenen kampanyalarla üretici olan engelliler tarafından satışı da gerçekleştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 67).

3.2.3.1.6. Cam Boyama Eğitimi

Genellikle hobi amaçlı kullanılan cam boyama teknikleri veya vitray çalışmaları engellilerin hem güzel sanatlara dayalı yönlerini ortaya çıkarırken hem de engelliler çarşısında el emeklerini sergilemem ve pazarlayabilme imkanı sağlamaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 68).

Bu amaçla verilen eğitimlerde, küçük dekoratif cam materyaller, bardak altlıkları ya da küçük düz cam panolarının boyanması ve teknikleri öğretilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 68).

3.2.3.1.7. Kuaförlük Eğitimi

Günlük yaşamda temel ihtiyaçlardan birini karşılayan kuaförlük, çok önemli ve eski bir meslektir. “Kuaförlük Eğitimi”, uygulamalı olarak verilmektedir. Eğitimle; müşteri bilgilendirme, saç bakımı, saç kesimi ve saç yapımı gibi işlemleri gerçekleştiren nitelikli elemanlar yetiştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 68).

3.2.3.1.8. Mantar Üretimi Eğitimi

Günümüzde pek çok tarımsal ürün şehir ortamında yetiştirilebilmektedir. Bu ürünlerden biri de mantardır. Kapalı ve nemli bir ortamda yetişen mantar, cazip bir üretim dalı haline gelmiştir. Mantar üretimi, engelliler için ideal ve kolay bir süreçtir. “Mantar Üretim Eğitimi”ni alan engelliler bu sektörde kolaylıkla çalışabilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 69).

Mantar üretiminin önemli özelliklerinden biri de sermayesi az ve evde kolayca üretimi yapılabilecek tarımsal ürün olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ürünlerin ilçe esnafı ile yapılan ikili diyaloglarla tüketilmesine de çaba sarfedilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 69).

3.2.3.1.9. Ahşap Oyuncak Üretim Eğitimi

Engelli bireylerin üretim potansiyelini geliştiren eğitimlerden biridir. Atölye çalışmalarında, el becerilerine dayalı üretim tekniklerini kapsamaktadır. “Ahşap Oyuncak Üretim Eğitimi” ile oyuncak üretimi konusunda eğitimler verilmekte ve atölye çalışmalarında bulunmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 69).

Ahşap oyuncak üretimi özellikle çocuklarının sağlıklı oyuncaklar ile oynamasını tercih eden ebeveynler tarafından tercih edilmektedir. Bu oyuncakların tamamen doğal hammadden üretilmesi hem önemli bir Pazar oluşturmuş hem de evde el emeğini değerlendirmek isteyen engellilere istihdam sağlamıştır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 69-70).

3.2.3.1.10. Uygulamalı Aşçılık Eğitimi

Engelli bireylerin yapabilecekleri bir meslek olan aşçılık, alacakları teorik ve pratik eğitimler vasıtasıyla kendilerine öğretilmektedir. Bununla birlikte öz varlıklarını ifade edebilmeleri, evde bağımsız hareket edebilme yeteneklerinin geliştirilmesi içinde verilen eğitimler özel uygulama sınıfları ile ve servis alanları de engellilerin kullanabileceği özelliklerdedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 71).

Aşçılık eğitimlerinde temel aşçılık bilgileri, engellilerin durumuna uygun olarak besin ve gıda bilgileri de verilmektedir.

3.2.3.1.11. Uygulamalı Pasta Üretimi Eğitimi

Uygulamalı pasta üretimi ile engelliler, değişik miktarda malzemeyle her türlü kek, yaş pasta ve börek yapmayı öğrenmektedir. Proje için oluşturulan özel alanda meslekle ilgili her türlü teorik ve pratik bilgi verilmektedir. Ayrıca pasta üretim sınıfı bünyesinde oluşturulan servis alanıyla da müşteriye servis açma, pasta sunumu gibi bilgiler de kendilerine aktarılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 71).

3.2.3.1.12. Uygulamalı Grafikerlik Eğitimi

Engellilerin evlerinden çalışabilecekleri reklamcılık sektörüne hizmet veren grafik tasarım eğitimleri uygulamalı olarak verilmektedir. Bu eğitimlerden sonra engelliler, işletmelerin ihtiyaç duyduğu broşür, katalog, poster gibi tanıtım materyallerini özel bilgisayar programlarını kullanarak tasarlayabilecek duruma gelmektedirler (Bağcılar Belediyesi, 2013: 72).

3.2.3.1.13. Nikâh Şekeri ve Çiçek Yapımı Eğitimi

Bu eğitim ile evlerinde ekonomik faaliyete katılmak isteyen engellilere nişan ve düğün merasimlerinde misafirlere hediye edilen nikâh şekeri ve yapay minyatür çiçek üretimi eğitimleri verilmektedir. Engelliler, geniş çalışma imkânı olan bu alanda kolaylıkla iş bulabilecekleri seviyede eğitim almakta ve yerel halka farkındalık oluşturabilmek için yerel toplantılarda el emeklerinin değerlendirilmesi belediye tarafından teşvik edilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 72).

3.2.3.1.14. Kariyer Destek Eğitimi

Engelliler Sarayı'nda engellilerin kişisel gelişimlerini sürdürmeleri için verilen eğitimlerden biri de mesleğe yönelme veya kariyer destek eğitimi başlığı altında toplanmıştır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 72).

Eğitime, bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olan pek çok engelli, kendini işverenlere doğru ifade edememektedir. Engellilerin, engellerine uygun iş arama, bulma ve niteliklerini açıklamalarında yardımcı olmak amacıyla oluşturulan "Kariyer Destek Eğitimi"nde amaç; engelli bireylerin kendilerine uygun iş olanaklarına ulaşmalarının sağlanması ve işveren karşısında kendilerini doğru ve yeterli biçimde ifade edebilmeleri için gerekli eğitimler verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 73).

Mesleklerin tanıtılması, engellilerin psikolojik danışmanları ile beraber kendileri için en uygun kariyer fırsatlarını değerlendirmeleri için profesyonel danışmanlık hizmeti verilmektedir. Bu birimde ayrıca farkındalık oluşturabilmek için engellilerin İŞKUR ile yapılan anlaşmalarla istihdam olanakları da geliştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 73).

3.2.3.1.15. Özürlü Memur Seçme Sınavı (MSS) Hazırlık Kursları

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştırılan personele ait kadrolarda %3 oranında zrl personel çalıştırmak zorunludur (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, <http://www.eyh.gov.tr/tr/8104/Sikca-Sorulan-Sorular#a3> Erişim: 16.10.2013.).

Bu amaçla zrl Seçme Sınavı her sene yapılmakta ve kamu kurum ve kuruluşlarına engelli memur adayı için elemeler olmaktadır.

Engelliler Sarayı'nda konu ile ilgili eğitmcilerin bir yıl boyunca sınav süresine kadar, haftalık eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerde, görme zrl bireylere özel eğitim teknikleri uygulanmakta diğer engelli gruplarına ise Türkçe, matematik genel kültür vb. konularda seçme sınavının özelliğine uygun olarak eğitimler verilmektedir (<http://www.bagcilarengellilersarayi.com/> Erişim: 19.10.2013).

3.2.4. Psiko-Sosyal Eğitim Hizmetleri

3.2.4.1. El Becerisi ve Montaj Atölyesi

Zihinsel engellilerin ve hareket kabiliyetini sınırlandırıcı engelleri olanların katılabileceği eğitimlerde kumaş baskı ve obje renklendirme konularında uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır. Rehabilitasyon özelliği olan çalışmaların engellilerin eğitim çalışmalarından sonra evlerinde üretecekleri ürünleri pazarlanabilecek hale getirmeleri ile engellilerin sosyal ve ekonomik hayata katılmaları planlanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 74).

El Becerisi ve Montaj Atölyesi'nde eğitim almak için hiçbir ön şart aranmamaktadır. Zihinsel engellilerin de eğitim alabileceği atölye aynı zamanda rehabilitasyon özelliğine de sahiptir. Bu atölyede minyatür halı dokuma, folklorik bebek yapımı ve mis sabun üretimi gibi farklı objelerle yapılan çeşitli eğitimler verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 74).

Bu çalışmalara engellilerin ev hanımı ve işsiz ebeveynleri de katılabilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 74).

El Becerisi ve montaj atölyelerinde engellilerin sosyalleştirilmelerinin yanı sıra özgüvenlerini desteklemeleri ve öz yaşama becerilerinin artırılması planlanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 74).

3.2.4.2. Görme Engelli Bağımsız Hareket Eğitimi

Görme engellilere, sosyal yaşamda karşılaşılabilecekleri zorluklara karşı, sosyal alan genişletme ve bağımsız hareket edebilme yetisi kazandıran bir eğitimidir. "Görme Engelli Bağımsız Hareket Eğitimi"ne katılan görme engelliler, aynı zamanda sosyalleştirme aktivitelerine de katılabilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 76).

3.2.4.3. Görme Engellilere Bilgisayar Eğitimi

Engellilerin günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelen bilgisayar, eğitim olarak kullanılabilecek şekilde eğitilmesini amaçlayan faaliyetler, görme engelliler için yüklenen özel programlar ile bu programların kullanılmasının teorik ve uygulamalı eğitimleri verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 76-77).

3.2.4.4. Duyu Algı Odaları

Özellikle otizm ve beyin felçli çocukların ruhsal ve fiziksel tedavisinde kullanılan duyu algı odaları veya duyu bütünleme eğitimleri uzman fizyoterapist ve psikiyatristler tarafından verilmektedir. Engelli çocuklar için uygulanan yeni bir tedavi metodu olan duyu algı odalarında, rahatbitisayon ve matriks ritim terapi uygulamaları ve duyu bütünleme terapisi verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 77).

Eğitim sistemi ise, engellerin mental sistemini geliştirecek bir sistemdir. Duyu algı motor gelişimi sağlanmaya çalışan çocukların fiziksel engellerli mevcuttur ve bu anlamda hiperaktifite, davranış bozukluğu, konuşma ve işitme bozuklukları da tedavi edilmeye çalışılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 77).

3.2.4.5. İşaret Dili Eğitimi

Engelliler Akademisinde konuşma engellilere yönelik geliştirilen iletişim yöntemiyle "İşaret Dili Eğitimi" verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 78). Bu eğitim, iki farklı grup için projelendirilmiştir. Bu gruplar aşağıda belirtilmiştir:

- A. Konuşma Engellilere Yönelik İşaret Dili Eğitimi Eğitim: programları bünyesinde konuşma engellilere yönelik "İşaret Dili Eğitimi" verilmektedir. Bu eğitimler genel eğitim sınıflarında gerçekleştirilmektedir.

B. Konuşma Engeli Olmayanlara Yönelik İşaret Dili Eğitimi: Konuşma engellilerin sadece kendi aralarında değil, sosyal hayatta da herkes gibi sağlıklı iletişim kurabilmesini sağlamak amacıyla; Bağcılar'da bulunan ticari işletmelerde, kamu kurum ve kuruluşlarında görevli iki personelin bu eğitime katılması sağlanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 78).

3.2.4.6. Erişilebilirlik Çalışmaları

Engelliler Saray'ında engel durumlarına göre biçimlendirilmiş eğitimler ile engellilerin özgüven ve kendi kendilerine yetebilecekleri duruma gelmeleri için erişilebilirlik çalışmaları yapılmaktadır. Evde tek başına sağlıklı bir biçimde yaşaması çalışmaları ve ev dışında yardımcı olunmadan sosyal hayata katılabilmesi için temel eğitimler verilmektedir. Ortopedik engellilerin ve görme engellilerin toplumsal hayat katılabilmeleri için baston ve koltuk değneği kullanımı eğitimleri de bulunmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 79).

3.2.5. Sağlık Uygulamaları

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda engelli durumlarına özgü sağlık uygulamaları bulunmaktadır. Aşağıda bu uygulamalar gösterilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 79).

3.2.5.1. Hidroterapi Merkezi

Hidroterapi su içindeki egzersizlerin ve yürüme eğitimlerinin genel ismidir. Bu program, geniş kapsamlı rehabilitasyon uygulamalarının bir bölümünü oluşturmaktadır. Diğer tedavi yöntemleri ile bir arada kullanılan hidroterapi uzman fizyoterapistler tarafından uygulanmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 79).

Bağcılar Belediyesinde 2 adet uzman hidroterapist bulunmaktadır. Özellikle çocuklarda yürüyemeyen çocuklara verilen çocuklara eğitimler engellilerin hareket kabiliyetlerini artıran tedavidir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 79-80).

Bağcılar Belediyesinde hidroterapi merkezinde doktor kontrolünde ve hidroterapist eşliğinde yapılan eksersizler, suyun içinde rahat hareket etme imkanı ile gerçekleştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 80).

3.2.5.2. Fizyoterapi Merkezi

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayında tıbbi rehabilitasyon hizmetleri arasında fizyoterapi merkezi de bulunmaktadır. Bu merkezde 1 adet uzman fizyoterapist engellilere yönelik sağlık hizmeti vermekte aynı zamanda evde yapılacak çalışmaların ve egzersizlerin de kontrolünü ve değerlendirmesini yapmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 80).

Fizyoterapi Merkezi'nde engellerin bağımsız hareket etme kabiliyetine ulaşmasını sağlamak amacıyla sağlık hizmeti ve danışmanlık hizmeti verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 80).

3.2.5.3. Psikolojik Danışma Merkezi

Psikolojik danışmanlık, toplumda ve özellikle aile ilişkilerinde ciddi problemlere yol açan psikolojik sorunların, profesyonel yardımlarla çözülebilmesini sağlayan sağlık hizmetidir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 81).

Bu amaçla Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda 1 adet psikolog görev yapmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 81).

Engelliler Akademisi'nde yer alan "Psikolojik Danışmanlık Birimi" de engellilerin ve ailelerinin hayatını kolaylaştıran, sağlıklı bir aile içi iletişimi sağlayan ve sorunları bilimsel yollarla çözümleyen önemli bir hizmettir. Psikolojik danışmanlık sayesinde engelli aileleri, yanlış tutum ve davranışlardan vazgeçerek eksikliklerini giderebilecekleri önemli bir birime kavuşmuştur (Bağcılar Belediyesi, 2013: 81).

3.2.5.3.1. Engellilere Yönelik Uygulamalar

Engellilere yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri çok yönlü olarak değerlendirilmektedir. Öncelikle engelleri konusunda bilgilendirilen bireylerin engellerini kabul etmeleri, eğitim, cinsiyet, kültür gibi etkilerin olumsuz etkilerinden kurtulmaları sağlanmaya çalışılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 82).

Engelsiz toplum projeleri ile engelli vatandaşların toplumun önünde birey olarak kabul edilmelerini sağlayacak ruhsal terapiler uzman psikolog tarafından yürütülmektedir. Engelli Bireylerin toplumsal ve ekonomik hayata katılabilmeleri için öncelikle içinde buldukları durumu kabul etmeleri ve bu durum karşısında yeterli şekilde bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 82).

3.2.5.3.2. Veli Eğitim Seminerleri

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda bütünsel rehabilitasyon hizmetleri hem engellilere hem de engelli ailelerine verilmektedir. Bu amaçla veli seminerleri düzenlenmekte, engelli türüne göre davet edilen velilerin ortak sorunlar karşısında iletişim halinde bulunmaları ve velisi oldukları bireylerin engelleri hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 83).

Bağcılar İlçesi İstanbul'un en fazla göç alan ilçesi konumundadır. Bu demografik özellik, aileler tarafından engellilerin toplum önüne çıkarılmamasına varan sonuçları doğurmaktadır. Bu sorunların önüne geçilebilmesi için öncelikli olarak bilgilendirme ve ikincil olarak aile terapileri ile engelli ailelerinin bilinçlendirilmesine çalışılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 83).

3.2.6. Anaokulu Sınıfı

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı içinde engelli çocukların özel eğitim aldıkları anaokulu sınıfı bulunmaktadır. Anaokulu sınıfı özel olarak

engellilere yönelik olarak dizayn edilmiş ve eğitim ve öğretim olarak da özel bir eğitim içermektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 84).

3.2.6.1. Zihinsel Engelliler Sınıfı

Zihinsel engelliler özel eğitimle bağımsız yaşama becerisine sahip olmalarını sağlamak ve ruhsal terapilerine destek vermek amacıyla düzenlenmiştir. Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nda öncelikle otizmli öğrencilerin kabul edildiği zihinsel engelliler sınıfı bulunmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 84).

Çevreye karşı ilgisizlik, sosyal ilişkilerde problemlerin yaşanması, çocukluktan itibaren alınan eğitimle kısmi olarak engellenebilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 84).

3.2.6.2. Bedensel Engelliler Sınıfı

Bedensel engelliler sınıfı zihinsel gelişmesini tamamlamış bedensel engellilerin, özel eğitim aldıkları sınıftır. Bu sınıfta çocukların engelleri ile birlikte bağımsız yaşama becerilerinin geliştirilmesi ve eğitim olanakları ile var olan bilgilerinin yenilenmesi planlanmaktadır. Özellikle tekerlekli sandalye ile yaşamlarını sürdüren bedensel engelli bireylerin ulaşım sorunu Engelliler tarafından karşılanması ve özel donanımlı sınıflarda eğitim almaları bu kapsamdaki hizmetlerdendir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 85).

Öğrencilerin, ilkokul düzeyindeki eğitimleri, uzman eğitim almış öğretmenler tarafından eğitimleri verilmektedir.

3.2.6.3. Engelli Çocuklar Gündüz Bakımevi

Engelli ailelerin en büyük sıkıntılarından biri, engelli çocuklara yönelik okul öncesi eğitim kurumlarının azlığıdır. Proje bünyesinde gerçekleştirilen "Engelli Çocuklar Gündüz Bakım Evi" ile engelli çocuklarımıza yönelik ücretsiz hizmet ve eğitim verilmektedir. Bağcılar Belediyesi Engelliler

Saray'ında hizmet almak isteyen engelli aileler de bu eğitimlerimize katılabilmektedir. "Engelli Çocuklar Gündüz Bakım Evi" sosyal, psikolojik ve eğitim hususunda hem aileler hem de çocuklar için hizmet verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 86)

3.2.7. Sanatsal ve Kültürel Faaliyetler

Engellilerin sosyal yaşamını güçlendirmek için sadece mesleki eğitim almalarını sağlamak yeterli değildir. Bağcılar ilçesinde ikamet eden engeller kültürel ve sanatsal faaliyetlerini Bağcılar Belediyesi Engelliler Koordinasyon Merkezi'nin koordine ettiği Engelliler Sarayında eğitim alan engellilere yönelik çeşitli etkinlikler de düzenlemektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 86).

Bu etkinliklere katılım, Engelliler Akademisi'ne kayıt aşamasında yapılan anket uygulaması ile engelliler ve ailelerin tercihleri doğrultusunda oluşturulmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 86).

3.2.7.1. Sanatsal Aktiviteler

Engellilerin eğitim dışında kalan zamanlarını değerlendirebilecekleri ebru, karikatür, yağlı boya resim gibi görsel sanatlara yönelik etkinliklerdir. Müzik etkinlikleri kapsamında ise, koro faaliyetleriyle sosyal etkinlik çalışmaları yapılmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 87).

Engelliler, eğitimden arta kalan vakitlerini sosyalleşmeye yönelik rehabilite edici etkinliklerle geçirmektedir. Oyun Odası olarak hazırlanan bölümde masa tenisi, bilardo ve satranç gibi iki kişiyle oynanan oyun alanları yer almaktadır. Böylece diğer bölümlerde ve etkinliklerde olduğu gibi Oyun Odası'nda da ikili ilişkilere yönelik kültür-sanat etkinlikleri gerçekleştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 87).

3.2.7.2. Merhaba Biz Burdayız Etkinlikleri

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı atölyelerinde üretilen ürünler, sergilerle yerel halkın ilgisine sunulmaktadır. Bu şekilde, ilçe halkında bir farkındalık oluşturulması planlanmakta, halkın zihnindeki engelli algısı değişmesine çalışılmakta ve sosyal dayanışma sağlanmaktadır. Tüm gün açık kalan sergide, engelliler ürünlerini kendileri satmaktadır. Ürünleri satışı aşamasında "Sosyal Hayatta Biz de Varız" mesajı verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 88).

3.2.7.3. Konferans, Seminer ve Toplantılar

Bağcılar Belediyesi engelli ve ailelerine yönelik bilgilendirme, konferans, seminer ve toplantıları düzenli ve sürekli olarak düzenlenmektedir.

Bu etkinliklerden en önemlisi Engelliler Şurası her yıl düzenlenmekte, konu ile ilgili olan akademisyenler ve uzmanlar bu Şura'da konuşma yapmaktadırlar. Ayrıca toplumsal farkındalığı artırmak için ünlü sanatçıların katılımı ile gerçekleştirilen söyleşi ve paneller de bu toplantı gündeminde bulunmaktadır. Bununla birlikte Engelliler Sarayı bünyesinde her ay düzenli olarak planlanan seminer ve toplantıların yanı sıra mahalle konakları ve toplum merkezlerinde de Engelliler Koordinasyon Merkezinin uygulamaları bulunmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 89).

3.2.7.4. Sanatsal ve Kültürel Geziler

Engellilerin toplumsal ve kültürel hayata katılımı için Engelliler Koordinasyon Merkezi tarafından sanatsal ve kültürel geziler düzenlenmektedir. Çocuk ve gençler için oyun parkları ve piknikler, tiyatro gösterileri ve Çanakkale ve Konya gezileri bu gezilere örnek gösterilebilir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 89).

3.2.8. Oyun, Havuz ve Spor Etkinlikleri

Engelliler, için özel olarak inşa edilen yüzme havuzunda yüzme derslerinin yanı sıra hidroterapi hizmeti de verilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 89).

3.2.9. Kütüphane ve Ulaşım Hizmetleri

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı bünyesinde engellilerin okuması ve araştırma yapabilmesi için bir kütüphane bulunmaktadır. Kütüphanedeki tüm araç gereçler, engellilerin kullanıma uygun, özel olarak tasarlanmış masa ve sandalyelerden oluşmaktadır (Bağcılar Belediyesi, 2013: 89).

Bağcılar Engelliler Sarayında görev yapan 7 adet şoför ve 5 adet özel olarak düzenlenmiş rampalı ve asansörlü minibüslerin de için de olduğu servis arabaları mevcuttur. Engelli bireyler önceden belirlenmiş listeler ve zamanlarda evlerinden alınıp Engelliler Sarayında getirilmekte ve dönüşleri de aynı araçla gerçekleştirilmektedir (Bağcılar Belediyesi, 2013: 90).

3.3. BAĞCILAR BELEDİYESİ ENGELLİLER SARAYI UYGULAMALARININ SONUÇLARI

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı uygulamalarının sonuçları aşağıda incelenmiştir.

3.3.1. Bireysel Sonuçlar

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nın engellilere yönelik bireysel amaçlarının başında engelli bireylerin aldıkları eğitim, sağlık, kültürel ve istihdam artırıcı eğitimlerle kendilerini ifade edebilme yeteneğine kavuşabilmeleri ve bireysel gelişimlerine yönelik olumlu adımlardır. Bu anlamda ekonomik hayata katılan engelli birey toplumsal ve sosyal hayata katılacak, diğer sağlıklı bireylerle ilişkileri normalleşecektir.

Fiziksel mekanlarla sınırlı kalan sorunlar engelli bireylerin yaşamlarını önemli ve engelin türüne göre farklı problemlere neden olsa da esas sorun sosyal açıdan yaşanmaktadır. Sosyal açıdan toplumdaki tecrit edilmiş bireyin kendine güvenini ve saygısını azaltırken, bireyin toplumla bütünleşmesini ve yaşama katılmasını da engellemektedir. Sosyal hayatta zorluklarla karşılaşan birey bir başka sosyalleşme aracı olan çalışma hayatına girerken de zorluklarla ve engellemelerle karşılaşmaktadır.

Özellikle psikolojik ve fizyolojik terapilerle ruhsal ve bedensel engelleri ile başa çıkmayı öğrenen bireylerin toplumsal uyuma adapte olmaları daha kolay olmaktadır. Çoğu engelli aile içerisinde ev ortamında hayatını sürdürürken tüketici konumdan ekonomik anlamda üretici konuma geçebilmektedir.

Sosyal hizmetlerin en önemli amaçlarından biri olan bireylerin sorun çözme ve sorunlarla baş etme kapasitelerinin geliştirilmesi, hayatlarında belirlenmiş amaçlarının olmasını ve yaşama bağlanmalarını sağlamaktadır. Bu anlamda engelli bireylerin tıbbi, ekonomik ve sosyal sorunlarının belirli ölçülerde çözülmesi, hayat standartlarının artırılmasının ön koşuludur. Engelli bireylerin daha iyi hayat koşullarına sahip olması için uygulanan bu çalışmalar, olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Engelli bireylerin bağımsız hareket kabiliyeti kazanmasından, özgürleşmelerine kadar olan süreçte Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı hem insan haklarına dayalı eşitlikçi anlayışı hem de engellilerin anayasal haklarından kaynaklanan hizmetleri yerel düzeyde geliştirmiştir.

Psiko-sosyal bilimsel testlerden geçen bireyler, kendi varlıklarının farkına varmakta, hangi mesleğe uygun oldukları kariyer yönetimi ile belirlenmekte ve engellilerin kendi kendine yardım etme isteği geliştirilmektedir. Sorunlarının farkına varan ve çözüm yollarının kendisinin belirleyeceği bir anlayışa kavuşan engelli, ruhsal açıdan daha sağlıklı hale gelmektedir.

Toplumsal yaşam içinde engellilerin etkinliklerini kazanmasını amaçlayan proje ile engelliler için sorun olan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları da verilebilmektedir. Hidroterapi ve fizyoterapi hizmetlerinden faydalanan

zihinsel ve bedensel engelliler bağımsız hareket etme kabiliyeti kazanmaktadırlar.

Engelliler Akademisi Projesi kapsamı ile yaklaşık 17 işkolunda temel eğitimlerini tamamlayan engelliler İŞKUR güvencesi ile istihdam edilmektedirler. Ayrıca Özürlü Memur Sınavı çalışmaları ile kamu personeli olan pek çok engelli, sağlıklı insanlar gibi iş güvencesi ile iş hayatına atılabilmektedir. Bu anlamda engellilerin sosyo ekonomik durumlarına kalıcı çözümler getirilmektedir. Çeşitli engelleri nedeniyle ev dışına çıkamayacak engelli bireylerin aldıkları istihdam artırıcı eğitimlerle evde çalışarak ekonomik ürünler üretilmesi ve evde istihdam hizmetinin gerçekleşmesi sağlanabilmektedir.

Bununla birlikte özellikle zihinsel engellilerin tıbbi rehabilitasyon, uyum odaları ve hidroterapi sistemleri ile hareket kabiliyetleri artırılabilmekte ve kendisi ile aynı engeli olan bireylerle iletişimi sağlanarak yalnızlık hissinden kurtarılabilmektedir. Bugün hemen hemen pek çok sakatlığın tedavisi mümkün değildir. Ancak bu engellerin ortadan kaldırılabilmesi için engellilerin eğitimlerinin sağlıklı bireyler gibi verilebilmesi ve bilinçlendirilen engellilerin yaşamsal alanın her kademesinde etkin bir şekilde yer alabilmesi gerekmektedir.

3.3.2. Toplumsal ve Kültürel Sonuçlar

Bağcılar İlçesi'nin sosyo-demografik yapısı incelendiğinde bu ilçede okuma yazma oranının en düşük olduğu ilçelerden biridir. Bu toplumsal yapının nedeni olarak köyden kente göçün en yoğun olarak yaşandığı Bağcılar nüfus yoğunluğu açısından da İstanbul'un en yoğun ilçesidir. Bağcılar İlçesi'ndeki aile yapısının özellikleri genellikle engelliler aleyhinedir. Bu açıdan yaklaşıldığında gerek eğitim düzeyi düşük ailelerin engelli çocuklarına verilen eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler, gerekse aile bireylerine verilen psikolojik danışmanlık hizmetleri, engellilerin eğitim ve sağlık sorunlarının çözülmesine yardımcı olmaktadır.

Bu ailelerin genellikle sosyal güvenceden yoksun bulunmaları ve engelli bireyle yaşama bilincine sahip olmamaları nedeniyle sosyal yardımlara ihtiyaç duymaları Belediye'nin Engelliler Koordinasyon Merkezi tarafından organize edilmektedir.

Toplumda engelliler için farkındalık oluşturmak ve engellilerin toplumsal, kültürel ve ekonomik hayatı sağlıklı bireyler gibi katılımını amaçlayan Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi sosyal tabakalar arasında fırsat eşitliğini sağlaması ve toplumsal barışın devam ettirilmesi için önemli bir işlev görmektedir. Vatandaş katılımının önemli olduğu hizmetlerde yerel yönetimlerin dezavantajlı kesimlere yönelik hizmetlerin genel amacı sosyal adaleti sağlamak ve toplumsal barışı korumaktır. Bu amaçla Engelliler Sarayının yüklenmiş olduğu misyon oldukça önemlidir.

Sosyal hizmet uzmanlarının bilinçlendirmesi ve eğitimlerle aile içinde engelli bireyin sağlıklı iletişim kurmasını sağlanabilmekte, engelli bireylerin suçlu ya da hastalıklı olmadıkları, sağlıklı insanlar gibi hayatlarını devam ettirebilecekleri bütün topluma gösterilebilmektedir.

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı uygulamaları ile toplumdaki tüm gruplar arasında sağlıklı bir iletişimin geliştirilmesi demokratik sosyal hukuk devletinin önemli görevlerindedir. Yerel Yönetimlerin sahip oldukları yerel kaynaklarla vatandaş katılımın yoğun olduğu bu hizmetlerde toplumsal barış ve katılım demokrasinin gelişmesine yardım etmektedir. Bu gelişme dezavantajlı grupların daha insancıl hayat şartlarında yaşamalarını sağlayabilmek ve sürdürülebilir toplumsal barışı devam ettirmek için oldukça önemlidir.

3.3.3. Siyasal Sonuçlar

Engelli vatandaşların sosyal hayata entegrasyonlarının sağlanmasında yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimlerin dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerinde yaptıkları faaliyetler engelli vatandaşlar, aileleri ve yakın çevresi ile ilişkilerinin başarılı bir şekilde yürütülmesine neden olmaktadır.

Yerel yönetimlerin engellilerle ilgili mevzuatları uygulamada istekli ve bilinçli olmaları, engelli vatandaşlar için sosyal hayatla aralarındaki engeli kaldırmaları önemli bir siyasal sonuçtur.

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı, kursiyerler ve üyeler ile bu hizmetler temelinde belediye örgütü ile ilişkilerini toplumsal barış ortamında düzenleyebilmektedir. Yerel yönetimler anayasal ve siyasal birimlerdir. Seçimle işbaşına gelen yerel yöneticiler vatandaş memnuniyetini ön plana almakta hak temelli ve kurumsal uygulamalarla vatandaş-yönetici ilişkilerini olumlu yönde düzenleyebilmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzdeki kamusal sosyal risk önleme araçlarından birisi olan sosyal hizmetlerin varlığı çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Ancak 16. yüzyıldan itibaren feodal üretim ilişkilerinin yerini kapitalist üretim ilişkilerinin alması, farklı sosyal sorunları ve farklı kurumsal çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. 16. yüzyıldan itibaren başlayan sanayileşme ve kentleşme sürecinde yoksulluk, barınma, eğitim, sağlık, işsizlik, çalışma koşullarının kötü olması, çocuk ve kadınların uzun saatler boyunca ucuz emek gücü olarak kullanılması gibi sorunlar 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal hakların ve sosyal devlet anlayışının gelişmesine yol açmıştır. Sosyal hakların ve sosyal devlet anlayışının gelişme olanağı bulması, sosyal hizmetlerin kurumsal ve süreklilik arz eder bir sosyal risk önleme aracı olarak gelişmesine imkân sağlamıştır.

Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde yerel yönetimler, ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan bireylerin, yaşamsal değerlerdeki ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla kurulan anayasal kuruluşlardır. Yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelire, bütçeye ve personele sahip; merkezi yönetimle olan ilişkilerinde özerk olarak hareket edebilen; işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren; yetkilerin yerel topluluğa en yakın yönetim birimince kullanıldığı kamu tüzel kişiler olarak genel bir tanım yapabileceğimiz, yerel yönetimlere bugün, merkezi hükümetin sorunlarını yerinde ve derhal çözülmesi konusunda önemli sorumluluklar düşmektedir.

Günümüzde gelişmiş ülkelerin birçoğunda yapılan çalışmalarda yerel yönetimlerin yerel mahiyetteki ihtiyaçları yerine getirmedeki önemi vurgulanmaktadır. Özellikle sosyal hizmetlerin artık birçok ülkede sadece merkezi hükümetlerin uyguladığı politika olarak algılanmaması, yerel hükümetlerin de bu yönde faaliyetlerde bulunması, gösterilen önemin sebebini bize açıklamada yardımcı olmaktadır. Geleneksel hizmetlerinin yanında hizmet sunma yelpazesini genişleten yerel yönetimlerin, çoğu zaman varoluş sebepleri ile amaç ve yararları iç içe geçtiğine tanık

olmaktayız. Sürekli değişime uğrayabilen, beklentilerin farklılaştığı, sorunların ise çeşitlenip derinleştiği günümüz ortamında bu yelpazenin daha da genişlemesi kaçınılmaz olmaktadır.

Yerel yönetimlerin, özellikle de yerel yönetim birimleri içerisinde özel bir öneme sahip olan belediyeler yaşanan bu gelişmelere seyirci kalmamıştır. Bilindiği gibi gerek küreselleşmenin, gerek doğuştan gelen bir takım insani eksikliklerin, gerekse de zorlayıcı hallerin varlığı ile toplumun kanayan bir yarası haline gelen engellilik karşısında belediyeler de kendi içlerinde bir takım mücadeleci politikalar benimsemeye başlamışlardır.

Toplumda yeterli düzeyde sosyal hizmet bilincinin oluşmaması, bu hizmet sektöründe ihtiyaç sahibi kişilere yönelik kurum bakımı ve rehabilitasyon hizmeti veren kuruluşların yetersiz olması, sosyal hizmet sektörüne ayrılan kaynakların etkin kullanılmaması ve sivil toplum örgütlerinin sosyal hizmetler alanında engellilere yönelik çalışmalarının sınırlı ve belli alanlarda (gıda, giyecek vb.) yoğunlaşması sosyal hizmetlerde sorunlara ve darboğaza yol açmaktadır. Merkezi yönetimlerden daha etkin olacak belediyeler bu darboğazdan çıkışta önemli bir rol üstlenmektedirler. Belediyelerin sundukları sosyal hizmet faaliyetleri bu anlamda hizmete çevrilen kamu sosyal güvenceleriyle karşılanamayan sosyal güvenlik ihtiyaçlarını gideren hizmetlerdir.

Her toplumda engelli olan, engelliliği nedeniyle dışlanan insanlar bulunmaktadır. Engelliliğin giderilmesi gereken bir sorun olarak görülmesi ne yazık ki bir hayli zaman almıştır. Bunun altında yatan neden ise engelliliğin bireysel faktörlerden kaynaklandığına duyulan inanıştır. Ancak zamanla toplumun vicdanını rahatsız etmesi, bazı çevrelerce bu durumda bulunan kişilere yardım yapılması gerekliliği yönündeki toplumsal baskı devletleri harekete geçirmiştir.

Ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme olgusu ve belediyelerin sosyo-ekonomik yaşamdaki yerinin her geçen gün artıyor olması yerel yönetimlerin, özellikle de belediyelerin hizmet alanlarının genişlemesine neden olduğu sıkça vurgulanmıştır. Belediyeler, sınırları içinde yaşayan birey, aile ve toplulukların üç ayrı kaynaktan gelen sosyal sorunlarıyla yakından ilgilenmek

durumundadır. Bunlardan başında en temelde toplumsal sistemin işleyişinden kaynaklanan, özellikle büyük kentlerde acil müdahaleyi gerektirecek ölçüde derinleşen yoksulluk, işsizlik, dilencilik, suçluluk ve benzeri sorunlardır ki, bu sorunların çözümünde genel olarak kamunun ve o arada belediyelerin de rolü vardır. Her yerleşim biriminde, temelde insanın doğasından gelen, ancak çevresel koşulların da etkisiyle somutlaşan sorunlara sahip çocuk, yaşlı ve engelli kişiler bulunur.

Belediyelerin, bu insanların yetiştirilmesi, bakılıp-korunması, eğitimi ve rehabilite edilmesi süreçlerinde etkin görevler üstlenmesi gerekir. Yapılabilecek hizmetler çok genel olarak, evi olmayanların, sokakta yaşayan çocukların gereksinimlerini karşılamak; öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak; sağlık merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, ön tanı merkezleri hizmete sokmak; hastanelere yakın mesafelerde, hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak; kültür, sanat ve spor tesisleri, açmak; fakir, muhtaç ve yaşam mücadelesi veren kesimlere yönelik aş evleri kurmak; engelliler için ulaşım, eğitim ve sosyokültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak; meslek ve beceri edindirme kursları açmak, engelliler merkezi oluşturmak; gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi yardımı yapmak; toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek; gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmak olarak gösterilebilir.

Merkezi yönetimin koyacağı standartlar ve değerler çerçevesinde, yerel yönetimlerin uygulama aşamasında güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerde yozlaşmanın ve adam kayırmanın fazla olabileceği de bir gerçektir. Bu aşamada merkezi yönetimin bir engellilik profili çıkararak, projelerin ve kalkınma modellerinin bölgenin profiline yönelik şekillendirilmesi, özellikle etnik köken, göç, engellilik durumu ve düzeyi, toplumsal cinsiyet, çalışan çocuklar, sokak çocukları, göç gibi acil çözüm gerektiren alanlara yönelik projelerin üretilmesi, engellilikle mücadelede gerekli kaynakların oluşturulması, gerekli tüm birimler arası işbirliğinin sağlanması, sosyal güvenlik ve sosyal yardımı içeren tüm sosyal politika

sistemlerinin adil dağılımının sağlanması, istihdamın geliştirilmesi yönündeki atılımların destekçisi olması gibi unsurları yerine getirmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal politikalar köklü bir geçmişe sahip olmadıkları için, sosyal politika adına yapılan uygulamalar taklitçilikten ileriye gidememektedir. Zaten bu ülkelerdeki kamu açıkları, dış borçlar gibi faktörler konuya yönelik çabaları yetersiz kılabilmektedir. Devletin yetersiz kaldığı sosyal hizmet konularında zorunlu olarak görevler verilen yerel yönetimlerde bu boşluğu doldurmakta tek başına yeterli olması elbette ki düşünülemez. Merkezi hükümetlerin çatısı altında fakat merkezden bağımsız olarak sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin ve belediyelerin birlikte hareket ederek soruna yönelik koordineli çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında sosyal hizmetler noktasında belediyelerin üzerine düşen görev ve sorumlulukların ne kadar ağır ve önemli olduğu da rahatlıkla anlaşılacaktır.

Sosyal hizmet sorumluluğunun en önemli sacayaklarından birini teşkil eden engelliler konusunda da belediyelerin daha da özverili olmaları ve bu konuya kaynak aktarımlarında cömert davranmaları gerekmektedir. Toplumun bir kısmının engelli, tamamının ise engelli adayı olduğu gerçeği göz ardı edilmeden sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde engellilere yönelik sosyal hizmetler yeterli düzeyde karşılanmalıdır.

Bu anlamda Bağcılar Belediyesi'nin engellilere yönelik attığı adımların diğer il ve ilçe belediye yöneticilerine de örnek olacağı açıktır. Özellikle de Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı ve Bağcılar Belediyesi Engelliler Akademisi gibi pratikte çok işlevsel birtakım sonuçların en kısa sürede alınabileceği oluşumlar engellilerin yaşam hakkı ve kendilerini ifade etme özgürlüklerinin somutlaştığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli bireylerin teoride ve pratikte kendi yaratıcı deneyimlerini en güzel şekilde ortaya koyabildikleri bu tür merkezlerin ülkenin tamamına yayılması başta engelli vatandaşlarımızın yararına olduğu kadar toplumun genel menfaatleriyle de örtüşecektir.

Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nın çalışmalarıyla engelli bireylerin ve ailelerinin 15 farklı meslek edindirme kursuyla istihdam

edilmeleri, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerle kendilerinin ve ailelerinin sosyo-ekonomik gelişimine, toplumla bütünleşmesine katkı sağlanmaktadır. Aynı zamanda, mesleki eğitimlerle evde istihdam kolaylığını da hayata geçirilmektedir. Ayrıca “Engelli Çocuklar Gündüz Bakım Evi” ile engelli çocukların okul öncesi eğitim almaları sağlanmakta ve böylece terapi süreçlerine destek olunmaktadır. Sosyal yapıda fırsat eşitliği sağlamak, dezavantajlı grupların sosyo-ekonomik sorunlarına kalıcı çözümler üretmek, psikolojik danışmanlık birimi ile dezavantajlı grupları sosyal hayata adapte etmek, toplumda bir farkındalık oluşturmak ve sosyal sorumluluk sağlamak, toplumdaki tüm gruplar için sağlıklı bir iletişim yöntemi geliştirmek ve dezavantajlı gruplara evde istihdam imkânı arttırmak amacıyla oluşturulan Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı merkezinin çalışmaları ilerleyen süreçte ilgili merkezi ve yerel yönetim kademelerinde uygulandığında engelli bireylerin ve ailelerinin kendisiyle ve toplumla barışık bir şekilde geleceğe daha güvenle bakabileceklerini söyleyebiliriz.

Şimdiye dek ifade edilen konular çerçevesinde sosyal hizmetler ve engelli bireylerin haklarının korunması ve geliştirilmesi anlamında gerek merkezi idarenin gerekse de yerel yönetim birimlerinin bu konuda yapması gereken çalışmaları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

1. Engelliliğin önlenmesi ve engellilerin topluma uyum sağlaması konusunda ilgili kurumlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
2. Engellilere yönelik aktif faaliyet ortaya koyan kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek ve bu konuda girişimlerde bulunulması gerekmektedir.
3. Engelliler ile ilgili hususlarda araştırmalar yapmak ve istatistikî bilgilerin toplanmasını ve veri tabanı oluşturulmasını sağlamak, bu konuda projeler hazırlamak ve bunları incelemek, değerlendirmek ve uygulamak yapılması gerekenlerdendir.
4. Engellilerle ilgili ulusal ve uluslararası düzeydeki gelişmeleri takip etmek, kanunların ve yönetmeliklerin ülkemizdeki uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek gerekmektedir.

5. Engellilerle ilgili gönüllü kuruluşlar ile işbirliği yapılması, ortak projeler hazırlanması ve sunulan projelerin desteklemesi gerekmektedir.
6. Engellilerle ilgili kurumların görev alanları ile ilgili konularda görsel ve yazılı basın, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunulmalı, eğitsel amaçlı film ve gösterimler yaptırılmalıdır.
7. Anayasa ve kanunlarda engellilere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler, hem kapsama alınan kişiler hem de sağlanan edim ve hizmetlerin içeriği bakımından yetersizdir.
8. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanmak, çoğu zaman sağlanan edim ve hizmetlerin amacına hizmet etmeyen şartlara tabi tutulmaktadır. Öte yandan sürekli ve talep edilebilir olan az sayıda sosyal yardım ve sosyal hizmet düzenlemelerinde de, sağlanan edimlerin düzeyi oldukça düşük tutulmuştur.
9. Anayasa ve kanunlarda mevcut olan sosyal yardım ve sosyal hizmetler, engellilikten kaynaklanan sorunlara çözüm getirmek, engelli bireylerin bağımsızlık ve fırsat eşitliğini sağlamak için düzenlenmelidir.
10. Bu amaçlara hizmet eden katılım ve erişebilirlik tedbirleri konusunda ise, son yıllarda gelişmeler yaşanmış olmakla birlikte; bu düzenlemelerin bir bütünlük arz etmediği ve tedbirlerin alınmasında geçici önlemler alınma yoluna gidildiği görülmektedir.
11. Engellilerin toplumla bütünleşmesinde önemli bir yere sahip olan istihdam konusunda, katılım ve erişebilirliğin bir an önce sağlam temeller üzerine oturtularak sağlanması gerekmektedir.
12. Sosyal hizmetler alanında çeşitli konularda uzman personel yetiştirmek için gereken eğitim politikasının geliştirilmesi sağlanmalıdır.
13. Hukuki düzenlemelerle öngörülen hizmet standartlarının hayata geçmesi için, uygulayıcı kurumlara gerekli kaynakların sağlanmasının gerekmektedir.

14. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler sistemindeki eksikliklerin, bu alanda sadece yerel yönetimlere verilen görevlerle halledilmesi mümkün değildir. Bu nedenle merkezi yönetimler ortak katkılar yağılması sağlanmalıdır.
15. Yerel yönetimler tarafından sağlanan sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda, norm ve standart birliği bulunmalı; sağlanan yardım ve hizmetler hak niteliği taşımalı ve ilgililere talep hakkı verilmelidir.
16. Bu tespitler çerçevesinde toplumun bütün üyeleriyle eşit haklara sahip engelli bireye, bu haklardan yararlanmada fırsat eşitliği, sosyal devlet bakımından görev, engelli birey bakımından ise hak olarak kabul edilmelidir.
17. Bu kapsamda engelliliğin olumsuz sonuçlarını ortadan kaldıracak ya da hafifletecek olan sosyal yardım ve sosyal hizmetler, engellinin sosyal güvenlik hakkının gerçekleşmesinde başvurulacak temel yöntemlerdir. Bu sebeple Türk sosyal güvenlik sisteminde yeniden gündeme alınan sosyal yardım ve sosyal hizmetler düzenlemeleri devam etmeli; yeni düzenlemelerin gerçekten "reform" niteliği taşıması için, başta engelliler olmak üzere sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yöneldiği kişi ve grupların karşı karşıya olduğu sosyal sorunlar tespit edilerek, bu sorunlara anayasal sosyal devlet ilkesi ve uluslararası yükümlülöklere uygun kapsam ve düzeyde tedbirlerle çözüm aranmalıdır.

KAYNAKLAR

AGAOĞLU, Samet; HÜDAİOĞLU, Selahattin, **Türkiye’de İş Hukuku, İş Hukuku Tarihi**, C. I, s. 367-369, Ankara, 1988,

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali: Kent Devletinden İmparatorluğa, Ankara, İmge Yayınları, 1994.

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali; KÖKER, Levent, **İmparatorluktan Tanrı Devletine**, Ankara, İmge Kitabevi, 1996.

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali; KÖKER, Levent: **Tanrı Devletinden Kral Devlete**, İstanbul, İmge Kitabevi, 2004.

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali: **Ulus-Devlet Halkın Egemenliği**, İstanbul, İmge Yayınları, 2006.

AKALIN, Güneri: **Türkiye’de Piyasa Ekonomisine Geçiş Süreci ve Ekonomik Kriz**, Ankara, Tisk Yayınları, 2002.

AKBAŞ Emrah; 2006, ‘Bir Disiplin Aracı Olarak Sosyal Hizmetler’, SP Dergisi, Sayı:1.Güz, s.25-30, İstanbul

AKGÜNDÜZ, Ahmet: **İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, Ankara, 1988.

AKI, Erol; SÖZER, Ali Nazım: **İş Ve Sosyal Sigorta Kanunları**, İzmir, Barış Yayınları, 1999.

AKKAYA, Ziya: “Atatürk, Sosyal Hizmet ve Toplum Kalkınması”, Ankara, **Sosyal Hizmet Dergisi**, Cilt: 3, s. 1, 1966.

AKYÜZ, Emine: **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, MEB Yayınları, Ankara, 2000.

AMİTTAY, Jacob Ben: **Siyasal Düşünceler Tarihi**, Hazırlayanlar: M. Ali Kılıçbay, Levent Köker, Ankara, Savaş Yayınları, 1983.

ARIBOĞAN, Doğan: **Ülke, Globalleşme Senaryosunun Aktörleri**, İstanbul, Der Yayınları, 1996.

ARMAOĞLU, Fahir: **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

AYSAN, Fatih: ‘Belediyelerin Üstlendikleri Yeni Rol’ İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 2, Kış 2007.

AYSAN, Fatih: “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’deki Sosyal Politikalar” İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 61-64,

AYSAN, Fatih: **Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politikadaki Artan Rolü: Son On Yılda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği**, İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006

AYSOY, Mehmet: **Avrupa Birliği Sürecinde Özürlüler Politikası**, İstanbul, Açı Kitaplar, 2004.

AYSOY, Mehmet; ‘Sosyal Devletin Sosyolojisi’ İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 31-34,

BAĞCILAR BELEDİYESİ, 8. Engelliler Şurası, İstanbul, Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi No:95, Mart 2008.

BAĞCILAR BELEDİYESİ, Engelliler Meclisi Yönetmeliği, 2013 (Erişim 09.08.2013) <http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/611/22/engelliler-meclisiyonetmeli.aspx>

BAĞCILAR BELEDİYESİ, Engelliler Sarayı, (Erişim 11.10.2013), <http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/81/6137/engelliler-sarayi.aspx>

BAĞCILAR BELEDİYESİ, Engelliler Akademisi, 2013, (Erişim 26.10.2013), <http://www.bagcilarengellilerakademisi.com/index.php>

BAŞARAN Sermet: “Özürlülerin Toplumsal Bütünleşmesinde Yerel Yönetimlerin Önemi” İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 2, Kış 2007, s. 46-52.

BEAUD, Michael: **Kapitalizmin Tarihi**, Çev. Fikret Başkaya, Ankara, Dost Kitabevi, 2003.

BEER, Michael: **Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi**, İstanbul, Can Yayınları, 1998.

BERGER, L. Peter; HUNTINGTON, P. Samuel: **Bir Küre Bin Bir Küreselleşme: Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik**, Çev. Ayla Ortaç, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2003.

BEŞER, Faruk: **İslam’da Sosyal Güvenlik**, İstanbul, Seha Neşriyat, 1988.

BUĞRA, Ayşe; KEYDER Çağlar: **Sosyal Politika Yazıları**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

BUMİN, Kürşat: **Demokrasi Arayışında Kent**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1990.

BÜLBÜL, Kudret: **Küreselleşme okumaları: Ekonomi Siyaset**, Ankara, Kadim Yayınları, 2006.

CASSİRER, Ernst: **Devlet Efsanesi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1969.

COŞKUN, İsmail: **Modern Devletin Doğuşu**, İstanbul, Der Yayınları, 1997.

ÇAVDAR, Tefrik: **Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960: Yirminci Yüzyıl Türkiye İktisat Tarihi**, Ankara, İmge Kitabevi, 2003.

ÇEÇEN, Anıl: **Türkiye'de Sendikacılık**, Ankara, Özgür İnsan Yayınları, 1973.

ÇELİK, Abdulhalim: **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**, Kamu -İş Yayınları, Ankara, 2002.

DİLİK, Sait: **Türkiye'de Sosyal Sigortalar, İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi**, Ankara, Özgür İnsan Yayınları, 1972.

DOĞAN, Mehmet Said: **Sosyal Tarih Açısından Osmanlılarda Sosyal Güvenlik Kurumları**, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yayınları, 1999.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT): **Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2010.

DİE, **Özürülüler İdaresi Başkanlığı Türkiye Özürülüler Araştırması**, DİE, Ankara, 2004.

DUMAN, İlker Hasan: **1982 Anayasasında İnsan Haklarına Saygılı Devlet**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 2001.

DÜNDAR Egel: **Belediyecilik**, İstanbul, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, 1961.

EBENSTEİN, William: **Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri**, Çev. İsmet Özel, İstanbul, Şule Yayınları, 1997.

EKİN, Nusret: **Endüstri İlişkileri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 1979.

EKİN, Nusret: **İş Gücü ve Ekonomik Gelişme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 1968.

ERDUT, Zeki: **Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye**, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, 2002.

ERSÖZ, Halis Yunus: "Sosyal Devletten Gönüllü Sivil Topluma" İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı:1, Güz 2006, s. 39-41.

ERSÖZ, Halis Yunus: "Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü" İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 2, Kış 2007, s. 30-36.

ERSÖZ, Halis Yunus: "Doğuştan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika kurumlarının Değişen Rolü", İstanbul, **İktisat fakültesi Mecmuası**, Cilt: 53, Sayı: 2, 2003, s.74-86.

ERTEM, Adnan: **Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bütünleşme Açısından Vakıflar**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalı, 1997.

ERTEM, Adnan: **Osmanlı Medeniyeti: Siyaset, İktisat, Sanat** Hazırlayan: Coşkun Çakır, İstanbul, Klasik Yayınları, 2005.

ERYILMAZ, Bilal, **Kamu Yönetimi**, İstanbul, Erkam Matbaası, 2005.

ERYILMAZ, Bilal: "Sosyal Devlet Soruşturması" İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1,Güz 2006, s. 79-81.

ESEN, Bülent Nuri: **Anayasa Hukuku, Genel Esaslar**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1970.

ESPİNG, Andersen: **Altın Çağ Sonrası? Küresel Bir Ekonomide Refah Devleti İnkilemleri**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006.

GİDDENS, Anthony: **Elimizden Kaçıp Gidenler**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 2000.

GİDDENS, Anthony: **Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Çev. Mehmet Özay, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2001.

GİDDENS, Anthony: **Sosyoloji**, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, İstanbul, Kırımızı Yayınları, 1. Baskı, 2008.

GIMPEL, Jean: **Ortaçağda Endüstri Devrimi**, Çev. Nazım Özüaydın, Ankara, TÜBİTAK Yayınları, 1996.

GÖKBERK, Macit: **Felsefe Tarihi**, Ankara, Bilgi Yayınları, 1967.

GÖKBERK, Macit: **Felsefenin Evrimi**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1979.

GÖZE, Ayferi: **Liberal Marxist Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980.

GÖZE, Ayferi: **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, İstanbul, Beta Yayınları, 1987.

GÖZE, Ayferi: **Sosyal Devlet Sistemi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1995.

GÖZLER, Kemal: **Devletin Genel Teorisi**, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, 2007.

GÜZEL, Ali; OKUR, Ali Rıza: **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1990.

HALAÇOĞLU, Yusuf: "Osmanlı Devlet Teşkilatı", İstanbul, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C. II, s. 177-189, 1993.

HOBSBAWM, Eric: **Sermaye Çağı**, Çev. Bahadır Sina Şenel, Ankara, Dost Yayınları, 1995.

HOCANOĞLU, Durmuş: **Yoksulluk ve Küreselleşme, Deniz Feneri Derneği Yoksulluk Sempozyum Notları**, İstanbul, 2003.

HUBERMANN Leo: **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, Çev. Murat Belge, İstanbul, Bilim Yayınları, 1976.

III. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı: **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Sosyal Hizmetler**, Ankara, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, 1968.

İKİZLER, Ayşegül: **Devlet İçin İnsandan İnsan İçin Devletten Geçiş**, İst. Üniversitesi Sosyal Yapı-Sosyal Değişim Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

İKİZOĞLU, Musa: "Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamalarının Bugünkü Durumu", **İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet, Prof. Dr. Nesrin Koşar’a Armağan**, Yayına Hazırlayan: Kasım Karataş, Çiğdem Arıkan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 2001.

İNAN, A. Afet: **İzmir İktisat Kongresi**, Ankara, Türk tarih Kurumu Basımevi, 1982.

İNANÇ, Veli: **Osmanlı Sosyal Yapısında Öksüz ve Yetimler' Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler**, Editörler: Emine Gürsoy, Naskali, Aylin Koç, İstanbul, Umut Kâğıtçılık, 2009.

KARATEPE, Şükrü: **Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1997.

KAZGAN, Gülten: **Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İstanbul Bilgi Ün. Yayınları, 2013.

KENNETH, Galbraith John: **İktisat Tarihi**, Çev. Müfit Günay, İstanbul, Dost Yayınları, 2004.

KESGİN Bedrettin: "Marshall Analizinde Geçmişten Günümüze Sosyal Hakların Gelişimi, Dönüşümü ve Sosyal Yurttaşlık", İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 65-68.

KİLİ, Suna: **27 Mayıs 1960 Devrimi, Kurucu Meclis Ve 1961 Anayasası**, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 1998.

KOÇDEMİR, Kadir: Küreselleşme ve Türkiye, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 418, Mart 1998, s. 124-136.

KOÇU, Reşat Ekrem: **Darülaceze: 1895-1974, 1395/1975**, İstanbul, Darülacezeye Yardım Derneği Yayınları, 1974.

KONGAR, Emre: **Sosyal Çalışmaya Giriş**, Ankara, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1972.

KORAY Meryem: **Sosyal Refah Devleti: Kimi İçin Umut, Kimi İçin Kaygı Kaynağı, Sosyal Demokrat Yaklaşımlar**, İstanbul, SODEV-TÜSES Yayınları, 2003.

KORAY, Meryem: **Küreselleşme ve Ulus-Devlet**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001.

KORAY, Meryem: **Sosyal Politika**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000.

KORAY, Meryem: "Avrupa Refah Devleti, Anlamı, Boyutları ve Geleceği", İstanbul, **Görüş Dergisi**, TÜSİAD Yayınları, Sayı: 57, Aralık 2003, s. 64-74.

KUBALI, Hüseyin Nail: **Anayasa Hukukunun Temel Esasları ve Siyasi Rejimler**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1964.

- KUYUCUKLU, Nazif Ersin: **İktisadi Olaylar Tarihi**, İstanbul, İst Üniv. Yayınlar, 1982.
- LANGLOIS, Georges: **20. Yüzyıl Tarihi**, Nehir Yayınları, İstanbul, 2000.
- LURAGHİ, Raimondo: **Sömürgeciliğin Tarihi**, İstanbul, E Yayınları, 1975.
- MARSHALL, T. H.; **Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf**, İstanbul, Dost Yayınları, 2006.
- MUTİOĞLU, Halil: Yoksulluk ve Küreselleşme, **Deniz Feneri Derneği Yoksulluk Sempozyum Notları**, İstanbul, 2003.
- POLAT, Oğuz: **Çocuk Hakları ve Türkiye**, İstanbul, Nehir Yayınları, 2013.
- OKAN, Oya: **Batı Düşüncesinde Liberalizm Ve Tarihi Koşulları**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2001.
- OKANDAN, G. Recai: **Umumi Amme Hukuku**, İ.Ü.H.F. Yayınları, İstanbul, 1976.
- OZANKAYA, Özer: **Toplumbilim**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991.
- ÖKSÜZ, Enis: **Sosyal Gelişme Açısından Türk Vakıflarının Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Çalışma, Ankara, 1988.
- ÖLÇEN, Ali Nejat: **Özürülüler Hukuku, Almanya'da Özürülülerin Üretken Dünyası**, (y.y.), Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı, 1991.
- ÖZAY, İlhan: **Günüşğında Yönetim**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1998.
- ÖZBEK, Nadir: **Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşruiyet (1876-1914)**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
- ÖZBEK, Nadir: **Cumhuriyet Türkiyesi'nde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar**, İstanbul, İstanbul Emeklilik Gözetim Merkezi Yayınları, 2006.
- ÖZBUDUN, Ergun: **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1988.
- ÖZDEMİR, Murat: "Eğitim Yönetiminde Yerelleşme Siyasaları", Ankara **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 41 Sayı 3 Eylül 2008, s, 153-168

ÖZDEMİR, Süleyman: **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, 2004.

ÖZDEMİR, Süleyman: 'Refah Devleti': Al tın Çağdan Belirsiz Geleceğe' İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 79-81.

ÖZTÜRK, Nazif: **Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1995.

ÖZTÜRK, Nazif: **Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Vakıflar, Cumhuriyetin 80. Yılında Uluslararası Vakıf Sempozyumu Cumhuriyetin 80. Yılında Uluslararası Vakıf Sempozyumu 2003**, Hazırlayan: Mehmet Narince, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2004.

ÖZÜRLÜLER KANUNU, **Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**, 01.07.2005 tarih ve 5378 sayı.

PAMUK, Şevket; KUMCU, Ercan: **Artık Herkes Milyoner**, İstanbul, Doğan Kitap, 2001.

PIERSON, Christopher: **Modern Devlet**, Çev. Dilek Hattatoğlu, Hazırlayan: Özcan Sapan, İstanbul, Çiviyazıları, 2000.

POGGİ, Gianfranco; **Modern Devletin Gelişmesi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Ün. Yayınları, 2007.

POLANYİ, Karl: **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal Ve Ekonomik Kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1986.

SAMİR, Amin: **Kaos İmparatorluğu Yeni Kapitalist Küreselleşme**, Çev. Işık Soner, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1993.

SANDER, Oral: **Siyasi Tarih: Birinci Dünya Savaşı'nın Sonundan 1980'e Kadar**, Ankara, İmge Kitabevi, 1989.

SANDER, Oral: **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e Kadar**, Ankara, İmge Kitabevi, 1991.

SEROZAN, Rona: **Çocuk Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.

SERTER, Nur: **Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 1994.

SEYİTOĞLU, Halil: **Uluslararası İktisat**, İstanbul, Beta Basın Yayın, 1993.

SEYYAR, Ali: **Sosyal Siyaset Terimleri**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2002.

SEYYAR, Ali: **Yoksulluk Sempozyum Notları**, Ed. Ahmet Emre Bilgili; İbrahim Altan, İstanbul, Deniz Feneri Derneği, 2003, Cilt: 1, s. 50.

SEYYAR, Ali: "Türkiyede Sosyal Devlet Olgusu" İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 34-38.

SOYSAL, Mümtaz: **Anayasaya Giriş**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1968.

SUNAR, Lütfi: "Devleti Sosyalleştirmek: Ne, Niçin, Kim?" İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 83-89.

ŞAHİN, Köksal: **Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlet**, İstanbul, İlgil Kültür Sanat Yayınları, 2007.

ŞAYLAN, Gencay: **Değişim Küreselleşme Ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, İmge, 1995.

ŞEKER, Mehmet: **İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1984.

ŞENKAL, Abdülkadir: 'Sosyal Politika Perspektifinde Sosyal Devleti Yeniden Düşünmek' İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı:1 Güz 2006, s. 74-78.

ŞENOCAK, Hasan: **Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan**, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

T.C. BAŞBAKANLIK, ÖZİDA: **I. Özürlüler Şurası Özürlülerle İlgili Sosyal Politika, Özürlülerle İlgili Sosyal Politika Yönetim ve Örgütlenme Komisyon Raporu**, Ankara, 1999.

T.C. BAŞBAKANLIK, ÖZİDA: **I. Özürlüler Şurası Özürlülerle İlgili Yönetim ve Örgütlenme, Özürlülerle İlgili Sosyal Politika Yönetim ve Örgütlenme Komisyon Raporu**, ÖZİDA, Ankara, 1999.

T.C. BAŞBAKANLIK: ÖZİDA: **II. Özürlüler Şurası Yerel Yönetimler ve Özürlüler Komisyon Raporu**, ÖZİDA, Ankara, 2005.

T.C. BAŞBAKANLIK: ÖZİDA: **III. Özürlüler Şurası Bakım Hizmetleri Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, ÖZİDA, Ankara, 2007.

T.C. BAŞBAKANLIK, ÖZİDA: **Özürümler İçin Ülke Raporu 1995-2000**, Özürümler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 2001.

T.C. Çalışma Bakanlığı; **50. Yılda Çalışma Hayatımız**, Ankara, T.C Çalışma Bakanlığı Yayınları, 1973.

TABAKOĞLU, Ahmet: "Osmanlı Sosyal Devlet Anlayışı", İstanbul, **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 1, Güz 2006, s. 87-89.

TABAKOĞLU, Ahmet: **İslam ve Ekonomik Hayat**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1987.

TALAS, Cahit: **Toplumsal Ekonomi ve Çalışma Ekonomisi**, Ankara, İmge Kitabevi, 1997.

TALAS, Cahit: **Toplumsal Politika**, Ankara, İmge Kitabevi, 1990.

TALAS, Cahit: **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1992.

TANILLİ, Server: **Devlet ve Demokrasi, Anayasa Hukukuna Giriş**, İstanbul, Say Yayınları, 1982.

TANİLLİ, Server: **İnsanlık Tarihine Giriş**, İstanbul, Say Yayınları, 1990.

TAŞÇI, Faruk: **1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, 2007.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, <http://www.eyh.gov.tr/tr/8104/Sikca-Sorulan-Sorular#a3> Erişim: 16.10.2013.

TOMANBAY, İlhan: "Türkiye'nin Sosyal Politikası İçinde Sosyal Hizmetlerin Durumu", **Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Sosyal Hizmet politikaları, Sosyal Hizmet Sempozyumu**, Ankara Hacettepe Üniversitesi S.H.Y.O. Yayınları, Ankara, 2002.

TUNA, Orhan; Yalçıntaş Nevzat: **Sosyal Siyaset**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1994.

TUNCAY A. Can: **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.

TUNÇAY, Mete: **Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara, Ankara Türk Hukuk Kurumu, 1969.

TÜİK: **Devlet İstatistik Enstitüsü Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması 2010**. Sayı: 158. (Erişim 29.10.2013) http://www.bilgitoplumu.gov.tr/duyuru/2010_SosyalHizmetler.pdf

Türkiye’de Sosyal Hizmetler: **“2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleşmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı”**, Ankara 1995.

UĞURLU, Ayşe: **Sosyal Güvenlik; Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**, Ankara, DİE Yayınları, 2002.

UYGUN, Oktay: **Küreselleşme ve Ulus-Devlet**, Drl. Meryem Koray, Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001.

ÜLMAN, Burak: **Küreselleşme ve Ulus-Devlet**, Drl. Meryem Koray, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001.

WALLERSTEIN, Immanuel: **Modern Küresel Sistem**, Çev. M. Kürşad Atalar, İstanbul, Pinar Yayınları, 2005.

WELLS, H.G.: **Kısa Dünya Tarihi**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1972.

WOLFF, Brinton Christopher: **1453’ten Bugüne Dünya Tarihi Ve Çağdaş Uygarlık**, Çev. Mete Tunçay, İstanbul, Cem Yayınları, 1982.

YAVUZ, Fehmi ve KELEŞ, Ruşen: **Çevre Sorunları**, Ankara, A.Ü.S.B.F. Yayınları, 1983.

YAZGAN, Turan: **Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik**, İstanbul, İstanbul İktisat Fak. Yayınları, 1975.

YEDİYILDIZ, Bahattin: “18 Asır Türk Toplumunu ve Vakıf Müessesesi”, Ankara, **Vakıflar Dergisi**, 1982, Sayı: 15, s. 94-98.

YELDAN, Erinç: **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

YENİÇERİ, Celal: **İslam’da Devlet Bütçesi**, İstanbul, Şamil Yayınevi, 1984.

YILDIRIM, Nuran: **İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi**, İstanbul, Darülaceze Vakfı, 1996.

Türkiye İstatistik Kurumu (TİK): Yoksulluk Analizleri **2010**, <http://www.tuik.gov.tr> Erişim: 09.10.2013.

Türkiye İstatistik Kurumu (TİK): Yoksulluk Analizleri **2012**, <http://www.tuik.gov.tr> Erişim: 13.11.2013.

ZAİM, Sabahaddin: **Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı: Toplum, İktisat, Siyaset**, İstanbul, İşaret Yayınları. 2005.

ZEYDAN, Abdülkerim: **İslam hukukunda Ferd ve Devlet: İslam Anayasa Hukuku**, İstanbul, Nizam Yayınevi, 1980.

Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyon Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yayın No: DPT: 2593-ÖİK: 605, Ankara, 2001.

Resmi Gazete: **03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu**. 13.07.2005, Sayı: 25874, 2005a.

Resmi Gazete: **22.02.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu**. 04.03.2005, Sayı: 25745. 2005b.

Resmi Gazete: **İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği**, 09.10.2005, Sayı: 25961, 2005c.

Resmi Gazete: **Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği**. 16.08.2006, Sayı: 26261, 2006.

Resmi Gazete: **Belediye Zabıta Yönetmeliği**, RG. 11.04.2007, Sayı: 26490, 2007.

Resmi Gazete: **Kent Konseyi Yönetmeliği**, RG. 08.10.2009, Sayı: 26313, 2009.

www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Mevzuat/Kanunlar Erişim: 14.06.2013.

www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/35/1/6_sait_dilik.pdf Erişim: 14.06.2013.

www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukesirgemekurumu Erişim: 02.07.2013.

www.cocukesirgemekurumu Erişim: 04.07.2013.

www.shy.hacettepe.edu.tr Erişim: 04.07.2013.

www.tuik.gov.tr/2012 Erişim: 02.08.2013.

<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/11.pdf/> Erişim: 16.08.2013.

<http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php> Erişim: 19.08.2013.

<http://www.sosyalsiyaset.com/documents/ss.htm> Erişim: 01.09.2013.

<http://www.bagcilarengellilersarayi.com/> Erişim: 01.09.2013.

http://www.anayasa.gen.tr/1961_ay.htm Erişim Tarihi: 22.11.2013

http://www.anayasa.gen.tr/1982_ay.htm Erişim Tarihi: 17.11.2013

ÖZET

Yasin GÜLEÇ, Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Yeri ve İşlevi Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

Günümüz dünyasında yaşanan hızlı değişim süreci, merkezden yönetim ve yerinden yönetim tartışmalarını gündeme getirmiştir. Değişen sosyal politika anlayışının yerelleşmesi Türkiye’de henüz gelişme aşamasındadır. Sosyal hizmetlerin etkinliği yerel yönetimlerin mahalli ihtiyaçlara karşı alacağı yerinden çözümlerle etkili olabilmektedir. Yerel yönetimlerin sosyal politikalar içindeki önemi, sürekli ve bilimsel yöntemlerle yapılan çalışmalarla sosyal hizmetlerin kurumsallaşması ile gelişecektir.

Bu çalışmada, dezavantajlı sosyal grupların başında gelen engellilere yönelik belediyelerce uygulanan sosyal hizmetlerin niteliği, sonuçları ve etkileri araştırılmaktadır. Son yıllarda özellikle engelli vatandaşların çok daha fazla etkilendiği yeni yoksulluk olarak adlandırılan kentsel yoksulluk, şehir içinde derinleşen fırsat eşitlikleri, göç, sağlık, eğitim ve istihdam sorunlarının Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı’ndaki uygulamalar incelenerek, sosyal hizmetlerin yerelleşmesi konusunda genel bir değerlendirme yapılmış, sosyal hizmetlerin en öncelikle kesimi olan engellilerin rehabilitasyon, bilgilendirme, danışmanlık, eğitim ve istihdam alanlarında nasıl hizmet aldıkları incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Sosyal Politika
2. Sosyal Hizmet
3. Yerel Yönetimler
4. Bağcılar Belediyesi
5. Engelliler Sarayı

ABSTRACT

Yasin GÜLEÇ, Importance and Function of Local Government Restructure of Social Services The Case of Bağcılar Engelliler Sarayı, Master Thesis, İstanbul, 2014.

In today's world of rapid change in the process, the centralization and local government has raised the debate. Decentralization of the changing concept of social policy in Turkey under development. The effectiveness of social services, local governments will take against the needs of local solutions can be effective. The importance of the social policies of local governments, and the scientific methods to continuously develop the work done by the institutionalization of social services.

In this study, which is one of disadvantaged social groups, social services disabled attribute applied to municipalities, outcomes and impacts are being investigated. In recent years, many more disabled people affected by poverty, a new city in the equations of opportunity, immigration, health, education and employment problems by examining the practices Bağcılar Municipality The Palace of Handicapped, made an overall assessment of Decentralization of social services. The first part of the social services people with disabilities, rehabilitation, information, consulting, training and employment services in the areas studied applications.

Key Words

1. Social Policy
2. Social Services
3. Local Governments
4. Bağcılar Municipality
5. The Palace of Handicapped